

ŁÓDŹ REWITALIZUJE

PROGRAM REWITALIZACJI ŁÓDZI 2026+

Gminny Program Rewitalizacji

PROJEKT DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

13 czerwca 2016 r.

Powstanie tego Programu zostało zainicjowane uchwałą Rady Miejskiej w Łodzi Nr XXVII/678/16 z dnia 30 marca 2016 r. w *sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łodzi.*

Opracowanie projektu GPR do konsultacji społecznych:

Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta UMŁ we współpracy z Zespołem ds. Rewitalizacji powołanym Zarządzeniem Nr 2692/VII/16 Prezydenta Miasta Łodzi w sprawie powołania Zespołu ds. Rewitalizacji oraz wsparciem eksperckim Pana Wojciecha Kłosowskiego.

Preambuła

Jak wskazuje Krajowa Polityka Miejska, problem degradacji dotyczy istotnej części terenów zurbanizowanych w polskich miastach, a miasta z enklawami biedy i wykluczenia, o substandardowych warunkach życia, nie mają szans, by być konkurencyjnymi i dynamicznymi. Ich potencjał rozwojowy pozostaje niewykorzystany. Czynnikiem degradacji są najczęściej negatywne zjawiska społeczno-gospodarcze skutkujące segregacją społeczną i dziedziczeniem biedy, oraz niekorzystne zmiany infrastrukturalno-przestrzenne (dekapitalizacja tkanki miejskiej, ułomna struktura urbanistyczna), występujące najczęściej w historycznych śródmieściach.

Łódź nie jest wyjątkiem: jej centrum także przeżywa kryzys. Natomiast wyjątkowa w przypadku Łodzi jest skala problemów: mamy największe wyzwania rewitalizacyjne spośród wszystkich w Polsce. Wyjątkowa jest także specyfika czynników tworzących kryzys w Łodzi. Na degradację społeczną śródmieścia Łodzi nakłada się głęboka dekapitalizacja tkanki miejskiej, lecz sama struktura urbanistyczna może być zdecydowanym atutem miasta. Jednak kryzys przekłada się na pogorszenie jakości życia, a więc – zmniejszenie atrakcyjności miasta dla jego mieszkańców. Skutkuje również znacznym pogorszeniem wizerunku Łodzi.

Nie godzimy się na taki stan rzeczy i w odpowiedzi na kryzys w centrum Łodzi podejmujemy rewitalizację. Dla jej zrealizowania ustanawiamy ten Gminny Program Rewitalizacji. Marzy nam się centrum Łodzi w którym panuje ożywienie społeczne i pulsuje koniunktura gospodarcza. Marzy nam się śródmieście, które staje przyjazną przestrzenią do życia, dobrym miejscem zamieszkania i przedmiotem dumy Łodzian. Marzy nam się centrum które jest zdrowym, mocno bijącym sercem miasta. Marzy nam się Łódź, do której przyjeżdżają Europejczycy by w niej zamieszkać i tu – oddychając niepowtarzalną atmosferą naszego miasta – spełniać swój osobisty potencjał.

Zrealizujemy to marzenie. Już zaczęliśmy je urzeczywistniać. **ŁÓDŹ REWITALIZUJE.**

SPIS TREŚCI:

1 Wprowadzenie	6
1.1 Struktura Gminnego Programu Rewitalizacji	6
1.2 Obszar rewitalizacji objęty Programem	7
1.3 Powiązania GPR z dokumentami strategicznymi Łodzi	8
1.3.1 Powiązania GPR ze Strategią Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+	8
1.3.2 Powiązania GPR z Polityką społeczną 2020+ dla miasta Łodzi	11
1.3.3 Powiązania GPR ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	12
1.3.4 Powiązania GPR ze Strategią przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+	13
1.3.5 Powiązania GPR z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami	13
1.3.6 Powiązania GPR z Programem Nowe Centrum Łodzi	15
1.3.7 Powiązania GPR ze Studium Wykonalności EXPO 2022	17
1.4 Powiązania Programu ze strategicznymi dokumentami o zasięgu ponadgminnym	17
1.4.1 Powiązania GPR ze Strategią Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+	17
2 CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	19
2.1 Wprowadzenie metodyczne do diagnozy	19
2.1.1 Przyjęty cel diagnozy	19
2.1.2 Przyjęta struktura diagnozy	19
2.1.3 Przyjęta metodyka diagnozy	20
2.2 Diagnoza negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych na obszarze rewitalizacji	24
2.2.1 Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych	24
2.2.2 Współwystępowanie negatywnych zjawisk innych, niż społeczne	37
2.3 Analiza lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji	53
2.3.1 Kapitał kulturowy	54
2.3.2 Potencjał aktywności gospodarczej	57
2.3.3 Potencjał aktywności obywatelskiej	59
2.3.4 Elementy potencjału demograficznego	61
2.4 Zdiagnozowana skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych	62
2.4.1 Problemy – synteza	62
2.4.2 Potencjały – synteza	63
2.4.3 Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przywracania spójności społecznej	63
2.4.4 Potrzeby poprawy wizerunku centrum i odbudowania tożsamości lokalnej	64
2.4.5 Potrzeby w zakresie pobudzania przedsiębiorczości i ożywienia gospodarczego	64
2.4.6 Potrzeby w zakresie poprawy jakości obszaru zamieszkania	64
3 CZĘŚĆ PLANISTYCZNA	66
3.1 Wizja i cele rewitalizacji	66
3.1.1 Opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	66
3.1.2 Misja Gminnego Programu Rewitalizacji	68
3.1.3 Struktura celów rewitalizacji	69
3.1.4 Przyjęte kierunki działań odpowiadających celom rewitalizacji	71
3.1.5 Włączenie interesariuszy rewitalizacji – partycypacja w procesie tworzenia i wdrażania GPR... 81	81
3.2 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne	87
3.2.1 Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	87
3.2.2 Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	89
3.3 Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Łodzi	93
3.3.1 Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej Łodzi	93
3.3.2 Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	93
3.4 Specjalna Strefa Rewitalizacji	97

4	CZĘŚĆ ZARZĄDCZA	98
4.1	Struktura zarządzania realizacją Programu	98
4.1.1	Koordynator Rewitalizacji	98
4.1.2	Zespół do spraw rewitalizacji	99
4.1.3	Komitet Sterujący do spraw projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi	99
4.1.4	Komitet Rewitalizacji	99
4.2	Mechanizmy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych	100
4.2.1	Założenia dotyczące integracji działań rewitalizacyjnych (źródło: projekt pilotażowy):	100
4.2.2	Komplementarność problemowa	102
4.2.3	Komplementarność przestrzenna	103
4.2.4	Kompleksowość	103
4.2.5	Komplementarność źródeł finansowania	104
4.2.6	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	104
4.2.7	Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji	105
4.2.8	Komplementarność międzyokresowa	106
4.3	Szacunkowe ramy finansowe Programu	107
4.4	Monitorowanie realizacji Programu	108
4.5	Ocena postępów osiągnięcia celów Programu	109
4.6	System wprowadzania zmian w reakcji na zmienność otoczenia	112
5	Spis załączników:	113

1 Wprowadzenie

1.1 Struktura Gminnego Programu Rewitalizacji

Ustawa z 9 października 2015 r. o rewitalizacji, (Dz. U. RP. z 3.11.2015 r. poz. 1777, zwana dalej Ustawą) w art. 15 ust. 1 wskazuje wymagany zakres zawartości gminnego programu rewitalizacji. Program taki zawiera w szczególności:

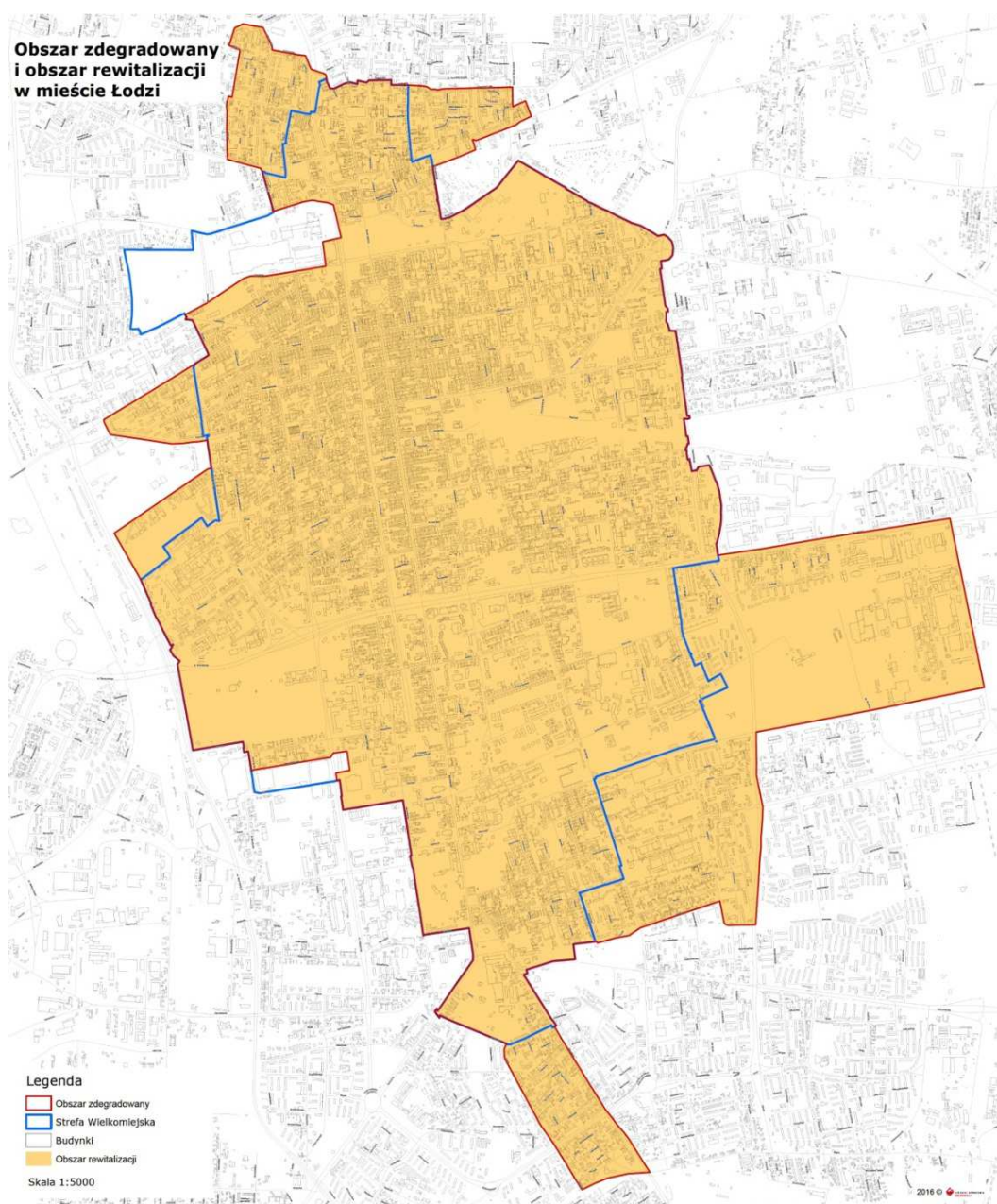
1. szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji: zjawisk negatywnych i lokalnych potencjałów;
2. opis powiązań GPR z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, SUIKZP oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych;
3. opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji;
4. cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań;
5. opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym:
 - a. listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi każdorazowo: nazwę i podmiot realizujący, zakres zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny,
 - b. charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
6. mechanizmy integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych;
7. szacunkowe ramy finansowe GPR wraz z oszacowaniem środków publicznych i prywatnych;
8. opis struktury zarządzania realizacją gminnego programu rewitalizacji, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu;
9. system monitorowania i oceny gminnego programu rewitalizacji;
10. określenie niezbędnych zmian w uchwałach dotyczących gospodarki mieszkaniowej gminy;
11. określenie niezbędnych zmian w uchwale, o Komitecie Rewitalizacji, o ile była podjęta;
12. wskazanie, czy na obszarze rewitalizacji ma zostać ustanowiona Specjalna Strefa Rewitalizacji, wraz ze wskazaniem okresu jej obowiązywania;
13. wskazanie sposobu realizacji GPR w zakresie zagospodarowania przestrzennego, w tym:
 - a. wskazanie zakresu niezbędnych zmian w SUIKZP,
 - b. wskazanie miejscowych planów koniecznych do uchwalenia albo zmiany,
 - c. w przypadku wskazania konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie jego ustaleń;
14. załącznik graficzny przedstawiający ustalenia GPR na mapie w skali co najmniej 1:5000.

Niniejszy dokument zachowuje w pełni strukturę wskazaną w Ustawie, jako zalecaną. GPR zarówno w fazie jego przygotowania jak i w fazie wdrażania będzie wykorzystywał rozwiązania i rekomendacje wypracowane w ramach projektu pilotażowego pt. *„Opracowanie modelu prowadzenia rewitalizacji obszarów miejskich na wybranym obszarze w Mieście Łodzi”* realizowanego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju (wcześniej Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju) współfinansowanego przez Unię Europejską z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

1.2 Obszar rewitalizacji objęty Programem

Ustawa w art. 14. ust. 2 stanowi, że **gminny program rewitalizacji (GPR)** jest sporządzany dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego w drodze odrębnej uchwały rady gminy, o której mowa w art. 8. Ustawy. W odniesieniu do miasta Łodzi aktem wyznaczającym te obszary jest **Uchwała Nr XXV/589/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 10 lutego 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Łodzi**. Uchwała ta wyznacza dla Łodzi obszar rewitalizacji o granicach tożsamy z granicami obszaru zdegradowanego, zgodnie z poniższą mapą (ryc. 1). **Powierzchnia obszaru stanowi 1331 ha co stanowi 4,53% całkowitej powierzchni Łodzi a zamieszkuje go 119 170 osób co stanowi 17,87% populacji mieszkańców miasta.**

Ryc. 1. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji dla Łodzi

Źródło: Uchwała Nr XXV/589/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 10 lutego 2016 r.

1.3 Powiązania GPR z dokumentami strategicznymi Łodzi

Niniejszy Program ma bezpośrednie powiązania wdrożeniowe z następującymi dokumentami systemu planowania strategicznego Łodzi:

- Strategią Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+¹,
- Polityką Społeczną 2020+ dla Miasta Łodzi²,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego³ z uwzględnieniem elementów prac nad nowym Studium⁴, prowadzonych równoległe z niniejszym opracowaniem.
- Strategią Przestrzennego Rozwoju Łodzi 2020+.
- Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami Miasta Łodzi na lata 2014-2017⁵,
- Polityką Miasta Łodzi dotyczącą gminnego zasobu mieszkaniowego 2020+⁶ i Wieloletnim programem gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Łodzi na lata 2012-2016,
- Polityką rozwoju edukacji Miasta Łodzi 2020+⁷,
- Polityką Rozwoju Kultury 2020+ dla Miasta Łodzi⁸
- Polityką komunalną i ochrony środowiska Miasta Łodzi 2020+⁹,
- Programem Nowe Centrum Łodzi¹⁰
- Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami Miasta Łodzi na lata 2014-2017¹¹
- Planem Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi (projekt dokumentu)

Dodatkowo, GPR bierze pod uwagę elementy Studium Wykonalności Projektu Expo 2022, które przewidziane jest do realizacji w obszarze Nowego Centrum Łodzi.

1.3.1 Powiązania GPR ze Strategią Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+

W Strategii Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+ (zwanej dalej Strategią) GPR jest planem wykonawczym w zakresie zadań rewitalizacyjnych. Stanowi on w polityce miejskiej Łodzi płaszczyznę koordynacji wszelkich działań rewitalizacyjnych i ramę operacyjną dla tych działań. W chwili powstawania Strategii Rewitalizację wymieniono wprost w Filarze III, rozumiejąc wówczas rewitalizację jako interwencję techniczną i przestrzenną. Dziś to rozumienie trzeba zdecydowanie odczytać po nowemu.

¹ Uchwała Nr XLIII/824/12 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 25 czerwca 2012 r.

² Uchwała Nr XXIV/570/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lutego 2016 r.

³ Uchwała Nr XCIX/1826/10 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 października 2010 r.

⁴ Uchwała Nr LXVI/1415/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lipca 2013 r.

⁵ Uchwała Nr XCVI/2002/14 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 22 października 2014 r.

⁶ Uchwała Nr XLIV/825/12 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 29 czerwca 2012 r.

⁷ Uchwała Nr LXII/1322/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 maja 2013 r.

⁸ Uchwała Nr LIX/1252/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 marca 2013 r.

⁹ Uchwała Nr LV/1151/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 16 stycznia 2013 r.

¹⁰ Uchwała Nr XII/241/15 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 20 maja 2015

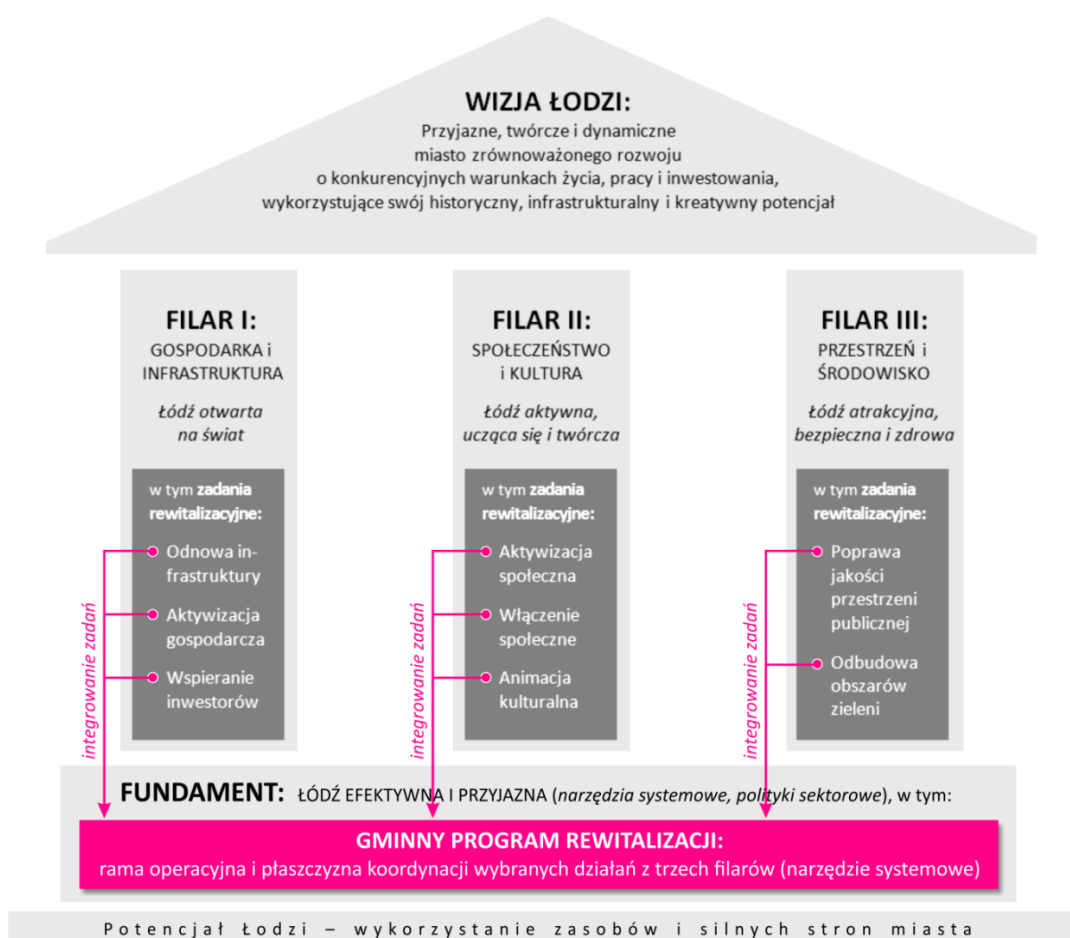
¹¹ Uchwała Nr XCVI/2002/14 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 22 października 2014 r.

Ustawa nadała rewitalizacji nowe znaczenie: jest ona **interwencją w kryzys społeczny**, a dopiero potem – gospodarczy, ekologiczny funkcjonalno-przestrzenny i techniczny. Sama Strategia umieszcza tak rozumiane zadania rewitalizacyjne we wszystkich trzech filarach strategicznych:

1. Zadania społeczne – w Filarze II „Społeczeństwo i kultura”,
2. Zadania gospodarcze oraz techniczne – w Filarze I „Gospodarka i infrastruktura”,
3. Zadania ekologiczne i funkcjonalno-przestrzenne – w Filarze III „Przestrzeń i środowisko”.

Ponieważ Gminny Program Rewitalizacji ma za zadanie tworzyć płaszczyznę koordynacji tych działań, należy wskazać jego miejsce – jako narzędzia systemowego – w fundamencie struktury zarządzania strategicznego miastem.

Ryc. 2. GPR w strukturze zarządzania strategicznego Łodzią

Opracowanie: W. Kłosowski

Ze względu na swój – wskazany Ustawą – interdyscyplinarny charakter, **GPR nie jest jedną z polityk branżowych Łodzi, ale – strategicznym narzędziem systemowym:**

- na etapie programowania – GPR jest płaszczyzną integracji działań rewitalizacyjnych mogących należeć merytorycznie do różnych polityk branżowych,
- na etapie wdrażania – GPR jest ramą operacyjną służącą spójnemu zarządzaniu działaniami z obszaru różnych branż merytorycznych.

Przy takim usytuowaniu GPR w systemie realizacji polityk i strategii miejskich Łodzi system ten staje się spójny, a całość działań strategicznych jest efektywniejsza.

Tab. 1. Wskazania strategiczne dla polityki społecznej 2020+ dla miasta Łodzi zawarte w Strategii Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+

FILAR:	Cel strategiczny:	Działanie:
I. GOSPODARKA I INFRASTRUKTURA	1.1. Nowe Centrum Łodzi	1.1.2. stworzenie wielofunkcyjnych atrakcyjnych przestrzeni publicznych, zintegrowanych funkcjonalnie, urbanistycznie i społecznie z rewitalizowanym historycznym centrum Łodzi i połączenie tkanki miejskiej Nowego Centrum Łodzi z osią ulicy Piotrkowskiej;
		1.1.3. rewitalizacja obszarów poprzemysłowych i kolejowych;
		1.1.4. stworzenie obszaru aktywności gospodarczej;
		1.1.5. wzmocnienie funkcji kulturalnych oraz obudowa NCT funkcją mieszkalną;
		1.1.6. zachowaniu istotnych elementów tkanki urbanistycznej stanowiących o tożsamości i historii tego obszaru;
		1.1.7. stworzeniu centrów społecznych oraz warunków dla funkcjonowania łódzkich organizacji pozarządowych prowadzących działalność integracyjną i aktywizującą społecznie. Zintegrowanie społeczne rewitalizowanego obszaru pilotażowego LPR Łodzi z przestrzeniami publicznymi NCT.
	1.2. Funkcjonalna metropolia łódzka ...	1.2.6. usprawnienie procedur umożliwiających tworzenie i wsparcie na terenie aglomeracji nowych miejsc pracy, poprawę jakości życia mieszkańców, przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom związanym z depopulacją.
	1.3. Łódź przedsiębiorcza, kreatywna i innowacyjna	1.3.3. wsparcie rozwoju przemysłów kreatywnych, w tym w szczególności sektora mody, wzornictwa i produkcji filmowej;
		1.3.6. wspomaganie rozwoju struktur klastrowych oraz inwestycji w nowoczesne włókiennictwo, ekobiznes (innowacyjne przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska), przemysł farmaceutyczny i medyczny oraz ekologiczne przetwórstwo spożywcze;
		1.3.7. stymulowanie wzrostu liczby inicjatyw gospodarczych w sektorze mikroprzedsiębiorstw i MSP, zwłaszcza start-upów oraz przedsięwzięć z zakresu ekonomii społecznej.
II. SPOŁECZEŃSTWO I KULTURA	2.1. Miasto – dobro wspólne	2.1.1. poszerzanie oferty programowej realizowanej we współpracy z organizacjami pozarządowymi budującymi społeczeństwo obywatelskie
		2.1.2. promowanie wolontariatu i inicjatyw pozarządowych rozwiązujących problemy społeczne;
		2.1.3. wsparcie działań organizacji społecznych na rzecz likwidacji łódzkich obszarów niedostatku i wykluczenia, w tym służących edukacji;
		2.1.4. edukacja służąca rozwojowi kapitału społecznego, prowadzoną wśród najmłodszych łódzian;
		2.1.5. tworzenie systemowych rozwiązań mających na celu aktywizację i poprawę jakości życia seniorów, a także pozycji i perspektyw łódzkich kobiet;
		2.2.7. budżet partycypacyjny, jako narzędzie współdecydowania mieszkańców o kształcie inwestycji lokalnych.
	2.2. Kultura u podstaw	2.2.1. upowszechnianie dostępu do kultury i działań kulturotwórczych, zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze;
		2.2.2. podjęcie współpracy między placówkami edukacyjnymi, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, artystami i animatorami;
		2.2.3. wspieranie kształcenia na rzecz edukacji obywatelskiej i kulturalnej;
		2.2.4. rozwój kapitału kulturowego i kreatywnego tworzącego atrakcyjność Miasta, jako miejsca zamieszkania dla nowych mieszkańców;

FILAR:	Cel strategiczny:	Działanie:
III. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	2.3. Łódź ucząca się	2.2.6. powiązanie działań kulturowych z procesami rewitalizacji społecznej i programami wyrównywania szans najmłodszych Łódzian i pokolenia 60+;
		2.2.7. przekształcenie dziedzictwa filmowego, awangardowego i industrialnego Łodzi w zasób symboliczny, istotny dla tożsamości mieszkańców Miasta i wspomagający jego promocję.
		2.3.1. aktywizacja zawodowa Łódzian i zapewnienie pracodawcom odpowiednio przygotowanych kadr;
		2.3.2. przebudowę i wzrost jakości usług świadczonych przez łódzki system oświaty;
		2.3.6. rozwój systemu kształcenia ustawicznego dla wszystkich grup wiekowych;
		2.3.7. zwiększenie stopnia aktywności zawodowej kobiet i przeciwdziałanie depopulacji dzięki zapewnieniu pełnej dostępności do żłobków i przedszkoli;
	3.1. Rewitalizacja śródmieścia	3.1. 1. odbudowę znaczenia historycznego centrum Łodzi poprzez połączenie kluczowych, najcenniejszych historycznie obszarów w jeden uporządkowany prawnie i odnowiony urbanistycznie, ekonomicznie i społecznie obszar atrakcyjny dla mieszkańców i inwestorów, stanowiący ważny instrument aktywnej polityki miejskiej;
		3.1.2. poprawa stanu komunalnego mieszkalnictwa i przestrzeni publicznych, przy wykorzystaniu funduszy pomocowych i PPP;
		3.1.3. aktywizacja społeczna i gospodarcza mieszkańców służąca włączeniu społecznemu i likwidacji obszarów biedy na terenach rewitalizowanych;
		3.1.4. przedsięwzięcia tworzące nowoczesne miejsca pracy i budujące kapitał społeczny oraz kulturowy w obszarach kluczowych dla rewitalizacji;
		3.1.5. realizacja celów społecznych przy przekształceniach własnościowych zasobu komunalnego i racjonalizacji zarządzania nim;
		3.1.6. podniesienie bezpieczeństwa mieszkańców i czystości Miasta.
	3.4. Miasto Bezpieczne	3.4.2. powszechna edukacja na rzecz odpowiedzialności za przestrzeń wspólną i budowy pozytywnej identyfikacji mieszkańców z Łodzią.

Źródło: Strategia Zintegrowanego Rozwoju Łodzi 2020+; oprac. W. Kłosowski

1.3.2 Powiązania GPR z Polityką społeczną 2020+ dla miasta Łodzi

Polityka społeczna 2020+ dla miasta Łodzi była opracowywana podczas pilotażu programu rewitalizacji w Łodzi, w ścisłej zgodności z wcześniejszym dokumentem: „Lokalny Program Rewitalizacji Łodzi 2020+; ZAŁOŻENIA”. Polityka społeczna uwzględnia elementy niniejszego Programu i zawiera liczne zapisy, w tym zadania będące bezpośrednio częścią procesu rewitalizacji. Są to w szczególności:

Zapis wizji Polityki społecznej, gdzie czytamy m. in.:

„Rewitalizuje się centrum miasta i widać tam gołym okiem poruszenie społeczne, aktywność i optymizm. Wśród mieszkańców jest poczucie, że wokół wszystko zaczęło się poprawiać”.

W ramach **Celu strategicznego C. 1. Umożliwić Łódzianom zarabianie i życie w poczuciu godności** – następujące programy strategiczne:

- o Program C.1.1.: „Aktywny Krok”
- o Program C.1.3.: „Ekonomia społeczna – ważna część łódzkiego rynku pracy”
- o Program C.1.4.: „Jestem dumny, że pracuję”

W ramach **Celu strategicznego C. 2. Pobudzać lokalne miejsca pracy w obszarach koncentracji problemów** – następujące programy strategiczne:

- o Program C.2.2.: „Placówki polityki społecznej – bliżej odbiorców”
- o Program C.2.3.: „Łodzianie razem – kampania na rzecz solidarności sąsiedzkiej”
- o Program C.2.4.: „Zintegrowane społecznie przestrzenie publiczne Nowego Centrum Łodzi”

W ramach **Celu strategicznego D. 1. Wzmacniać kapitał społeczny dzieci i młodzieży** – następujący program strategiczny:

- o Program D.1.1.: „Dobry początek (program kluczowy)”

W ramach **Celu strategicznego D. 2. Wsparcie społeczne komponenty rewitalizacji** – następujące programy strategiczne (KLUCZOWY obszar powiązań polityki społecznej z GPR):

- o Program D.2.1.: „Łódzka tożsamość – PILOTAŻ wieloletniego programu edukacyjnego w łódzkich szkołach pn. »Nasza Łódź«”
- o Program E.2.2.: „Serce Łodzi – wspólna sprawa (program kluczowy)”
- o Program E.2.3.: „Łodzianie razem – kampania na rzecz solidarności sąsiedzkiej”
- o Program E.2.4.: „Zintegrowane społecznie przestrzenie publiczne Nowego Centrum Łodzi”

W ramach **Celu strategicznego D. 3. Budować łódzkie poczucie wspólnej tożsamości i solidarności** – następujące programy strategiczne:

- o Program D.3.1.: „Łódzka tożsamość – wieloletni program edukacyjny w łódzkich szkołach pn. »Nasza Łódź«”
- o Program D.3.2.: „Łódzka tożsamość – kampania animacyjno-kulturalna”

W ramach **Celu strategicznego E. 5. Zapobiegać ryzykownym zachowaniom seksualnym młodzieży** – następujące programy strategiczne:

- o Program E.5.1.: „Szkolna profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży”
- o Program E.5.2.: „Punkt konsultacyjno-edukacyjny z zakresu poradnictwa młodzieżowego”

W ramach **Celu strategicznego E. 6. Budować solidarność, wyrównywać szanse** – następujący program strategiczny:

- o Program D.1.1.: „Program wyrównywania szans edukacyjnych”

W ramach **Celu strategicznego F. 2. Wygospodarować odpowiedni zasób mieszkań dla celów polityki społecznej** – następujące programy strategiczne:

- o Program F.2.1.: „Analiza potrzeb mieszkaniowych w ramach celów polityki społecznej”
- o Program F.2.2.: „Analiza problematyki na styku polityki społecznej i mieszkaniowej”

Ponieważ oba dokumenty – GPR i Polityka Społeczna - były opracowywane niemal równolegle i procesy ich przygotowania były skoordynowanym, nie zachodzi konieczność wprowadzania zmian w polityce społecznej w związku z uchwaleniem GPR.

1.3.3 Powiązania GPR ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

W chwili opracowywania niniejszego GPR nowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla miasta Łodzi jest w końcowej fazie opracowywania. Z chwilą jego uchwalenia przestanie

obowiązywać studium dotychczasowe, uchwalone w roku 2010. Przy opracowywaniu tego Programu brano pod uwagę szczególne wymóg zgodności z nim nowo opracowywanego SUIKZP. Ponieważ oba dokumenty były opracowywane równolegle i w procesie skoordynowanym, nie zachodzi konieczność wprowadzania zmian w studium instrumentami ustawy o rewitalizacji.

1.3.4 Powiązania GPR ze Strategią przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+

Zapisy Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+ przyjętej w styczniu 2013 są powiązane z niniejszym Programem¹². W części III. Dokumentu: „Wytyczne do działań i programów oraz określenie zasad realizacji celów strategicznych” wytyczna 4 nosi tytuł „Strategia zintegrowanej rewitalizacji Strefy Wielkomiejskiej – wyznaczenie obszarów priorytetowych rewitalizacji” i jest zgodna co do generalnych zasad z GPR (choć dotyczy nieco inaczej wytyczonego obszaru i – ze względu na swą specyfikę – koncentruje się na kwestiach przestrzennych i technicznych. Zawarte w strategii przestrzennej: schemat postępowania przy planowaniu działań rewitalizacyjnych, zasady finansowania, system monitoringu i wymiany informacji oraz schemat zarządzania działaniami rewitalizacyjnymi – tracą aktualność. Materię tę reguluje – z chwilą uchwalenia – niniejszy Gminny Program Rewitalizacji.

1.3.5 Powiązania GPR z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami

Celem strategicznym GPOZ jest odnowa obszaru Strefy Wielkomiejskiej, objętej obecnie destrukcyjnymi procesami przestrzennymi, społecznymi i gospodarczymi. Rewitalizacja Strefy Wielkomiejskiej ma kluczowe znaczenie dla zachowania naszego dziedzictwa. W ramach tego procesu, program uwzględnia przeprowadzenie takich działań, które zmienią ten obszar w atrakcyjne miejsce do życia i przebywania. W przypadku Strefy Wielkomiejskiej konieczne jest dostosowanie zasobów tego obszaru do wymogów współczesnego życia, przy maksymalnym poszanowaniu jego oryginalnej substancji. 4.3.1. Cel strategiczny Odnowa obszaru Strefy Wielkomiejskiej, objętej obecnie destrukcyjnymi procesami przestrzennymi, społecznymi i gospodarczymi Historyczne obszary i budynki zabytkowe, znajdujące się w przeważającym stopniu w złym stanie technicznym, należy ratować ze względu na zachowanie tożsamości i szacunek dla dziedzictwa kulturowego Łodzi. Priorytetowym działaniem, będącym warunkiem pomyślnej przyszłości Miasta jest wskazywana w dokumentach strategicznych wszechstronna rewitalizacja śródmieścia warunkująca wyźwignięcie się Miasta z sytuacji kryzysowej oraz prace remontowo-modernizacyjne, które doprowadzą do poprawy stanu technicznego budynków mieszkalnych i pofabrycznych, zmiany estetyki i funkcjonalności najważniejszych przestrzeni publicznych oraz poprawy warunków społeczno-socjalnych mieszkańców. Prawidłowo przeprowadzona i kompleksowa rewitalizacja powinna obejmować równoczesne działania podejmowane na zdegradowanych, zaniedbanych i izolowanych obszarach oraz w obiektach Strefy Wielkomiejskiej, a także uwzględniać aspekty społeczne, gospodarcze, kulturowe i środowiskowe. Istotne znaczenie w odnowie Strefy Wielkomiejskiej ma budowanie związku akceptacji społecznej oraz zarządzania procesem rewitalizacji. Osiągnięcie celu strategicznego w aspekcie ochrony i opieki nad zabytkami będzie możliwe poprzez realizację celów operacyjnych. 4.3.2. Cel operacyjny I Zachowanie i ochrona historycznej struktury Miasta oraz obiektów zabytkowych Za najważniejsze uznane zostały działania, które powinny doprowadzić do poprawy

¹² Trzeba jednak zaznaczyć, że przyjęcie przez Radę Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+ miało miejsce na ponad 2,5 roku przed wejściem w życie Ustawy, toteż część zapisów Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+ jest nieaktualna. W związku z tym w przypadku stwierdzonych niezgodności między dokumentami, aktem nadrzędnym jest GPR.

stanu obszarów i obiektów zabytkowych, współczesnego rozwoju urbanistycznego opartego na dziedzictwie kulturowym, wzmacniającym jego atrakcyjność i konkurencyjność. Wykorzystując potencjał materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego Łodzi dla społeczno-gospodarczego rozwoju Miasta (wzrost zatrudnienia i oferty usług opartych na zasobach dziedzictwa), podnoszenia warunków i jakości życia mieszkańców, należy równolegle podejmować działania chroniące potencjał dziedzictwa dla przyszłych pokoleń. Kluczowe znaczenie będzie miała skuteczna ochrona i rewitalizacja zarówno obszarów i przestrzeni oraz pojedynczych obiektów zabytkowych w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Kierunek I: Zatrzymanie i przeciwdziałanie degradacji obszarów i obiektów zabytkowych, głównie budynków mieszkalnych, dążenie do poprawy ich stanu zachowania poprzez kompleksową rewitalizację i adaptację:

Zadanie I-1: Rewitalizacja Strefy Wielkomiejskiej – miejskie projekty kluczowe na lata 2014-2020), tj. poprawa wizerunku Łodzi w celu zwiększenia atrakcyjności centralnego obszaru Miasta, stanu zachowania obiektów, przywrócenia ładu przestrzennego, poprawy jakości życia mieszkańców poprzez wdrożenie synergicznej i zintegrowanej rewitalizacji łączącej działania w sferze przestrzennej (podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznych, priorytetowe remonty budowlano-konserwatorskie budynków mieszkalnych – poprawa estetyki i funkcjonalności kamienic), w sferze społecznej (przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, zjawiskom wykluczenia społecznego, negatywnym zmianom i trendom demograficznym), w sferze ekonomiczno-gospodarczej (tworzenie nowych miejsc pracy, wspieranie lokalnych przedsiębiorców i inwestorów); równoczesne poddawanie kompleksowej rewitalizacji obszarów i obiektów zabytkowych przy dążeniu do maksymalnego zachowania oryginalnej tkanki miejskiej w odniesieniu do układów urbanistycznych oraz substancji zabytkowej w przypadku obiektów architektonicznych; poprawa stanu technicznego historycznej zabudowy mieszkaniowej i dostosowanie do współczesnych standardów (ocena stanu zachowania konstrukcji i realizacja zaleceń wynikających z orzeczeń technicznych, osuszanie i izolacje fundamentów i piwnic, odtwarzanie zniszczonego wystroju architektonicznego, wymiana ogrzewania, instalacji, itp.); modernizacja placówek edukacyjnych w zakresie racjonalizacji zużycia energii (termomodernizacja, oświetlenie wewnętrzne); utrzymanie dotychczasowych lub wprowadzanie nowych funkcji odpowiednich do charakteru budynków zabytkowych; remonty i przebudowa dróg w obszarze śródmiejskim, wykorzystanie transportu zbiorowego w działaniach rewitalizacyjnych.4.3.3.

Cel operacyjny II Edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego służąca zwiększeniu świadomości jego znaczenia oraz budowaniu tożsamości lokalnej. Kluczowe dla ochrony i opieki nad zabytkami Łodzi jest zmiana świadomości społecznej (inwestorów, projektantów, mieszkańców) oraz podejścia do struktury budowlanej tkanki miejskiej w skali urbanistycznej, poszczególnych zespołów i indywidualnych budynków. Szacunek dla dzieł twórców minionych epok nakłada na współczesnych dysponentów obiektów historycznych, moralny obowiązek przekazania ich przyszłym pokoleniom w dobrze utrzymanym stanie. Wzrost wśród mieszkańców Miasta poczucia współodpowiedzialności za przestrzeń publiczną, m.in. poprzez zaangażowanie w realizację budżetu obywatelskiego, zwiększenie ilości inicjatyw społecznych, powstawanie nowych stowarzyszeń i fundacji zajmujących się dziedzictwem kulturowym Miasta, będzie czynnikiem warunkującym zachowanie przestrzeni kulturowej w aspekcie urbanistycznym i architektonicznym. Konieczny jest także nacisk na edukację lokalną poprzez upowszechnianie w szkołach wiedzy o regionie oraz pobudzanie zainteresowania łodzian dziedzictwem kulturowym. Szczęólnego znaczenia nabierać powinna edukacja i partycypacja społeczna – współpraca ze społecznością lokalną w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Niezwykle istotne jest kształtowanie świadomości społecznej mieszkańców i interesariuszy procesu odnowy tkanki historycznej Miasta: nawiązanie dialogu środowiska konserwatorskiego z architektonicznym,

rozszerzanie wiedzy projektantów i inwestorów, wydawanie informatorów, organizowanie konferencji, organizowanie spotkań dotyczących zagadnień ochrony i opieki nad zabytkami.4.3.4.

Cel operacyjny III. Aktywne, zintegrowane zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego Miasta Współczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego miasta w przypadku Łodzi wymaga w pierwszej kolejności skoordynowania działań w zakresie rewitalizacyjnym, konserwatorskim i inwestycyjnym. Pozwoli to na stworzenie spójnego systemu finansowania działań w dziedzinie rewitalizacji obszarów zabytkowych oraz remontów konserwatorskich, modernizacyjnych i adaptacyjnych zabytkowych obiektów gminnych, wspólnotowych i prywatnych. Włączanie obiektów zabytkowych w obieg gospodarczy poprzez szukanie dla nich nowych funkcji przy zachowaniu ich zabytkowego charakteru stworzy możliwość kreowania nowych miejsc pracy oraz zapewni rozwój oferty turystycznej z wykorzystaniem walorów dziedzictwa. Bogactwo i unikatowość dziedzictwa Łodzi wymaga mądrego inwestowania, przynoszącego zwrot w postaci włączenia historycznej tkanki Miasta w korzystne procesy gospodarcze z zachowaniem priorytetu ochrony zabytków oraz autentyczności i integralności dziedzictwa. W procesach tych istotne znaczenie ma także tworzenie spójnych, kompleksowych systemów informacji, opisu i interpretacji materialnego i niematerialnego dziedzictwa, wykorzystujących nowe technologie i tym samym poprawiających dostęp do jego zasobów. Kierunek II: Włączenie problematyki ochrony zabytków do nowych dokumentów i programów strategicznych Miasta:

Zadanie II-1: Uwzględnianie znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami w takich dokumentach, jak: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta, lokalny program rewitalizacji, strategia rozwoju turystyki, strategia promocji, strategia polityki transportowej, aktualizacja studium systemu transportowego miasta, tj. utrzymanie spójności strategii i polityki Miasta odnoszącej się do wszystkich zagadnień związanych z przestrzenią miejską (uzgadnianie ze stanowiska konserwatorskiego projektów ww. opracowań).

Kierunek III: Koordynacja działań rewitalizacyjnych: Zadanie III-1: Stworzenie spójnego systemu działań w zakresie rewitalizacji Strefy Wielkomiejskiej w oparciu o Lokalny Program Rewitalizacji, tj. opracowanie systemu i harmonogramu działań rewitalizacyjnych obszarów, budynków, przestrzeni publicznych, dróg, finansowanych na zasadach określonych w kierunku – Zatrzymanie i przeciwdziałanie degradacji obszarów i obiektów zabytkowych, głównie budynków mieszkalnych, dążenie do poprawy ich stanu zachowania poprzez kompleksową rewaloryzację i adaptację; stworzenie specjalnego doradztwa wskazującego i ułatwiającego prywatnym właścicielom i inwestorom wykorzystanie funduszy przeznaczonych na rewitalizację.

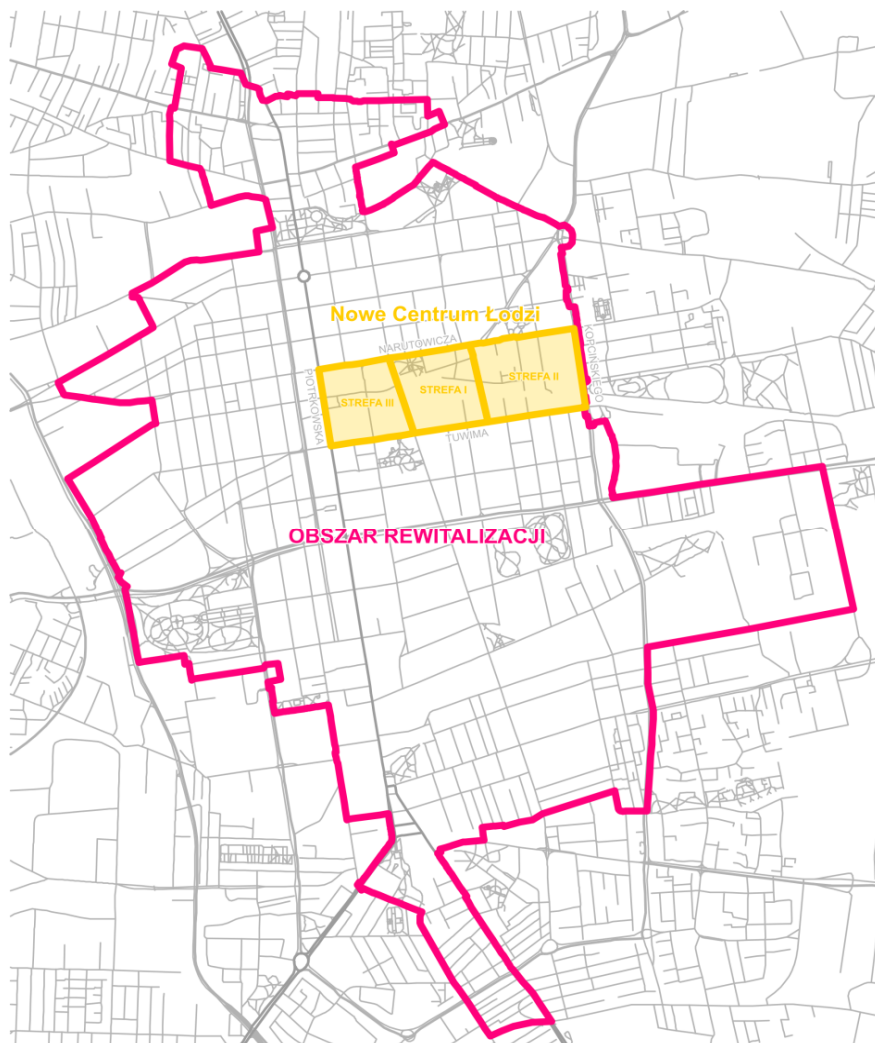
1.3.6 Powiązania GPR z Programem Nowe Centrum Łodzi

Program Nowe Centrum Łodzi dotyczy obszaru ograniczonego ulicami: J. Tuwima, G. Narutowicza, Piotrkowskiej oraz S. Kopcińskiego (ok 100 ha). Teren ten podzielony został na trzy strefy.

Strefa I (około 40 ha) to teren, na którym toczyć się będzie całodobowe życie dzięki zrównoważonemu rozwojowi funkcji kulturalnych, komercyjnych i mieszkaniowych. Tym celom służyć ma realizacja projektów: Rewitalizacja EC-1 i jej adaptacja na cele kulturalno – artystyczne i Specjalna Strefa Kultury. Miasto podejmie również działania mające na celu analizę możliwości realizacji innych projektów na tym obszarze, takich jak: rynek, brama Miasta, centrum kongresowe. Istotnym czynnikiem zmian urbanistycznych i społecznych w tym obszarze jest przebudowa Dworca Łódź Fabryczna wraz z węzłem multimodalnym i nowym układem komunikacyjnym.

- Strefa II (około 30 ha) to obszar, na którym winny być realizowane przedsięwzięcia komercyjne z uwzględnieniem programów rewitalizacyjnych, mających na celu zachowanie historycznej tkanki miejskiej.
- Strefa III (około 30 ha) to obszar gęstej zabudowy historycznej z przełomu XIX i XX wieku, w postaci kwartałów wielkomiejskich wymagających intensywnej rewitalizacji i uzupełnień.

Ryc. 3. Obszar rewitalizacji a obszar Programu Nowe Centrum Łodzi

Opracowanie własne

Program ma obecnie cztery grupy celów¹³:

- CEL 1: Jakość życia.** Wzrost zaufania mieszkańców, turystów i środowiska biznesu do centrum Miasta oraz stworzenie atrakcyjnego miejsca do życia i spotkań poprzez działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa oraz rozwój oferty komercyjnej, kulturalnej i rekreacyjnej
- CEL 3: Transport.** Wdrożenie usprawnień infrastruktury komunikacyjnej oraz rozwiązań organizacji transportu zbiorowego i indywidualnego zwiększających dostępność Śródmieścia oraz Miasta w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i międzynarodowej
- CEL 2: Rewitalizacja.** Rewitalizacja Nowego Centrum Łodzi jako impuls do przyspieszenia procesu odnowy Strefy Wielkomiejskiej oraz rozwoju Miasta do wewnątrz

¹³ Uchwała Nr XII/241/15 przyjmująca aktualizację Programu NCL, w tym – masterplan Programu,

CEL 4: Innowacje.

Wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań wprowadzanych na obszarze Nowego Centrum Łodzi, stanowiącego inkubator dla nowych pomysłów i technologii, jako bodźca do rozwoju całego Miasta.

Część przedsięwzięć Programu NCŁ ma charakter przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a pozostałe stanowią przedsięwzięcia nierewitalizacyjne realizowane na obszarze rewitalizacji i mające istotny wpływ na GPR. Wobec tego miasto Łódź będzie dążyło do zachowania komplementarności przedsięwzięć GPR i NCŁ bez dzielenia tych ostatnich na rewitalizacyjne i nierewitalizacyjne.

1.3.7 Powiązania GPR ze Studium Wykonalności EXPO 2022

Program EXPO 2022 zmierza do organizacji w Łodzi Wystawy EXPO International w 2022 roku, której tematem byłaby rewitalizacji obszarów miejskich. Należy mieć na uwadze, iż decyzja Międzynarodowego Biura Wystaw o przyznaniu Rzeczypospolitej Polskiej praw do organizacji wskazanego wydarzenia zapadnie w drugiej połowie 2017 r. Przedmiotowa decyzja stanowi tym samym warunek zawieszający dla realizacji EXPO 2022 w Łodzi, jednakże GPR uwzględnia opracowane na potrzeby ubiegania się o prawa do organizacji EXPO Studium Wykonalności.

Jest to tym bardziej uzasadnione, ponieważ w przypadku powodzenia starań o EXPO 2022 znaczny obszar Nowego Centrum Łodzi, a także tereny przyległe podlegałyby całkowitemu zagospodarowaniu na cele Wystawy w perspektywie najbliższych 7 lat, co więcej trzeba podnieść, że chodzi o tereny objęte częściowo GPR. Ponadto trzeba zaznaczyć, że EXPO poświęcone tematyce rewitalizacji, wypełnia założenia rewitalizacji obszarów miejskich w sferze planowania zagospodarowania terenów Wystawy, obejmujących 25 ha całkowicie przekształcanych na potrzeby EXPO, z uwzględnieniem jednakże funkcji tychże terenów po zakończeniu Wystawy, w sposób jak najbardziej odzwierciedlający założenia Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego obowiązujących na obszarze NCŁ.

Intencją władz Łodzi jest, aby rozwój obszarów otaczających teren przyszłej wystawy odbywał się w sposób zrównoważony, chroniący pożądane funkcje, bez „ucinania” rozwoju na granicy terenów przewidywanych pod Wystawę EXPO.

1.4 Powiązania Programu ze strategicznymi dokumentami o zasięgu ponadgminnym

1.4.1 Powiązania GPR ze Strategią Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+

Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+ wskazuje kierunki rozwoju obszaru, w skład którego wchodzi Miasto Łódź oraz jednostki samorządu terytorialnego z terenu pięciu powiatów ją otaczających: brzezińskiego, łódzkiego wschodniego, pabianickiego i zgierskiego. Pełni też rolę operacyjnej Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. W ramach diagnozy Strategii zidentyfikowano problemy związane ze zdegradowanymi obszarami miejskimi w aspekcie przestrzennym i społeczno gospodarczym miast ŁOM, w tym Łodzi. Zapisano rekomendację „realizacji zintegrowanych działań rewitalizacyjnych w oparciu o Programy Rewitalizacji”. W Strategii wskazano cel „**Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miastach**” wraz z dwoma priorytetami:

Priorytet 2.1: Zintegrowane działania rewitalizacyjne w wymiarze przestrzennym, przyrodniczym, społecznym, gospodarczym i kulturowym.

Priorytet 2.2: Budowanie i ochrona tożsamości ŁOM oraz kreowanie wizerunku w oparciu o spójne dziedzictwo kulturowe.

Powyższe priorytety mają być realizowane poprzez Kompleksowy Program Rewitalizacji Zdegradowanych Obszarów Miejskich, w ramach, którego wskazano dwie wiązki projektów:

- **Rewitalizacja** – obejmuje projekty, które polegają na przywracaniu lub nadaniu nowych funkcji społecznych i gospodarczych na terenach zdegradowanych poprzez prace konserwatorskie, restauratorskie, modernizacyjne i remontowe obiektów użyteczności publicznej, obiektów zabytkowych i tkanki mieszkaniowej. Projekty w zaproponowanej wiązce są odpowiedzią na konieczność przeprowadzenia zintegrowanych działań rewitalizacyjnych. Integracja tych działań ma ujawnić się w wymiarze przestrzennym, przyrodniczym, społecznym, gospodarczym i kulturowym.
- **Kultura** – obejmuje projekty służące wzmocnieniu szeroko rozumianych funkcji kulturalnych, edukacyjnych i wystawienniczych związanych z tworzeniem nowych możliwości działania na rzecz integracji i promocji ŁOM.

W ramach Programu wskazano do realizacji w Łodzi 15 projektów podstawowych.

2 CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Niniejsza szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji odnosi się do obszaru wyznaczonego Uchwałą nr XXV/589/16 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 10 lutego 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Łodzi. Składa się ona z czterech rozdziałów:

- W rozdziale 2.1. przedstawiono wprowadzenie metodyczne do diagnozy;
- W rozdziale 2.2. przedstawiono skrót analizy negatywnych zjawisk na obszarze rewitalizacji;
- W rozdziale 2.3. przedstawiono skrót analizy lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji;
- W rozdziale 2.4. przedstawiono syntetyczne podsumowanie diagnozy i wnioski.

2.1 Wprowadzenie metodyczne do diagnozy

2.1.1 Przyjęty cel diagnozy

Zgodnie z Ustawą o rewitalizacji podstawowa diagnoza problemów została wykonana odrębnie: poprzedziła ona wytyczenie obszaru rewitalizacji. Dla tak wyznaczonego (a więc także wstępnie zdiagnozowanego) obszaru rewitalizacji sporządza się niniejszy Gminny Program Rewitalizacji.

Jednak Ustawa w artyku 15 ust. 1 p. 1) wskazuje jako obowiązkowy element GPR-u „szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji (...) obejmującą analizę negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru”. O ile diagnoza negatywnych zjawisk została wykonana już na etapie wytyczania obszaru i może być co najwyżej uszczegółowiona, o tyle **diagnoza potencjałów jest wykonywana na tym etapie po raz pierwszy.**

Konkluzja 1. Celem niniejszej diagnozy jest więc zestawienie przestrzennego rozkładu na obszarze rewitalizacji negatywnych zjawisk (społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, funkcjonalno-przestrzennych lub technicznych) ze zdiagnozowanymi na tym etapie potencjałami występującymi na obszarze rewitalizacji.

2.1.2 Przyjęta struktura diagnozy

Ustawa w art. 9 wskazuje minimalny zakres danych, który należało objąć diagnozą. Struktura diagnozy wynikająca z treści art. 9 ust 1 ustawy przedstawia się następująco:

1. Diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w tym w szczególności:
 - a. bezrobocia,
 - b. ubóstwa,
 - c. przestępczości,
 - d. niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także
 - e. niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym,

2. Diagnoza współwystępowania przestrzennego pozostałych negatywnych zjawisk¹⁴:
 - a. gospodarczych lub
 - b. środowiskowych lub
 - c. przestrzenno-funkcjonalnych lub
 - d. technicznych.

Tak więc diagnoza zjawisk negatywnych (będąca pierwszą częścią ogólnej diagnozy) sama ma dwie odrębne części merytoryczne: część poświęconą diagnozie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, oraz część poświęconą diagnozie ewentualnego nakładania się na nie pozostałych negatywnych zjawisk. Taką też strukturę ma diagnoza w tym Programie.

2.1.3 Przyjęta metodyka diagnozy

Ustawa nie wskazuje konkretnej metody diagnostycznej, wobec tego metody takie należało przyjąć na podstawie przesłanek ogólnych, kierując się kryterium zobiektywizowania wyników. W szczególności należało rozstrzygnąć kwestię delimitacji obszaru do analizy oraz warunków granicznych dla wytyczenia obszaru.

2.1.3.1 Przyjęta metoda delimitacji obszaru

Przyjęto, że podstawową metodą przestrzennej prezentacji danych w całej diagnozie będzie metoda kartogramu¹⁵. Metoda ta służy do ilościowego przedstawiania na mapie średniej intensywności określonego zjawiska w granicach przyjętych pól odniesienia. Zasadą tej metody jest przyjęcie jednolitego rozmieszczenia prezentowanego zjawiska na całym obszarze pola odniesienia. Główną funkcją kartogramu jest pokazanie przestrzennego rozmieszczenia intensywności danego zjawiska (w naszym przypadku – natężenia problemów społecznych, gospodarczych, ekologicznych, funkcjonalno-przestrzennych czy technicznych), a nie konkretnych wartości tego zjawiska w poszczególnych **polach odniesienia**.

Powstaje jednak konieczność podzielenia na wstępie obszaru Łodzi na owe pola odniesienia, a więc – dokonanie **delimitacji**¹⁶ obszaru miasta na jednostki przestrzenne, w których porównania będą prowadzone. Pole odniesienia (jednostka statystyczna) jest kluczowym elementem kartogramu decydującym o samej możliwości jego opracowania, jaki i o jego czytelności i informacyjności. W odniesieniu do analiz miejskich jako pola odniesienia najczęściej przyjmuje się jednostki pomocnicze (dzielnice, osiedla, sołectwa), co jest związane z łatwością dostępu do danych statystycznych, ale bardziej prawidłowe byłoby podzielenie obszaru miasta na jednostki urbanistyczne odpowiadające przedmiotowi analizy. Jednak wówczas nie da się już skorzystać z zastanego podziału danych na jednostki. Wobec tego spotykane

¹⁴ Wystarczy, że na danym obszarze jedno z tych zjawisk współwystępuje z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, aby obszar ten można było uznać za zdegradowany.

¹⁵ Opracowanie kartogramu polega na odpowiednim pogrupowaniu danych dla poszczególnych *pól odniesienia* w klasy. Klasom tym nadaje się odpowiednią barwę w taki sposób, aby otrzymać skalę pozwalającą na łatwe, intuicyjne odczytanie zmienności przestrzennej przedstawianego zagadnienia..

¹⁶ Delimitacja to wyznaczenie granic obszarów na mapie (w odróżnieniu od demarkacji: wyznaczenia granicy w terenie)

są także geometryczne pola odniesienia (kwadraty, sześciokąty; mówimy wówczas o pracy *siatką analityczną*, a pojedyncze pole odniesienia nazywany oczkiem siatki). Wykorzystanie pól geometrycznych wymaga pracochłonnego przypisania do każdego z nich konkretnych danych, za to **pozwała na uzyskanie pełnej porównywalności przedstawionych na mapie obszarów**.

Należało więc rozstrzygnąć, czy rozkład przestrzenny poszczególnych problemów miejskich w Łodzi będziemy w tej diagnozie analizować w podziale na jednostki urbanistyczne, czy użyjemy siatki geometrycznych pól odniesienia.

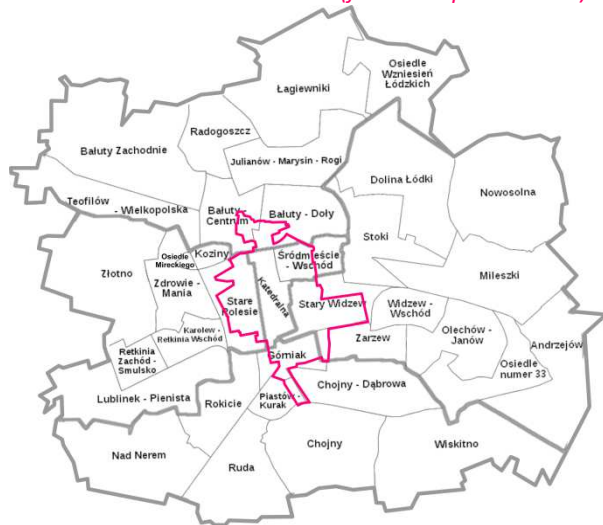
2.1.3.1.1 Podział na jednostki urbanistyczne – metoda odrzucona

Metoda porównująca jako pola odniesienia jednostki urbanistyczne była rozważana jako ewentualnie możliwa do zastosowania w przypadku Łodzi, lecz została ostatecznie odrzucona. Osiedla stanowiące jednostki pomocnicze samorządu Łodzi, to – szczególnie w odniesieniu do gęsto zaludnionego centrum – jednostki zbyt duże terytorialnie, aby analiza mogła być precyzyjna. Ponadto większości zakresów danych i tak nie gromadzi się w podziale na osiedla.

Z kolei obręby ewidencyjne *de facto* nie są prawidłowymi jednostkami urbanistycznymi, ponieważ wiele z nich obejmuje teren niespójny funkcjonalnie w odniesieniu do funkcji współczesnej.

Ryc. 4. Istniejące podziały miasta Łodzi na jednostki urbanistyczne

Podział na dzielnice i osiedla (jednostki pomocnicze)

Podział na obręby ewidencyjne

Opracowanie własne.

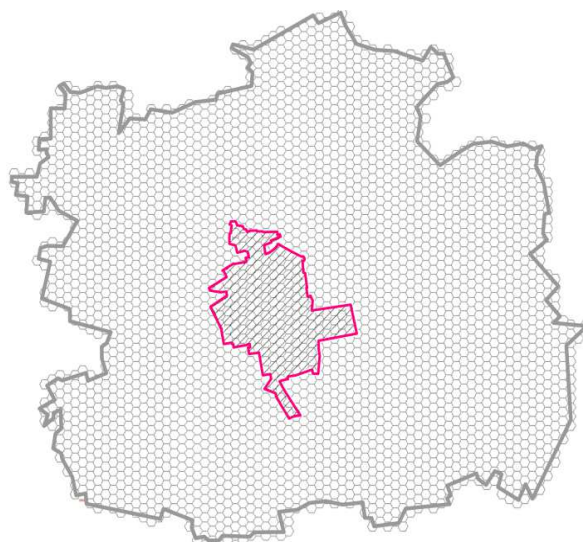
W takiej sytuacji można byłoby arbitralnie wyznaczyć analityczne jednostki urbanistyczne na użytek diagnozy rewitalizacyjnej. Jednak taki podział miasta na jednostki zawsze opierałby się na jakichś wstępnych założeniach (w tym często założeniach nieujawnionych wprost a nawet przyjętych podświadomie). Wobec tego sam podział do pewnego stopnia determinowałby przyszły wynik diagnozy, co stałoby w pewnej sprzeczności z wymogiem bezstronności diagnozy.

Ostatecznie zdecydowano się więc **odrzuć metodę delimitacji na jednostki urbanistyczne** jako nieefektywną w przypadku Łodzi.

2.1.3.1.2 Kartogram geometryczny – metoda zastosowana

Zdecydowano się pracować metodą analizy przestrzennej siatką (*grid spatial analysis*) i obrazować dane kartogramami geometrycznymi. Wstępnie rozważano zarówno siatkę o oczku kwadratowym, jak i o oczku sześciokątnym (siatka heksagonalna, „plaster miodu”). Prezentacje na siatce heksagonalnej okazały się zdecydowanie łatwiejsze do intuicyjnego odczytywania, więc wybrano ten typ siatki. Testowano dwie wielkości oczka siatki i ostatecznie zdecydowano się na zobrazowanie wszystkich diagnozowanych zjawisk kartogramami geometrycznymi z siatką heksagonalną o oczku 10 ha.

Ryc. 5. Delimitacja obszaru Łodzi siatką heksagonalną o oczku 10 ha

Opracowanie: Łódzki Ośrodek Geodezji

Przy takiej metodzie delimitacji na obszar, w którym potencjalnie przewidywano zdiagnozowanie degradacji, nakładało się całkowicie lub częściowo blisko 300 pól odniesienia, a nie 32 (jak w przypadku obrębów ewidencyjnych), czy zaledwie 9 (jak w przypadku osiedli). **Metoda analizy siatką geometryczną okazała się więc dużo dokładniejsza.**

2.1.3.2 Zastosowana metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oparta była ściśle o wymagania ustawy o rewitalizacji. Na podstawie map przestrzennego rozkładu negatywnych zjawisk społecznych dołączonych do *Polityki Społecznej dla Łodzi 2020+* dokonano analizy głównych problemów, o których mowa w art. 9 ustawy.

W pierwszym kroku dokonano analizy przestrzennego rozmieszczenia **negatywnych zjawisk społecznych**, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Nakładając na siebie mamy występowania poszczególnych wymienionych negatywnych zjawisk społecznych, zidentyfikowano ich przestrzenne koncentracje (obszary nakładania się na siebie ich występowania w stopniu intensywnym lub ponadprzeciętnym). Dla potrzeb wyznaczenia obszaru zdegradowanego przyjęto następujące wagi liczbowe wyrażające wpływ poszczególnych negatywnych zja-

wisk na powstawanie kryzysu, inspirując się brytyjskim *wskaźnikiem wielowymiarowej deprivacji* (Index of Multiple Deprivation¹⁷):

1. Bezrobocie: waga 30%, na podstawie map:
2. Ubóstwo: waga 35%, na podstawie map:
3. Przestępczość: waga 10%, na podstawie map:
4. Niski poziom edukacji lub kapitału społecznego: waga 15%, na podstawie map:
5. Niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym: waga 10%, na podstawie map:

W drugim kroku na podstawie zapisów *Polityki przestrzennego rozwoju Łodzi* dokonano zestawienia wyników badania rozkładu problemów społecznych z **występowaniem negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej** Miasta. Ich obszar wyznacza zdefiniowana w tym dokumencie Strefa Wielkomiejska.

Granice **obszaru zdegradowanego** wyznaczono kierując się danymi z powyższej analizy, a także wnioskami mieszkańców otrzymanymi w konsultacjach społecznych. Wnioski te w dużej mierze pokrywały się z wynikami badań. **Obszar rewitalizacji** zdecydowano się ostatecznie wyznaczyć na całości obszaru zdegradowanego.

Ryc. 6. Model wyznaczania obszaru zdegradowanego

Opracowanie: H. Gill-Piątek

¹⁷ Greig, A., El-Haram, M., Horner, M. (2010) Using deprivation indices in regeneration: Does the response match the diagnosis? *Cities*, 27 (2010), ss. 476-482.

2.2 Diagnoza negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych na obszarze rewitalizacji

Ustawa w art. 9 wskazuje iż obszar gminy wyznacza się jako **obszar zdegradowany**, a następnie na jego całości lub części wyznacza się **obszar rewitalizacji**, w przypadku występowania na nim po pierwsze **koncentracji negatywnych zjawisk społecznych**, a ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk: gospodarczych lub środowiskowych lub przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

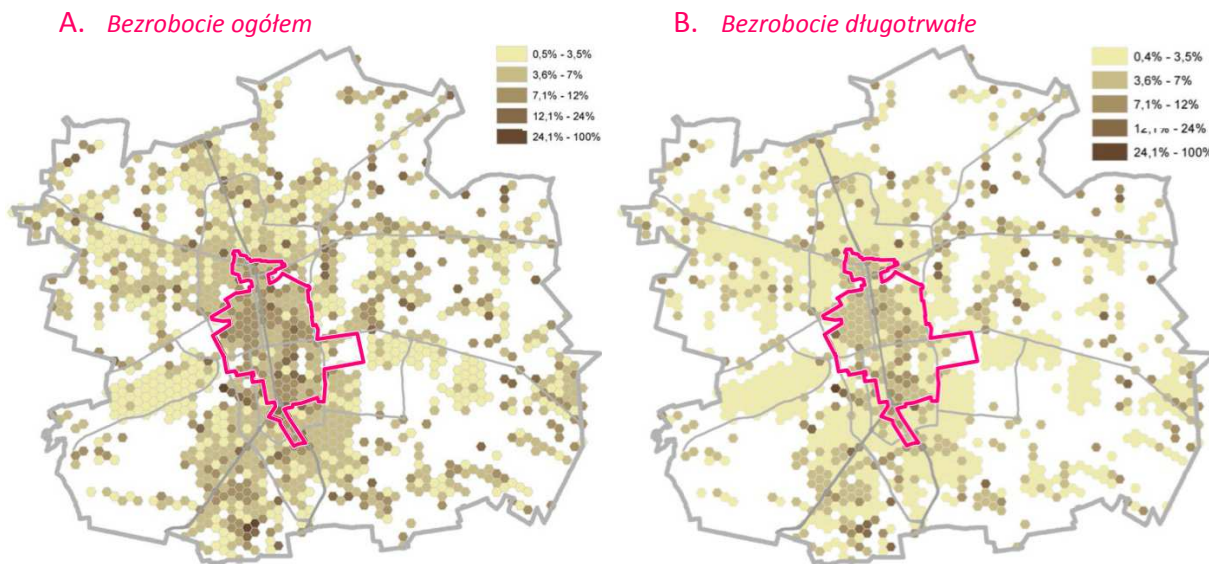
2.2.1 Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych

Diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych – zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy – obejmuje w szczególności kwestie bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

2.2.1.1 Zjawisko bezrobocia

Na etapie wytyczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zdiagnozowano przestrzenny rozkład na terenie Łodzi bezrobocia rejestrowanego ogółem, a odrębnie – bezrobocia długotrwałego (ponad 1 rok). Ponieważ nie ma danych o osobach pracujących ogółem według adresów zamieszkania, nie było możliwe wyliczenie stopy bezrobocia rejestrowanego¹⁸ dla poszczególnych heksagonów siatki analitycznej. Toteż posłużono się **wskaźnikiem odsetka bezrobotnych w populacji ogółem**.

Ryc. 7. Odsetek osób bezrobotnych (ogółem i długotrwałe) w populacji mieszkańców Łodzi

Źródło: dane PUP w Łodzi, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Zarówno bezrobocie ogółem jak i bezrobocie długotrwałe – jakkolwiek widoczne w całym mieście – mają **wyraźnie widoczną koncentrację przestrzenną w wyznaczonym obszarze rewitalizacji**.

¹⁸ Stopa bezrobocia rejestrowanego to stosunek liczny zarejestrowanych bezrobotnych do liczby osób aktywnych ekonomicznie (a więc – sumy osób bezrobotnych i pracujących). Do wyliczenia stopy bezrobocia

2.2.1.2 Zjawisko ubóstwa

Ubóstwo to stan doznawania przez kogoś przynajmniej jednego z dwóch problemów¹⁹:

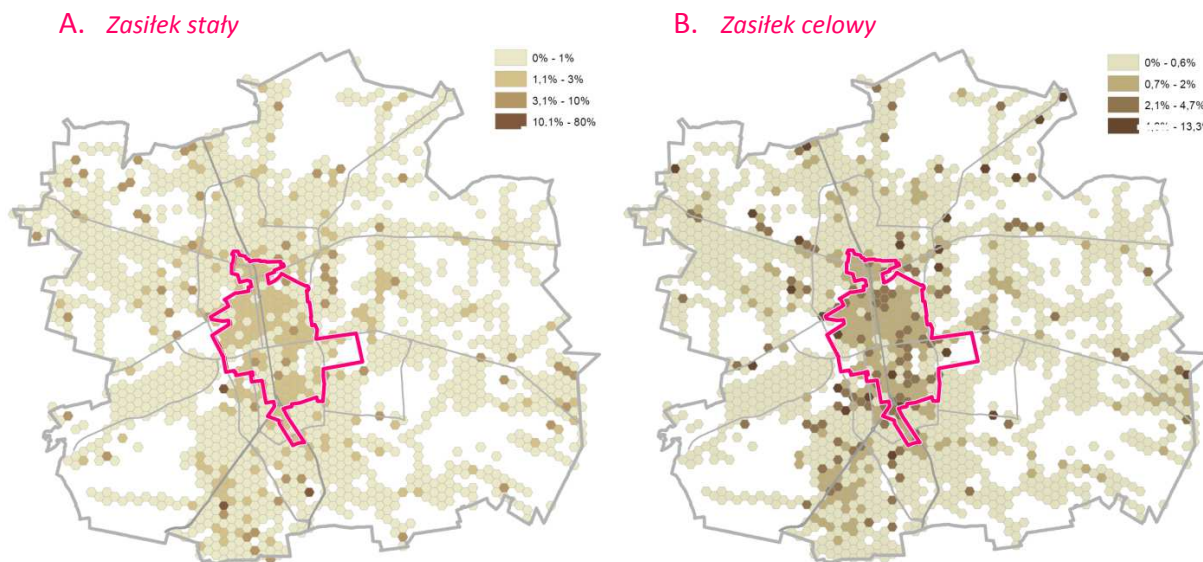
- głęboki niedostatek – jego dochody ekwiwalentne na członka rodziny są niższe niż 60% mediany takich dochodów w danym kraju (*kryterium dochodowe*),
- głęboka deprywacja materialna – brak środków na wydatki związane z realizacją podstawowych, uzasadnionych potrzeb: opłacenia bieżących rachunków za czynsz i energię, ogrzania domu, pokrycia niespodziewanych wydatków, zjedzenia przynajmniej raz na dwa dni posiłku z odpowiednią ilością białka, spędzenia tygodnia urlopu rocznie poza miejscem zamieszkania, posiadania podstawowych udogodnień technicznych standardowych dla danego społeczeństwa (*kryterium wydatkowe*).

W przypadku niniejszej diagnozy ubóstwo według kryterium dochodowego diagnozowano po adresach pobierania zasiłków pomocy społecznej (uwarunkowanych ustawowym kryterium dochodowym) natomiast ubóstwo według kryterium wydatkowego diagnozowano pomocniczo rozkładem przestrzennym zadłużeń czynszowych w komunalnych lokalach mieszkalnych.

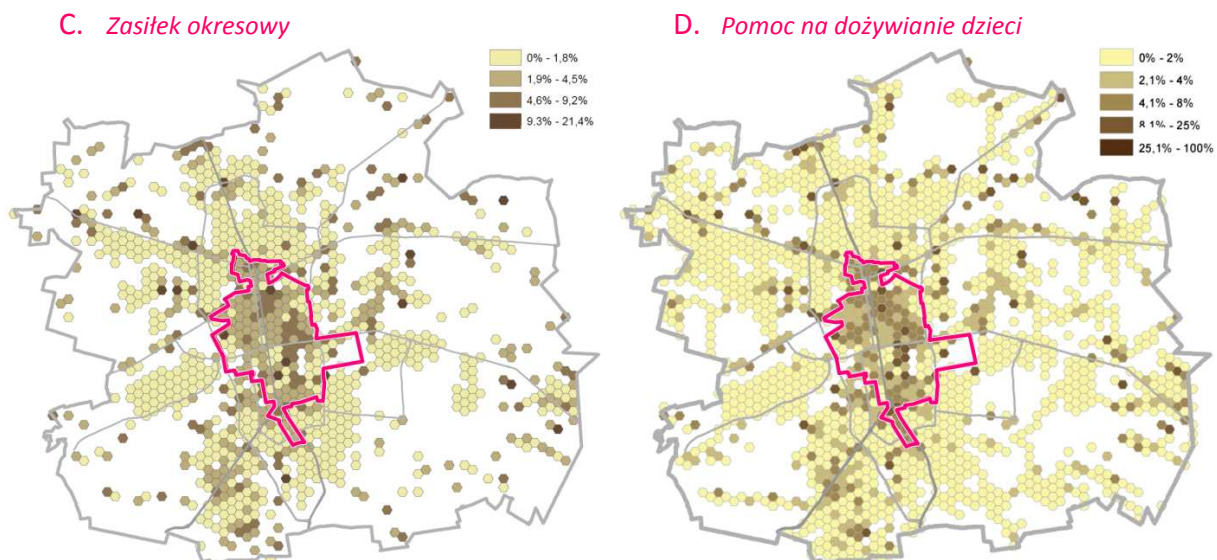
2.2.1.2.1 Ubóstwo – kryterium dochodowe

Wyliczając dla Łodzi *zespólny indeks natężenia ubóstwa* posłużono się czterema miarami częściowymi liczonymi jako odsetek, jaki w całej populacji stanowią osoby w rodzinach pobierających zasiłki: stały, celowy, okresowy i pomoc na dożywianie dzieci. Suma osób w rodzinach dla każdego zasiłku osobno, odniesiona do liczby mieszkańców ogółem daje właśnie zespólny indeks natężenia ubóstwa (wyrażony liczbą niemianowaną).

Ryc. 8. Osoby w rodzinach pobierających dany zasiłek, jako odsetek mieszkańców ogółem

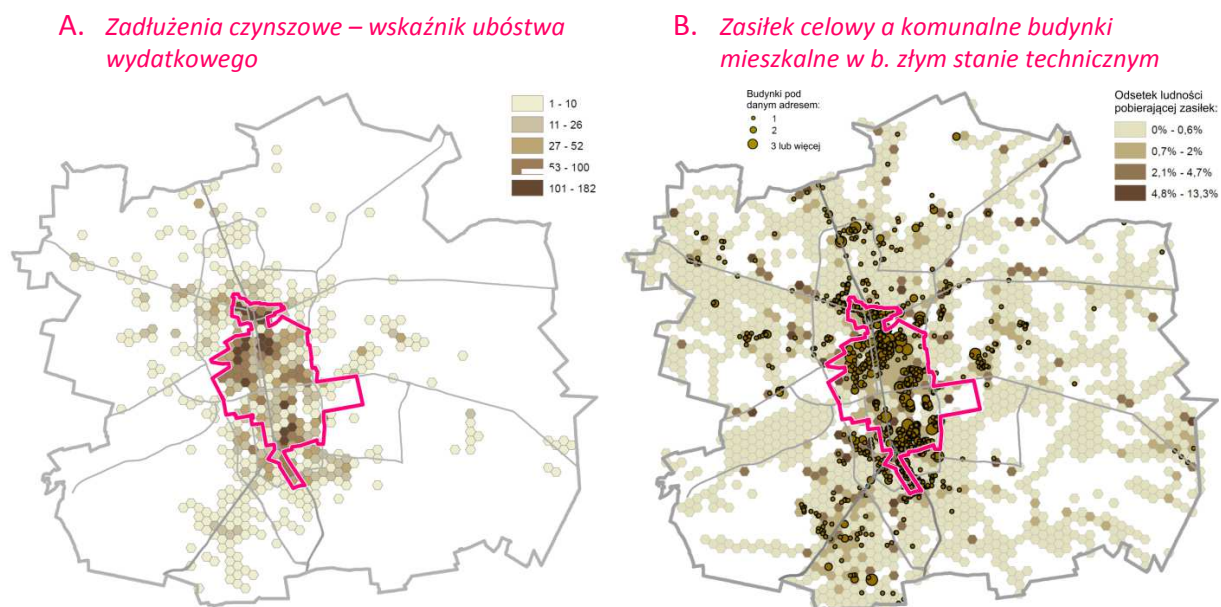
¹⁹ Definicja EAPN dodaje jeszcze trzecie kryterium: skrajnie niskiej intensywności pracy. W niniejszym opracowaniu nie stosujemy tego kryterium zakładając, że zawiera się ono w obu pozostałych kryteriach.

Źródło: dane MOPS w Łodzi, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Wyraźna koncentracja wysokiego i bardzo wysokiego natężenia ubóstwa pokrywa się wyraźnie z wyznaczonym obszarem rewitalizacji. Koncentrację porównano jeszcze z wielkościami kontrolnymi. Będą nimi: (A) zadłużenia czynszowe w komunalnym zasobie mieszkaniowym jako bezpośredni wskaźnik ubóstwa wydatkowego oraz (B) sprawdzenie korelacji przestrzennej bardzo złego stanu technicznego komunalnych budynków mieszkalnych (ponad 70% zużycia) z miejscami pobierania zasiłków celowych, co świadczy przede wszystkim o występowaniu ubóstwa energetycznego.

Ryc. 9. Ubóstwo – wielkości kontrolne: ściśle nakładanie się obszarów

Źródło: dane MOPS w Łodzi przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Dotychczasowa diagnoza potwierdziła jedynie trafność wyznaczenia obszaru rewitalizacji. Dokładniejsze rozmieszczenie zjawiska ubóstwa na wyznaczonym obszarze uwidacznia kolejna mapa.

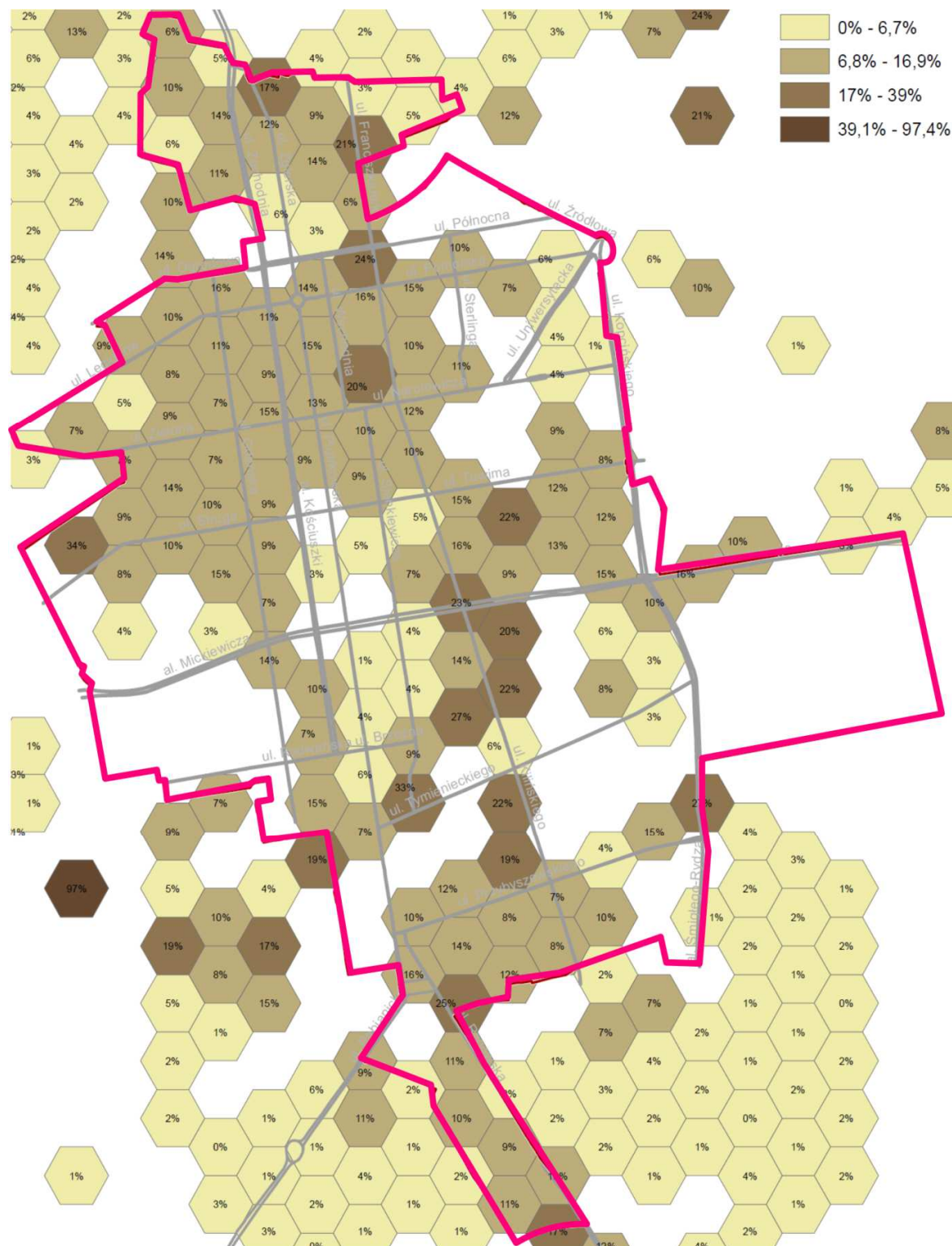
Ryc. 10. Całkowity strumień świadczeń socjalnych w obszarze rewitalizacji

Źródło: dane MOPS w Łodzi, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Kartogram obrazujący **strumień świadczeń ogółem** należy odczytywać następująco: skala barwna wyraża – w podziale na cztery klasy wielkości – całkowitą liczbę osób w rodzinach pobierających którykolwiek z zasiłków na terenie danego heksagonu, natomiast liczba wpisana w heksagonie doprecyzowuje tę wielkość (liczbę osób w rodzinach). Z mapy *strumienia świadczeń* nie wynika jednak, czy poszczególne koncentracje nie są po prostu konsekwencją większego zagęszczenia ludności.

Ryc. 11. Zespolony indeks natężenia ubóstwa ZINU – rozkład terytorialny

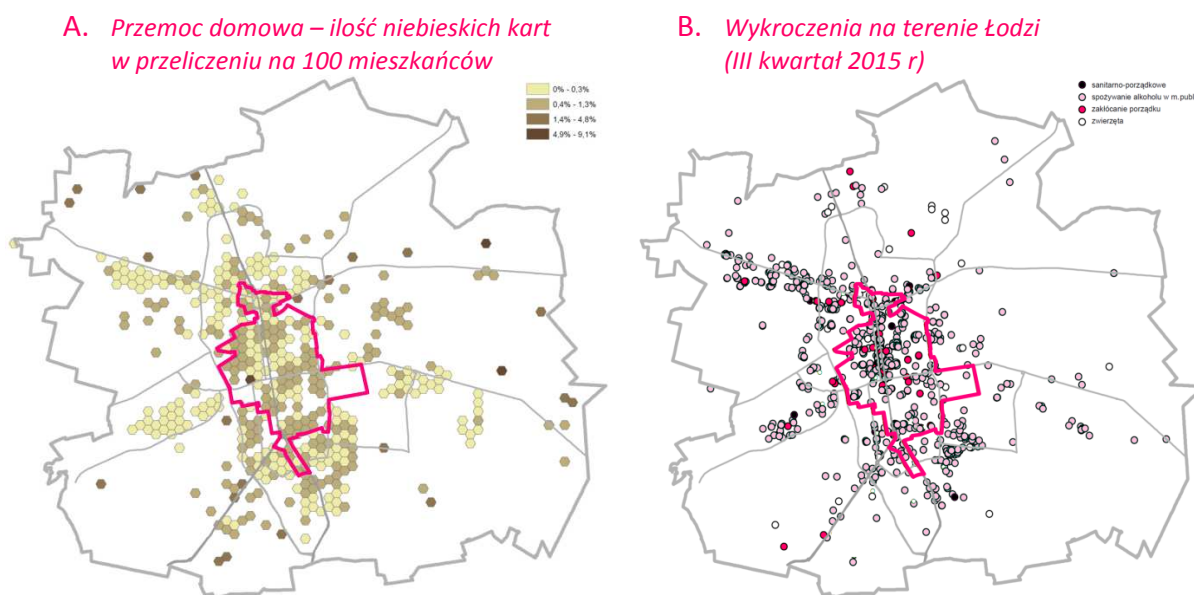
Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Łodzi, przetworzonych przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Kartogram obrazujący **indeks natężenia ubóstwa** należy odczytywać następująco: skala barwna wyraża – w podziale na cztery klasy wielkości – wartość indeksu: całkowitą liczbę osób w rodzinach pobierających którykolwiek z zasiłków na terenie danego heksagonu jako umowny odsetek liczy ludności w tym heksagonie. Liczba wpisana w heksagonie doprecyzowuje tę wielkość (wartość indeksu).

2.2.1.3 Problemy przestępczości

Z wieloletnich statystyk Komendy Miejskiej Policji w Łodzi, zestawianych w poprzednich latach dla obszaru strefy wielkomiejskiej wynika, że na tym terenie dochodziło do ponad 2,3 tys. przestępstw, rocznie, co stanowiło ponad 12% wszystkich rejestrowanych w tym czasie przestępstw w mieście. Należy odnotować, że **jest to wskaźnik bardzo niski**, zważywszy na fakt, że obszar ten zamieszkuje 26% ludności Łodzi. **Jest to przesłanka do skutecznej walki z negatywnym stereotypem strefy śródmiejskiej jako terenu niebezpiecznego.** Problemy przestępczości i zagrożeń dla porządku zostały zdiagnozowane na dwa sposoby: natężeniem zjawiska przemocy w rodzinie, oraz wykroczeń przeciwko porządkowi publicznemu dokonywanych w przestrzeni publicznej.

Ryc. 12. Diagnoza problemów przestępczości i naruszeń porządku

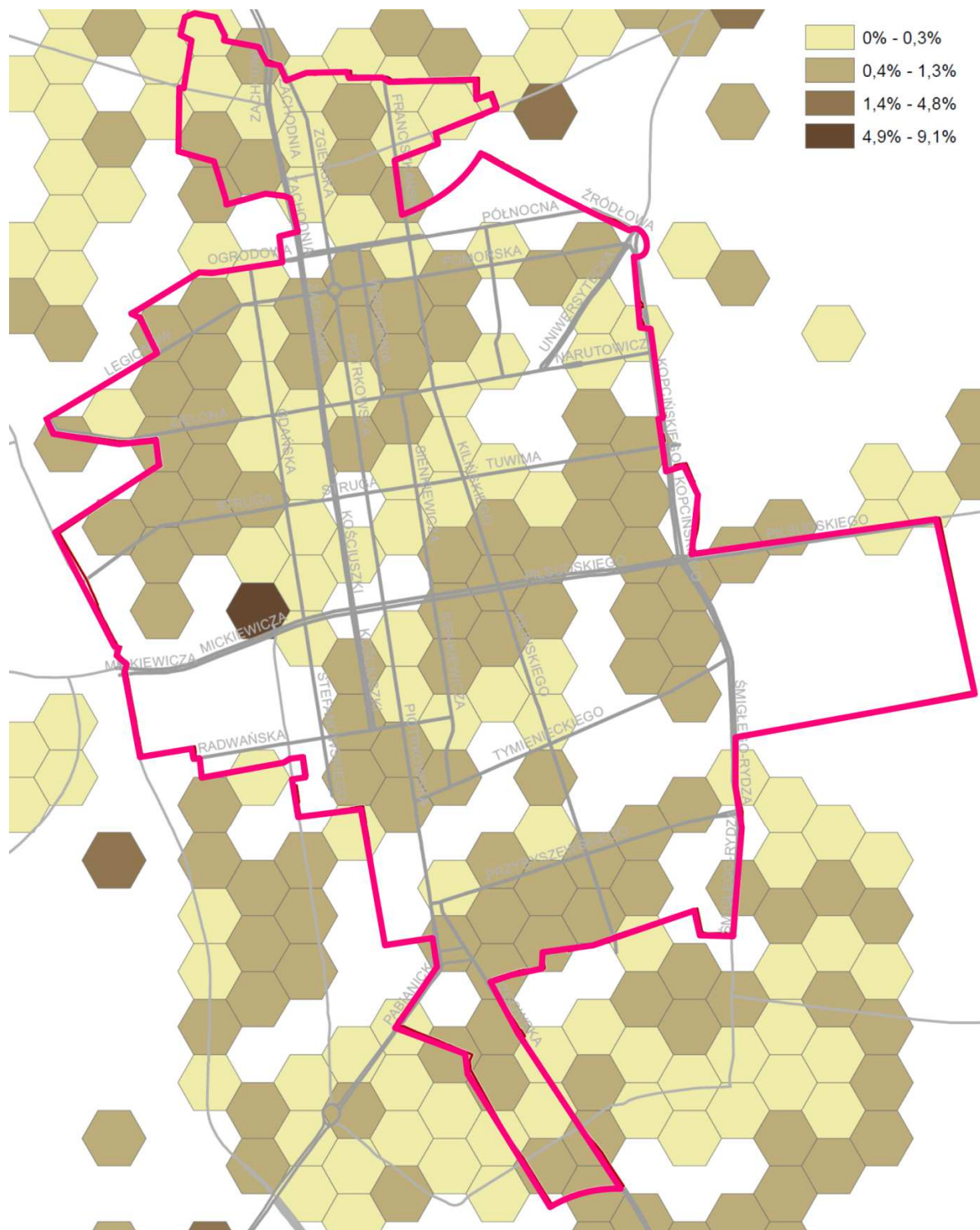
Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Oba zakresy zjawisk w widoczny sposób koncentrują się w centrum miasta, w obszarze wyznaczonym jako obszar rewitalizacji.

2.2.1.3.1 Przemoc domowa

Przemoc w rodzinie (inaczej: przemoc domowa) nie jest problemem indywidualnym, lecz społecznym. Powszechnie przyjmuje się, że przemoc domowa, to intencjonalne działanie skierowane przeciwko członkom rodziny, naruszające prawa lub dobra osobiste ofiar, wykorzystujące wyraźną asymetrię sił i powodujące ból i cierpienie. Można wyodrębnić przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną, ekonomiczną oraz zaniedbanie (które dotyczy szczególnie dzieci, osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych osób w podeszłym wieku).

Ryc. 13. Liczba procedur Niebieskiej Karty na 100 mieszkańców: obszar rewitalizacji

Źródło: dane Zespołu Interdyscyplinarnego przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Na mapie powyżej wyraźnie widać, że obszar rewitalizacji nie jest bynajmniej obszarem gwałtownego nasilenia przemocy w rodzinie w porównaniu z resztą miasta. Jeśli średnie wskaźniki dla miasta są przekraczane, to nieznacznie. **Potwierdza to ogólną diagnozę polityki społecznej, że przemoc domowa nie jest zjawiskiem specyficznym dla obszarów ubóstwa i występuje także w dzielnicach zamożnych i w rodzinach dobrze sytuowanych.**

2.2.1.3.2 Wykroczenia przeciwko porządkowi w przestrzeni publicznej

Mapę wykroczeń takich jak zakłócanie porządku, spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, wykroczenia sanitarno-porządkowe oraz związanie ze zwierzętami, obrazuje poniższa mapa. Widoczne koncentracje wykroczeń są związane z parkami: Staromiejskim, Moniuszki i Sienkiewicza, oraz z ulicą Piotrkowską na odcinku od Placu Wolności do ul. Piłsudskiego, a także z Placem komuny Paryskiej.

Ryc. 14. Wykroczenia (III kwartał 2015): obszar rewitalizacji

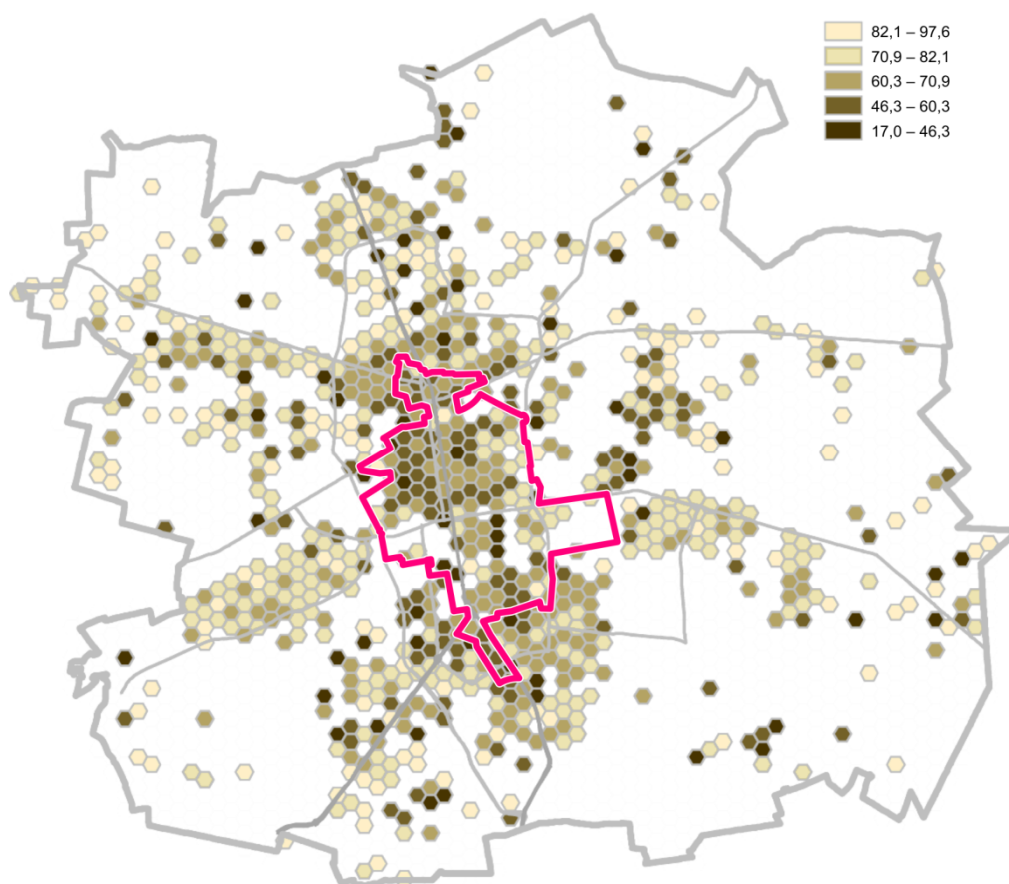
Źródło: dane Straży Miejskiej, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

2.2.1.4 Problemy niskiego poziomu edukacji oraz kapitału społecznego

2.2.1.4.1 Niski poziom edukacji

W obszarze rewitalizacji odnotowuje się nie tylko średnio niższe wyniki edukacyjne w zlokalizowanych tam szkołach podstawowych i gimnazjach, ale przede wszystkim zauważalnie niższe są wyniki zamieszkałych tam uczniów szkół obu tych poziomów.

Ryc. 15. Średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasisty wg miejsc zamieszkania uczniów (2015)

Źródło: dane Wydziału Edukacji UM przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

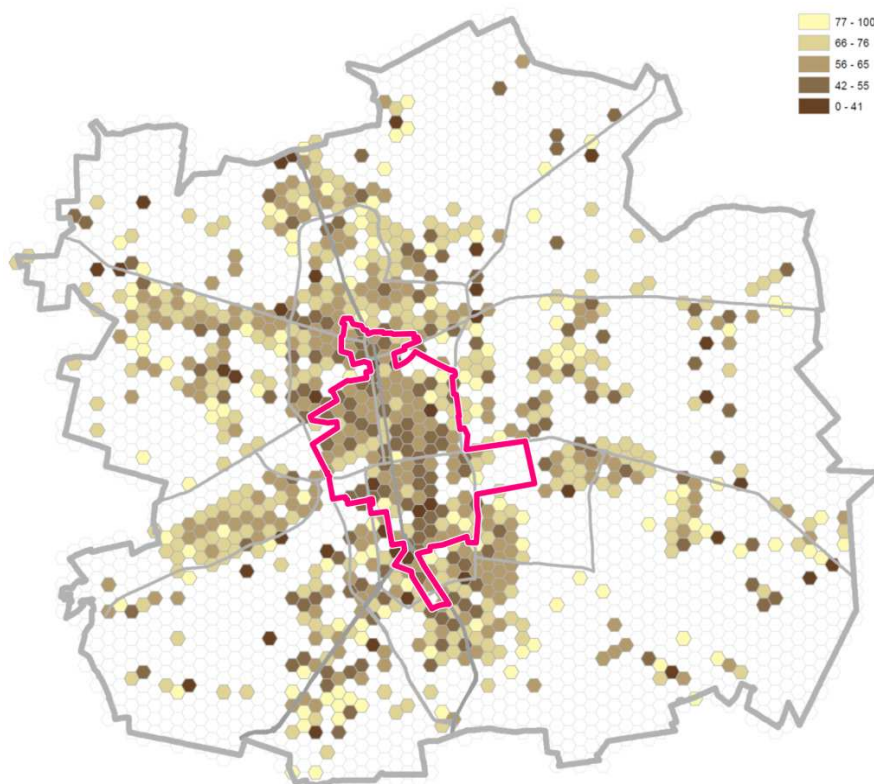
Jak widać na kartogramie, wprowadzie miejsca o słabych wynikach sprawdzianu szóstoklasisty są porzucane po różnych częściach Łodzi, jednak współwystępują tam z miejscami, gdzie dominują wyniki dobre i bardzo dobre. Natomiast **specyfiką obszaru rewitalizacji jest to, że niemal cały jest zwartą enklawą wyników słabych i bardzo słabych**. Wstrząsająco wypada porównanie z Retkinią, która z kolei niemal w całości jest zwartą enklawą wyników ponadprzeciętnych.

Na poziomie egzaminu gimnazjalnego szczególnie wyraźna jest różnica pomiędzy obszarem rewitalizacji a pozostałą częścią miasta w zakresie wyników z matematyki (która wydaje się kluczowa, jeśli chodzi o szanse przyszły sukces edukacyjny w kierunkach technicznych czy informatycznych).

Nieco mniej wyrazista jest różnica w zakresie wyników z części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego. Jeżeli nawet obszar rewitalizacji średnio ustępuje otoczeniu w tym zakresie, to różnica jest wyraźnie mniejsza, niż w wynikach z matematyki.

Ryc. 16. Wyniki egzaminu gimnazjalnego 2015 wg miejsc zamieszkania uczniów – matematyka

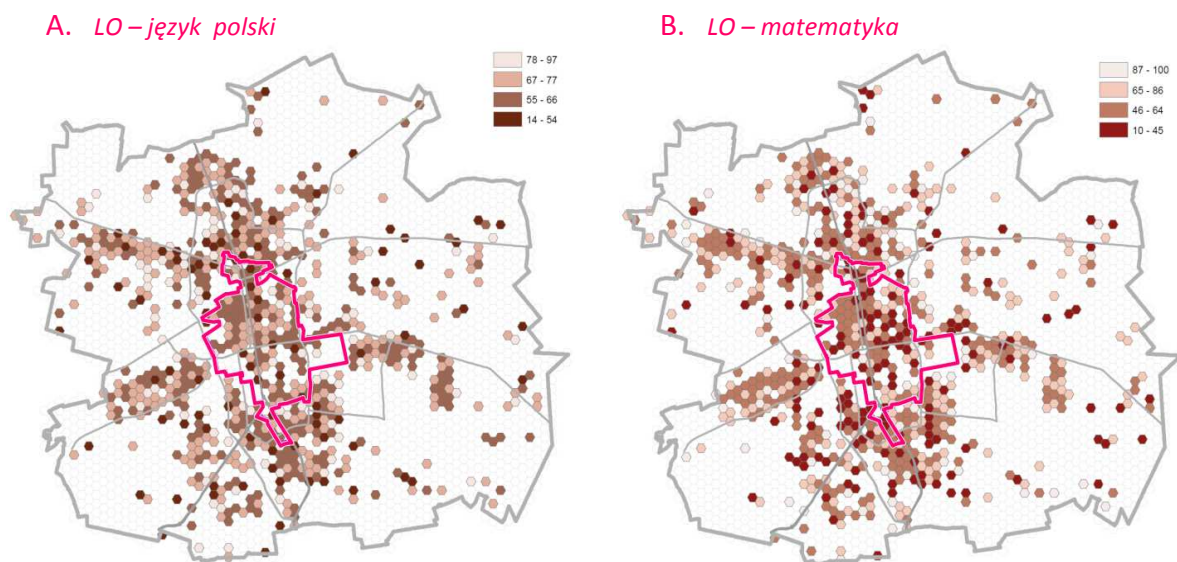
Źródło: dane Wydziału Edukacji UM, przetworzone przez łódzki Ośrodek Geodezji

Ryc. 17. Wyniki egzaminu gimnazjalnego 2015 wg miejsc zamieszkania uczniów – język polski

Źródło: dane Wydziału Edukacji UM, przetworzone przez łódzki Ośrodek Geodezji

Natomiast w wynikach nauczania na poziomie ponadgimnazjalnym nie widać zróżnicowania na obszar rewitalizacji i pozostałą część miasta. Wydaje się prawdopodobne, że próg selekcyjny szans edukacyjnych, jakim jest egzamin gimnazjalny, w obszarach zdegradowanych pozostawia w systemie edukacji tylko te osoby, które radzą sobie dobrze.

Ryc. 18. Średnie wyniki z jęz. polskiego i matematyki w Liceach Ogólnokształcących (2015)

Źródło: dane Wydziału Edukacji UM, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

2.2.1.4.2 Poziom kapitału społecznego

Kapitał społeczny to sieć istniejących w danej grupie społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności, tworząca warunki do faktycznego współdziałania jednostek we wspólnym interesie i rozwijania pomiędzy tymi jednostkami realnych kooperacji o różnych celach. Celem tej części diagnozy powinno być zbadanie, czy w jakichś obszarach miasta nie mamy problemów właśnie z siecią pozytywnych relacji społecznych, będących podstawą współpracy

W analizie brano pod uwagę pośrednie miary kapitału społecznego, jakimi są niewątpliwie: aktywność w procedurach demokratycznych, zarówno w zakresie demokracji przedstawicielskiej (której miarą może być frekwencja w wyborach), jak i demokracji bezpośredniej, której miarą może być uczestnictwo w lokalnych procedurach partycypacyjnych, np. w budżecie obywatelskim.

Oba te obszary są jednak równocześnie miarami poziomu uczestnictwa w życiu publicznym, toteż zostały przeanalizowane w kolejnym rozdziale. **Należy rozumieć przez to, że przedstawione dalej wnioski dotyczą zarówno kapitału społecznego, jak i uczestnictwa w życiu publicznym.**

Z kolei innymi miarami kapitału społecznego jest skłonność danej społeczności do zrzeszania się i działania wspólnego. W tym zakresie wskaźnikiem kapitału społecznego może być ilość organizacji pozarządowych zarejestrowanych na danym terenie. Jednak z uwagi na niemożliwość odróżnienia w rejestrze organizacji rzeczywiście lokalnych (założonych przez bezpośrednich mieszkańców obszaru w celu działania na rzecz tego obszaru) od organizacji, które mają jedynie siedzibę w centrum z przyczyn

logistycznych lub prestiżowych – analizę rozkładu przestrzennego siedzib organizacji pozarządowych przedstawiono w części dotyczącej potencjału lokalnego (ponieważ potencjałem są zarówno organizacje ściśle lokalne jak i te mające tylko siedzibę na danym terenie).

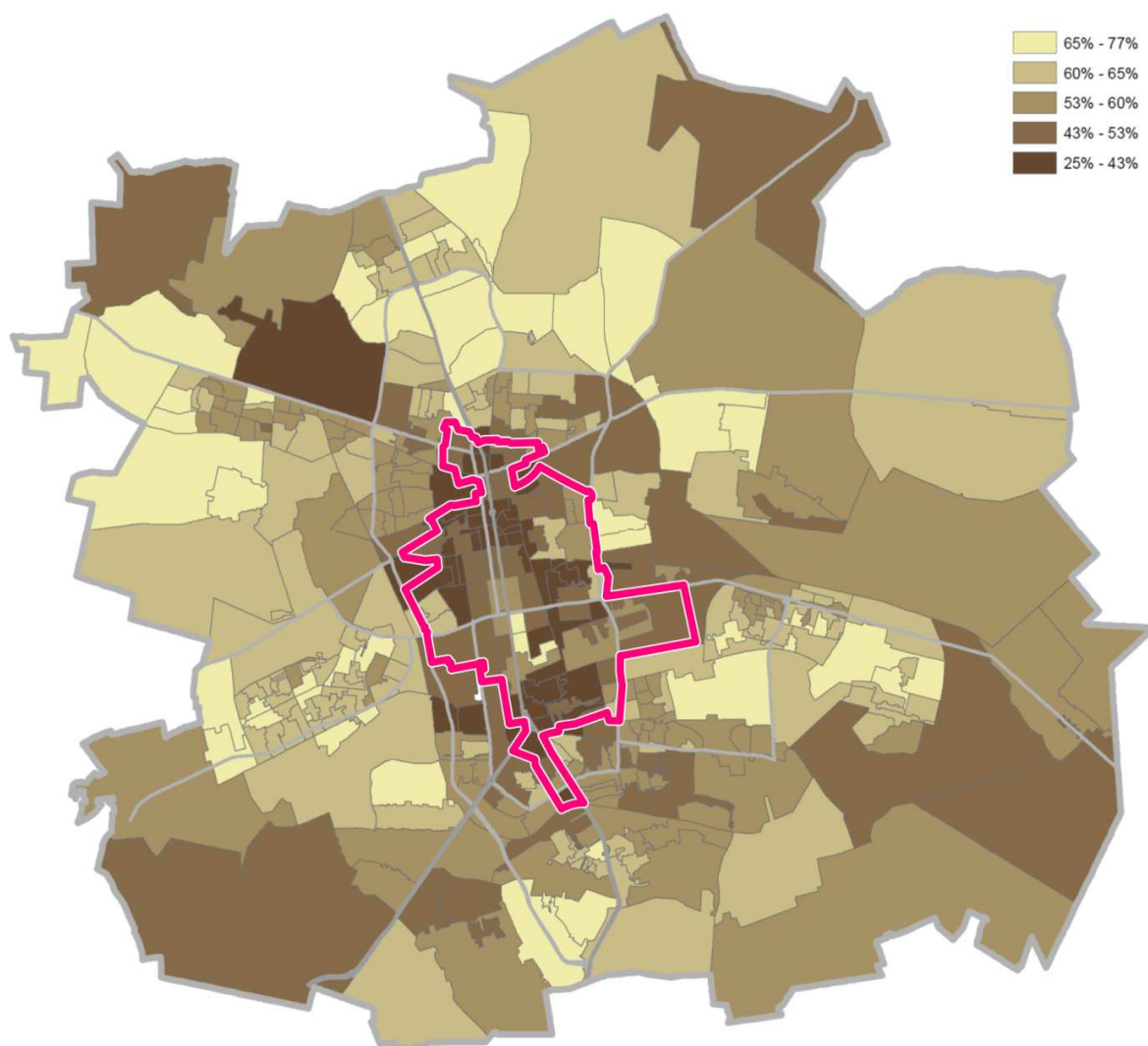
2.2.1.5 Problem niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym

W tym punkcie diagnozujemy problemy wycofania z życia społecznego i kulturalnego. Miarami dla obu zjawisk będą – odpowiednio: frekwencja wyborcza oraz wypożyczenie książek z bibliotek i filii.

2.2.1.5.1 Niewystarczające uczestnictwo w życiu publicznym

Za miary deficytu uczestnictwa w życiu publicznym przyjęto tu przede wszystkim: poziom korzystania z czynnego prawa wyborczego wyrażony frekwencją wyborczą.

Ryc. 19. Frekwencja wyborcza – obwodami głosowania (wybory do Sejmu 2015)

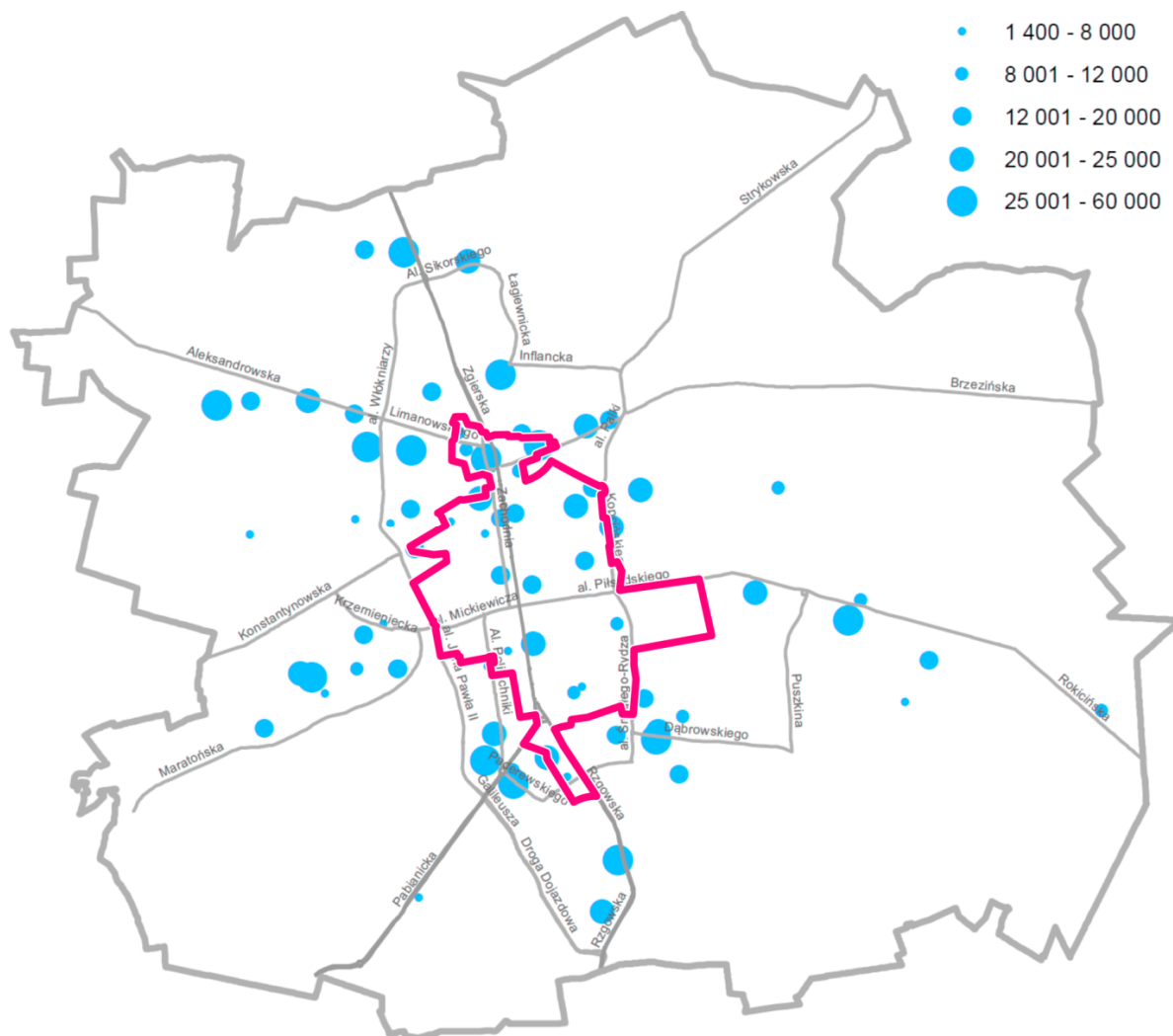
Źródło: dane PKW, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Ciemna plama niższej frekwencji pokrywa większość obszaru rewitalizacji. O ile w peryferyjnych obwodach głosowania niższa frekwencja może wynikać z trudności dotarcia do komisji, o tyle w centrum miasta **niska frekwencja może być interpretowana jako miara wycofania z życia publicznego.**

2.2.1.5.2 Niewystarczające uczestnictwo w życiu kulturalnym

Poziom uczestnictwa w życiu kulturalnym mieszkańców poszczególnych części miasta możemy – z uwagi na bardzo ograniczony dostęp do danych – mierzyć tylko pośrednio i wycinkowo. Za miarę takiego uczestnictwa przyjmujemy czytelnictwo w bibliotekach publicznych i ich filiach.

Ryc. 20. Czytelnictwo w bibliotekach publicznych i ich filiach – rozkład terytorialny

Źródło: dane Wydziału Kultury, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Jak wynika z kartodiagramu – obszar rewitalizacji nie jest wprawdzie pustynią czytelniczą, jednak zważywszy z kolei na bardzo intensywne zagęszczenie ludności w centrum – wskaźniki czytelnictwa są tu wyraźnie niższe, niż w innych częściach miasta.

2.2.1.6 Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych – podsumowanie:

Konkluzja 2. cały obszar rewitalizacji jest koncentracją negatywnych zjawisk społecznych: występują na nim nakładające się na siebie i wzajemnie nasilające się problemy: bezrobocie, ubóstwo, zagrożenia wykrecozeniami, problemów edukacyjnych na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, oraz wyraźnie obniżonego uczestnictwa w życiu publicznym i przynajmniej niektórych aspektach życia kulturalnego.

2.2.2 Współwystępowanie negatywnych zjawisk innych, niż społeczne

Ustawa w art. 9 ust. 1 wskazuje iż obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych (które omówiono dotychczas, w części 2 Diagnozy), można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto c o n a j - m n i e j j e d n e g o z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) **gospodarczych** – w szczególności: niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) **środowiskowych** – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) **przestrzenno-funkcjonalnych** – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) **technicznych** – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

2.2.2.1 Negatywne zjawiska gospodarcze

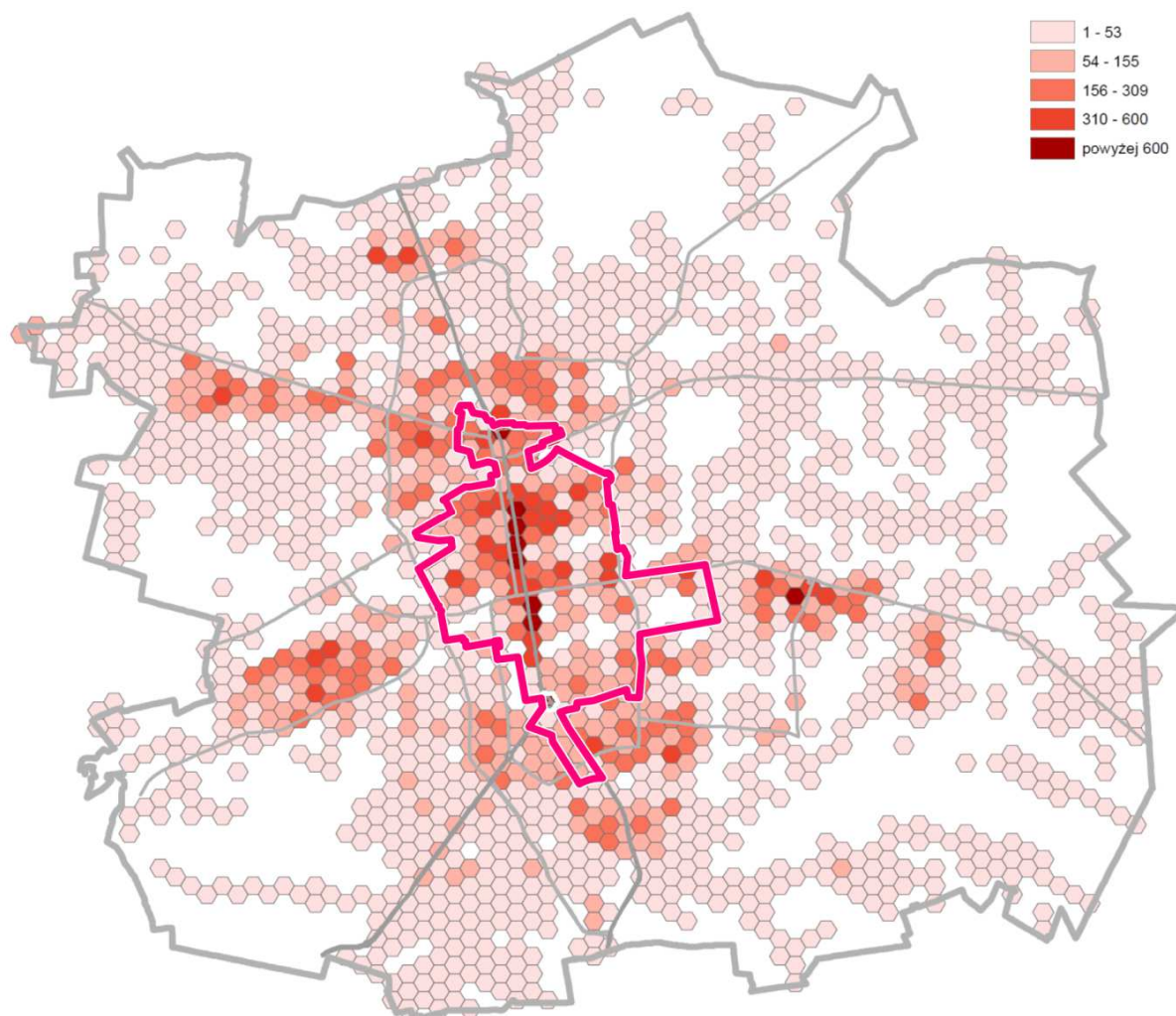
Zapis ustawy zwraca uwagę w szczególności na dwa rodzaje negatywnych zjawisk gospodarczych:

- niski stopień przedsiębiorczości, oraz
- słabą kondycję lokalnych przedsiębiorstw.

2.2.2.1.1 Niski stopień przedsiębiorczości

Prostą i podstawową miarą stopnia przedsiębiorczości może być informacja statystyczna o ilości firm na danym terenie. W szczególności trafny obraz da informacja o firmach nowo rejestrowanych, w tym - mikroprzedsiębiorstwach (firmach zatrudniających do 9 osób). To informacja najtrafniej obrazująca bieżący lokalny optymizm gospodarczy i aktualną skłonność do podejmowania ryzyka gospodarczego.

Informacji statystycznej o prowadzonej działalności gospodarczej dostarcza CEIDG (Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej). Wg danych CEIDG działalność gospodarcza na terenie Łodzi rozkłada się jak na poniższym kartogramie. Obszar rewitalizacji w ujęciu statystycznym jest – jak widać – raczej obszarem aktywności, niż zapaści. Inny obraz mógłby wynikać z analizy jakościowej prowadzonej działalności, ale wniosek z analizy ilościowej jest jednoznaczny: **na obszarze rewitalizacji obserwujemy raczej wysoki lub zdecydowanie wysoki stopień przedsiębiorczości w porównaniu z innymi częściami miasta.**

Ryc. 21. Przedsiębiorcy działający na terenie miasta – rozkład terytorialny

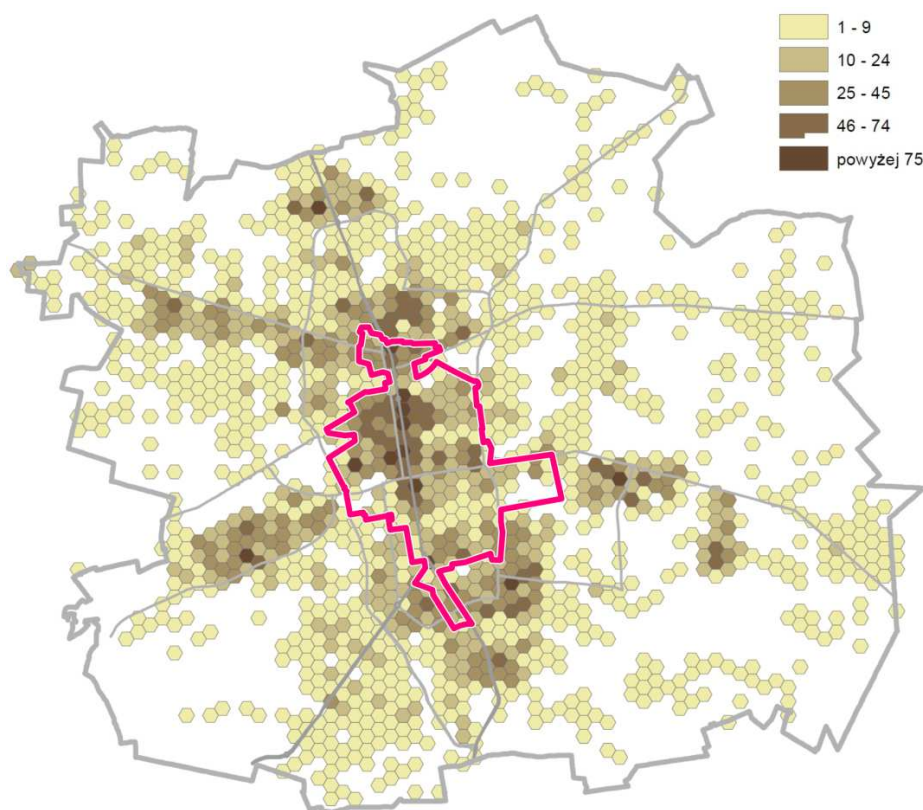
Źródło: dane CEIDG, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

2.2.2.1.2 Słaba kondycja przedsiębiorstw

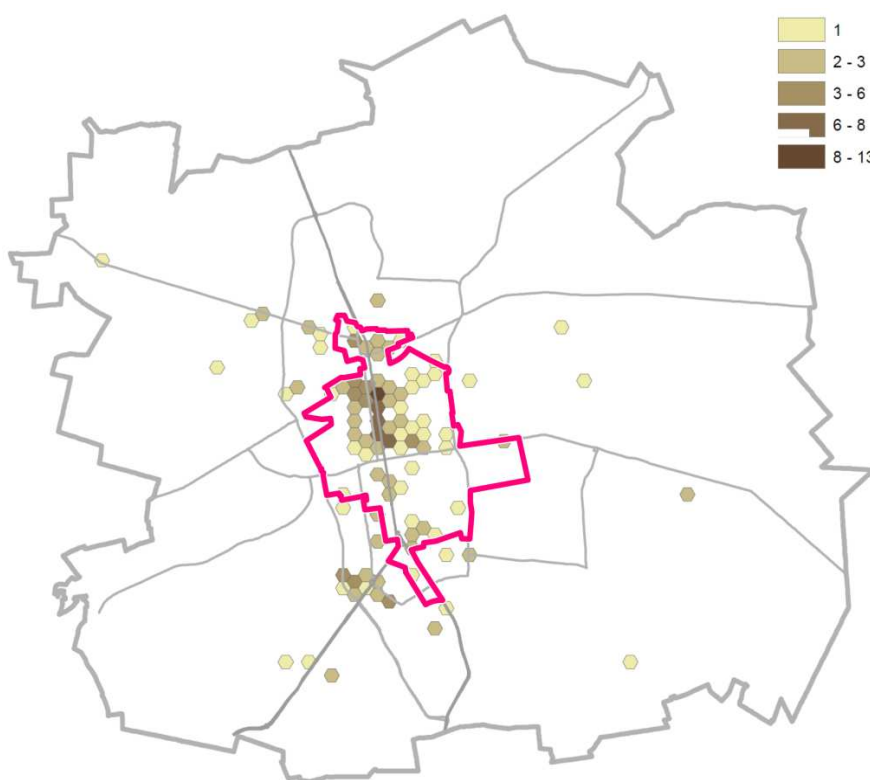
O ile lokalna gotowość do podejmowania ryzyka gospodarczego nie budzi wątpliwości, o tyle skutki podejmowania tego ryzyka, a więc kondycja lokalnych przedsiębiorstw i ich potencjał przetrwania na rynku wyglądają dużo mniej optymistycznie. Centrum miasta, a więc obszar o potencjalnie najlepszych warunkach do prowadzenia działalności handlowo-usługowej, jest obecnie obszarem bardzo umiarkowanego sukcesu gospodarczego.

Według danych CEIDG wyrejestrowania działalności gospodarczej na terenie Łodzi w 2015 roku rozkładają się, jak na kartogramie poniżej. Działalności gospodarcze, które nie przetrwały, koncentrują się w obszarze rewitalizacji, szczególnie w jego części północnej, w stopniu nieco większym, niż w częściach miasta o potencjalnie gorszych warunkach do osiągnięcia sukcesu gospodarczego.

Potwierdzeniem złej kondycji lokalnej przedsiębiorczości w obszarze rewitalizacji są też dane o zadłużeniach komunalnych lokalach użytkowych oraz – pośrednio – wyniki badawcze z łódzkiego pilotażu rewitalizacji.

Ryc. 22. Przedsiębiorcy wykreśleni z ewidencji działalności gospodarczej

Źródło: dane CEIDG, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Ryc. 23. Zadłużone komunalne lokale użytkowe

Źródło: dane ###, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

2.2.2.2 Negatywne zjawiska środowiskowe

Ustawa wskazuje że wśród negatywnych zjawisk środowiskowych należy w szczególności rozpatrzyć (1) przekroczenie standardów jakości środowiska oraz (2) obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.

2.2.2.2.1 Problem niskiej emisji

W obszarze rewitalizacji Łodzi problemem jest niska emisja wynikająca z niepełnego podłączenia zasobu mieszkaniowego do ciepła sieciowego. Głównym źródłem zasilania miasta Łodzi w ciepło jest miejski system ciepłowniczy, kotłownie lokalne oraz indywidualne źródła ciepła. Scentralizowany miejski system ciepłowniczy jest zarządzany przez przedsiębiorstwo energetyczne Veolia Energia Łódź SA obejmujące swoim zasięgiem obszar ok. 210 km². Uzupełniającym źródłem zasilania miasta w ciepło są kotłownie lokalne, występujące najczęściej tam gdzie występują ograniczenia z dostępnością do miejskiego systemu ciepłowniczego, a także indywidualne źródła energii cieplnej, stanowiące instalacje zasilające pojedynczy lokal bądź obiekt mieszkalny. W skład miejskiego scentralizowanego systemu ciepłowniczego wchodzi elektrociepłownie:

- EC - 3, przy ul. Pojezierska 70,
- EC - 4, przy ul. J. Andrzejewskiej 5.

Zakład Sieci Ciepłej, zajmujący się obsługą infrastruktury ciepłowniczej (sieci i węzły), w którego strukturze znajdują się rejonu eksploatacyjne:

- C1, przy ul. Wieniawskiego 40,
- C2, przy ul. Harnama 3,
- C3, przy ul. Częstochowska.

Elektrociepłownie dostarczają łącznie 100% rocznego zużycia ciepła w systemie ciepłowniczym (pary technologicznej i wody gorącej), pokrywając w pełni zapotrzebowanie na wodę gorącą²⁰.

Tab. 2. Sprzedaż ciepła sieciowego na terenie miasta Łodzi w latach 2011-2013

Lata	ogółem [GJ]	budynki mieszkalne [GJ]	urzędy i instytucje [GJ]
2011	11 997 459	7 950 472	4 046 987
2012	10 134 118	8 268 470	1 865 648
2013	10 015 845	8 214 699	1 801 146

Źródło: Opracowanie własne. Główny Urząd Statystyczny.

Na zły stan powietrza w Łodzi główny wpływ ma niska emisja. W wyniku badań przeprowadzonych w roku 2013 stwierdzono²¹:

- Przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla 24-godzin pyłu PM10 w roku kalendarzowym;
- Przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM2,5 w roku kalendarzowym;
- Odnotowano przekroczenie stężenia średniorocznego dla roku dla benzo(α)pirenu zawartego w pyłe PM10.

²⁰ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi, 10.2015

²¹ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi, 10.2015

Wysokie stężenia zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w mieście szczególnie w sezonie grzewczym, są skutkiem „niskiej emisji”. Na terenie miasta realizowane są, zapisane w programie ochrony środowiska dla miasta Łodzi zadania związane z modernizacją źródeł ciepła w placówkach oświatowych oraz komunalnych zasobach mieszkaniowych. Odbiorcy indywidualni (prawie 30% ludności w mieście) swoje potrzeby grzewcze pokrywają głównie poprzez wykorzystanie energii chemicznej paliwa stałego (węgla kamiennego), spalając go we własnych kotłach węglowych lub piecach ceramicznych. Ten rodzaj ogrzewania jest głównym emitorem tlenku węgla, ze względu na to, że w warunkach pracy większości pieców domowych czy też niewielkich kotłów węglowych, niemożliwe jest przeprowadzenie pełnego spalania (dopalania paliw). Ogrzewania takie są głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza – tak zwanej „niskiej emisji”²². Na podstawie opublikowanego w październiku 2015r. Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi i zawartych w Planie wyników inwentaryzacji obejmującej wskazanie na terenie rdzenia Strefy Wielkomiejskiej lokalizacji czynnych pieców, kotłowni i kominków na paliwo stałe – ogółem, a także wskazanie tylko tych lokali, w których występuje źródło ogrzewania na paliwo stałe, poniżej wskazano procentowe wyniki inwentaryzacji.

Z otrzymanych danych geoprzestrzennych wynika, iż inwentaryzacji podlegają 1822 punkty adresowe przekazane przez Łódzki Ośrodek Geodezji. W ramach prac analitycznych z 1822 punktów wyodrębniono 464 punkty, które wg danych przesłanych przez ŁOG korzystają ze źródła ogrzewania w postaci ciepła sieciowego.

Tab. 3. Procentowe zestawienie źródeł ogrzewania na paliwa stałe występujących w zinwentaryzowanych punktach adresowych

Procentowe zestawienie źródeł ogrzewania na paliwa stałe w budynkach w rdzeniu Strefy Wielkomiejskiej	
Centralne ogrzewanie	1,87%
Węglowy piec kuchenny	1,85%
Piece kaflowe	90,70%
Piec/kocioł/koza na drewno	4,07%
Kominki	1,51%
łącznie	100,00%

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi

Tab. 4. Emisja CO₂ w mieszkalnictwie w mieście Łódź w 2013 r. [MgCO₂/rok]

energia elektryczna	gaz ziemny	ciepło sieciowe	węgiel kamienny	olej opałowy	drewno
486 119,23	144 275,84	646 552,36	1 206 594,94	35 769,20	39,66

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi

Przyczyną jest też niewielkie wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie miasta. Obecnie procent wykorzystania OZE w ogólnym bilansie energetycznym miasta Łodzi jest niewielki. Nie przyczynia się to do realizacji celów wyznaczonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, czyli tzw. 3 × 20. Pakiet ten wskazuje kierunek w jakim powinno się rozwijać zaopatrzenie w energię

²² Program Ochrony Środowiska dla miasta Łodzi na lata 2011-2014

cieplną, elektryczną i paliwa gazowe mieszkańców miast i gmin²³. Montaż Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) na budynkach pozwala redukować emisję CO₂. Działania związane z wykorzystaniem OZE są działaniami fakultatywnymi. Ich realizacja uwarunkowana jest od pozyskania zewnętrznych form wsparcia. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej swoim zakresem obejmuje plany związane ze wzrostem wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie Łodzi²⁴.

Tab. 5. Emisja CO₂ w poszczególnych sektorach na terenie Łodzi w 2013 roku

sektor	emisja CO ₂ [Mg/rok]
obiekty użyteczności publicznej	118 061,13
mieszkalnictwo	2 519 351,22
przemysł	1 588 978,90
oświetlenie uliczne	40 242,02
transport prywatny	1 618 711,58
transport publiczny	100 048,95
SUMA	5 985 393,80

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi

Na złą jakość powietrza w Łodzi wpływ mają również:

- Znaczne straty energii cieplnej spowodowane niezadawalającym stanem technicznym budynków,
- Znaczne straty energii na przesyle w ciepłowniczych magistralach dosyłowych spowodowane niezadawalającą jakością materiałów izolacyjnych rurociągów czy nieuszczelnością przewodów,
- Emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych rosnąca wraz ze wzrostem natężenia ruchu samochodowego przy niedostatecznej przepustowości układów drogowych,
- Niedostosowanie instalacji i urządzeń przemysłowych oraz energetycznego spalania paliw do obowiązujących standardów emisyjnych²⁵.

Brak obecnie wyodrębnionych danych, zarówno o emisji jak i o immisji, da nowo wytyczonego obszaru rewitalizacji. Dane takie będą dopiero gromadzone począwszy od roku, w którym wytyczono obszar (2016). Wiadomo jednak, że **zachodzi pilna potrzeba uciepłownienia całego obszaru rewitalizacji ciepłem sieciowym, w tym niezbędna jest rozbudowa sieci, przyłączy i instalacji w budynkach.**

2.2.2.2.2 Inne przekroczenia norm środowiskowych lub nagromadzenia odpadów

W obszarze rewitalizacji nie stwierdzono innych znaczących przekroczeń standardów środowiskowych oprócz niewielkiego przekroczenia norm hałasu. Natomiast problem nagromadzenia szkodliwych odpadów **na obszarze rewitalizacji nie występuje.**

²³ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi. (projekt, 2015)

²⁴ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Łodzi. (projekt, 2015)

²⁵ Program Ochrony Środowiska dla miasta Łodzi na lata 2011-2014

2.2.2.3 Negatywne zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

Ustawa wskazuje, że wśród negatywnych zjawisk **przestrzenno-funkcjonalnych** należy przeanalizować w szczególności (1) niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, (2) brak dostępu do podstawowych usług lub ich niską jakość, (3) niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, (4) niski poziom obsługi komunikacyjnej oraz (5) niedobór lub niską jakość terenów publicznych.

Łódź w obrębie obszaru rewitalizacji ma wyjątkową w skali kraju liczbę unikatowych, zabytkowych fabryk, pałaców, willi miejskich oraz kamienic, tworzących wyjątkowy charakter tego obszaru. Różnorodność typów historycznej zabudowy oraz ich wymieszanie w strukturze miasta znacznie zwiększa atrakcyjność inwestowania na obszarze rewitalizacji. Przy znacznym zasobie niewykorzystanej zabudowy umożliwia to adaptowanie obiektów historycznych na potrzeby zróżnicowanych funkcji, co może wpływać korzystnie na jakość życia w centrum. Charakterystyczny układ łódzkich podwórz pozwala na ich przekrywanie w celu stworzenia atrakcyjnych przestrzeni użytkowych: socjalnych (również prywatnych lub półprywatnych) lub handlowo-usługowych, co w połączeniu z bardzo ważnym czynnikiem, jakim jest dobry system komunikacji miejskiej, dodatkowo może podnieść dostępność usług i handlu stanowiąc konkurencję dla centrów handlowych. Jednocześnie, zabytkowe budynki mieszkalne, ze względu na swoją specyfikę, pozwalają na stworzenie wyjątkowych mieszkań, o niedostępnym poza Strefą Wielkomiejską standardzie.

Przestrzeń publiczną w obszarze rewitalizacji stanowią przede wszystkim: ulice, place, parki i skwery a potencjalną przestrzeń półpubliczną (parapubliczną) – wnętrza kwartałów. Jakość przestrzeni publicznej oraz sposób jej zagospodarowania wpływa w decydującym stopniu na postrzeganie całego miasta. Według badań „Jakość życia mieszkańców Łodzi i jej przestrzenne zróżnicowanie” (Uniwersytet Łódzki 2012) do osiedlania się w centrum Łodzi najbardziej zniechęcają: zła jakość przestrzeni publicznych i degradacja zabytkowej zabudowy.

W ramach realizacji Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi Biuro Architekta Miasta opracowało program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+ zawierający diagnozę przestrzeni publicznej oraz sposoby jej poprawy (obszerne odniesienie do tego dokumentu nastąpi dalej). Istotnym dokumentem, który bezpośrednio odnosi się nie tylko do poprawy stanu historycznej zabudowy, ale też stanu zieleni i przestrzeni publicznych, jest Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017. Jego kierunki i zadania odnoszących się do rewitalizacji są uwzględnione w niniejszym Programie.

Znaczącym elementem potencjału śródmieścia Łodzi jest obecność w niej życia kulturalnego: zarówno znakomitej tradycji sztuki awangardowej, jak i współczesnych twórców i inicjatyw artystycznych. Łódzkie inicjatywy kulturalne i przedsiębiorczość kreatywna związana z dizajnem, filmem, multimediami i grafiką użytkową, ma cechy niepowtarzalności, niemożliwej do skopiowania w innym mieście. Swoiste *creative milieu* Łodzi, jej specyficzna atmosfera prześięknięta duchem awangardy artystycznej, powinna być traktowana jako bardzo istotna część jej potencjału.

Transport miejski w Łodzi, mimo wielu inwestycji, jakie zostały przeprowadzone w ostatnich latach, nadal boryka się z wieloma problemami. Efektem tego analizowany obszar poddany jest szczególnej presji ze strony indywidualnego ruchu samochodowego, co odbija się na warunkach życia jego mieszk-

kańców. Na terenie miasta planowane są działania, które służyć mają minimalizowaniu tej presji, w szczególności dzięki zwiększeniu liczby użytkowników transportu zbiorowego i niezmotoryzowanego.

Ważną inwestycją, która wpłynie na dostępność obszaru centralnego i atrakcyjność transportu zbiorowego, jako środka dojazdu do centrum, będzie planowana inwestycja w tunel kolejowy pomiędzy dworcami Łódź Fabryczna i Łódź Kaliska. Planowany przystanek kolejowy w rejonie skrzyżowania ul. Zielonej i al. Kościuszki zapewni masowy dostęp do centralnego punktu strefy wielkomiejskiej z obszaru aglomeracji łódzkiej. Inwestycja ma być realizowana w latach 2016-2023 przez spółkę PKP PLK S.A. z dofinansowaniem zewnętrznym.

Działania planowane przez miasto, zebrane w projekcie „Modelu Zrównoważonego Transportu Zbiorowego w Łodzi 2020+” prowadzić mają do poprawy jakości transportu zbiorowego, zwłaszcza tramwajowego i autobusowego. Głównym mankamentem, zgłaszanym przez mieszkańców w trakcie przeprowadzonych konsultacji społecznych projektu, była niewystarczająca częstotliwość kursowania pojazdów lokalnego transportu zbiorowego. Inne problemy, które identyfikowane są przez władze miasta oraz społeczeństwo to m.in.. niekomfortowe przesiadki pomiędzy autobusami i tramwajami, zła jakość taboru zwłaszcza tramwajowego, w dużej części niedostosowanego do potrzeb osób o ograniczonej mobilności, brak płynności ruchu tramwajowego w centrum i niska prędkość tramwajów, czy tzw. „czarne dziury” komunikacyjne, czyli miejsca z niewystarczającą obsługą. Projekt *Modelu Zrównoważonego Transportu Zbiorowego w Łodzi 2020+, za największe wyzwania związane z transportem miejskim uznaje m.in.:*

- Skrócenie czasu przejazdu pojazdów i skrócenie czasu podróży dla pasażerów komunikacji zbiorowej;
- Zwiększenie roli tramwaju w realizacji przewozów;
- Odnowienie taboru oraz polepszenie infrastruktury transportowej;
- Zwiększenie roli Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej;
- Dostosowanie układu połączeń do aktualnych potrzeb.

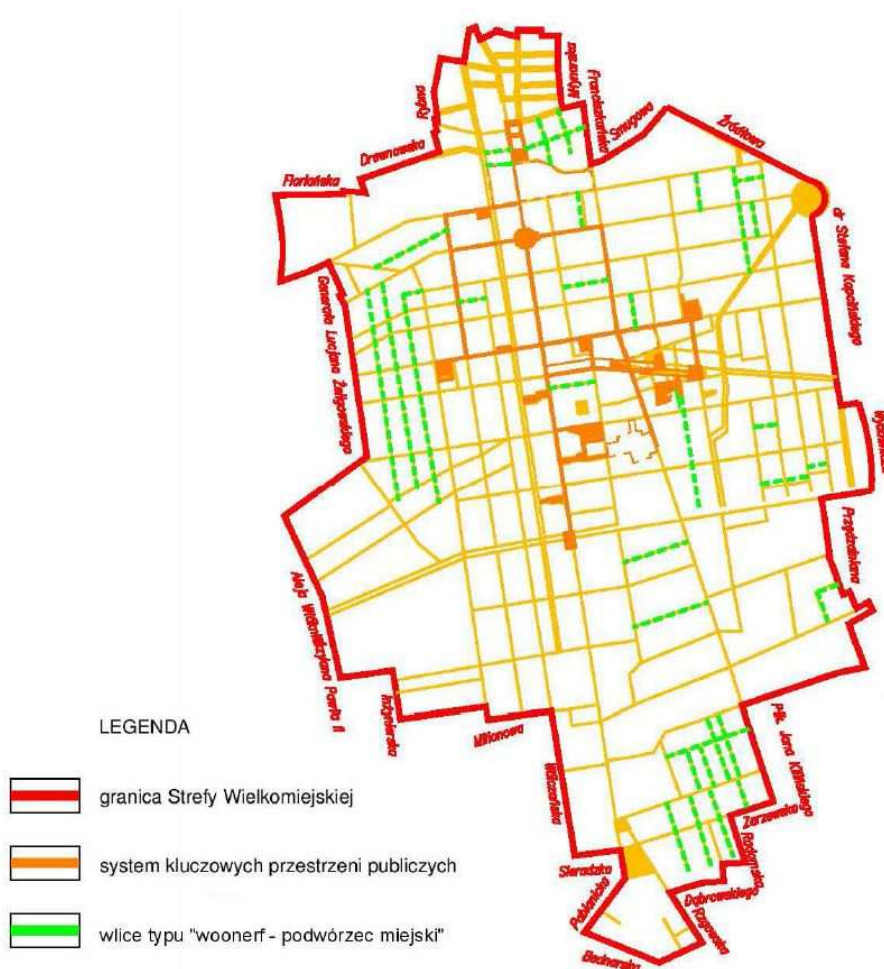
W Modelu Zrównoważonego Transportu wskazano także założenia strategiczne i cele, jakie miasto chce osiągnąć w zakresie podniesienia jakości komunikacji zbiorowej. Do najważniejszych założeń zaliczono m.in. stopniowe zwiększenie częstotliwości kursowania, wprowadzenie przywileju dla transportu tramwajowego czy ograniczenie pokrywających się linii autobusowych i tramwajowych. Miasto planuje także zwiększenie inwestycji w system parkingów Park&Ride, wyznaczenie nowych bus-pasów a także budowę nowych pasów autobusowo-tramwajowych (PAT). W Modelu Zrównoważonego Transportu Zbiorowego zaproponowano także ograniczenie ruchu samochodowego w Strefie Wielkomiejskiej na wybranych ulicach. Rozwiązanie postulowane jest tam, gdzie ruch komunikacji miejskiej jest blokowany przez zatory drogowe. Model zakłada wysoką dostępność do transportu zbiorowego i wysoką częstotliwość obsługi w obszarze objętym GPR²⁶.

W październiku 2013 roku Uchwałą Rady Miasta przyjęty został Program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+, który swoim zakresem obejmuje także procesy związane z rewitalizacją Strefy Wielkomiejskiej. Program zawiera wytyczne dla działań remontowych ulic Strefy Wielkomiejskiej. Wytycz-

²⁶ Źródło: Model zrównoważonego transportu zbiorowego w Łodzi 2020+. Materiał do konsultacji społecznych.

ne zostały oparte na zasadzie przebudowy ze zmianą geometrii ulic, co jest niezbędne do zlikwidowania konfliktów funkcjonalnych i poprawy jakości przestrzeni publicznej poprawiającej jakość całego zagospodarowania ulic. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż konieczne jest zastosowanie w Strefie Wielkomiejskiej paramentów ulic ruchu uspokojonego, co pozwoli na zwężenie pasa jezdni do 2,75 m w przypadku braku komunikacji autobusowej w obrębie danego pasa ruchu. Takie rozwiązanie pozwala na swobodniejsze gospodarowanie przestrzenią w obszarze wyznaczonym przez pierzeje.

Ryc. 24. Schemat kategorii rozwiązań projektowych dla ulic Strefy Wielkomiejskiej.

Źródło: Program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+

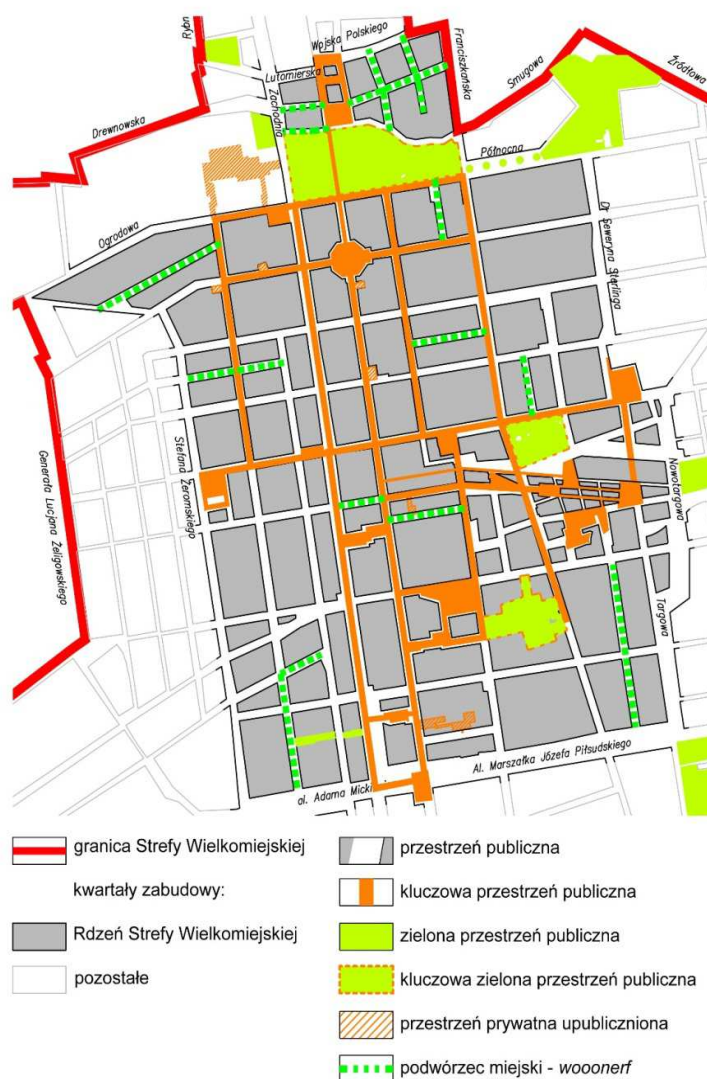
Ogół projektowanych i proponowanych działań w zakresie transportu na obszarze rewitalizacji wymuszać będzie kompleksową przebudowę infrastruktury drogowej. Działania te będą miały na celu dostosowanie przestrzeni ulic do nowych założeń funkcjonalno-użytkowych.

Na system drogowo-transportowy w Łodzi i otoczeniu znacząco wpłynęłoby powodzenie starań miasta o prawo organizowania EXPO 2022. Zgodnie z założeniami Studium Wykonalności EXPO 2022, przewiduje się utworzenie czterech kompleksów parkingów Park&Ride, ulokowanych w pobliżu węzłów autostradowych i intermodalnych. Łączna przewidywana powierzchnia Park&Ride na EXPO 2022 oscyluje wokół 48 ha, przy czym większość parkingów miałaby charakter tymczasowy, a po EXPO pozostałyby Park&Ride użyteczne dla funkcjonowania Aglomeracji Łódzkiej. Następnie należy stwierdzić, iż warunkiem *sine qua non* realizacji EXPO 2022 w Łodzi jest wybudowanie tunelu średnicowego

między Dworcem Łódź Fabryczna, a Dworcem Łódź Kaliska, drogi ekspresowej S-14, dojazdów do autostrad oraz szeregu mniejszych inwestycji drogowych wewnątrz Miasta. Ponadto funkcjonalny system transportu na EXPO 2022 wymagałby szerszej aniżeli przewidywana obecnie, modernizacji infrastruktury tramwajowej oraz zakupu taboru tramwajowego. Opisane inwestycje stanowiłyby w znacznym stopniu inwestycje związane z EXPO 2022 i nie obciążałyby w całości budżetu Miasta Łodzi.

W ramach Modelu Zrównoważonego Transportu Zbiorowego poddano także konsultacjom propozycję ograniczenia ruchu samochodowego w Strefie Wielkomiejskiej o kolejne ulice.

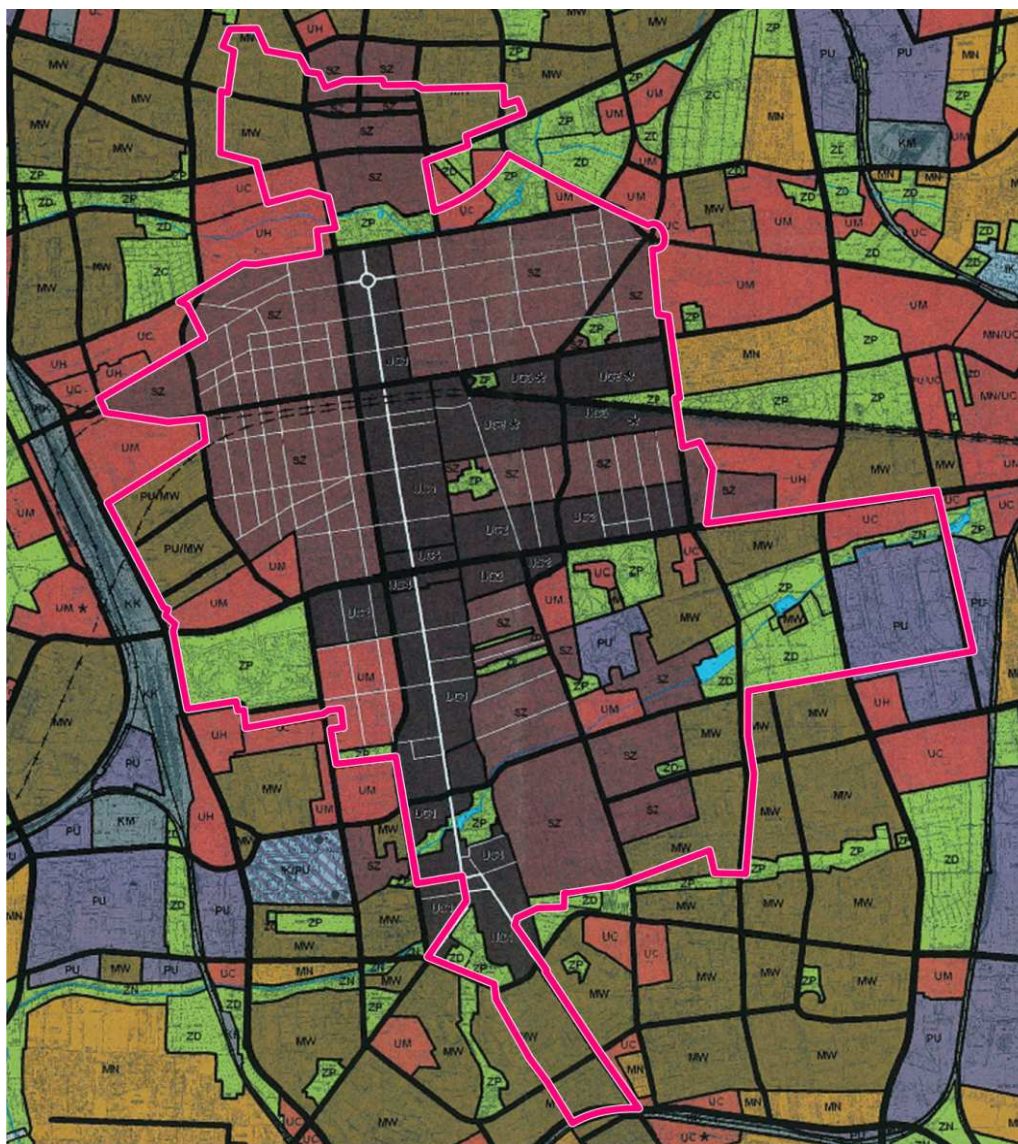
Ryc. 25. Schemat kluczowych przestrzeni publicznych 2020+ na tle Rdzenia Strefy Wielkomiejskiej.

Źródło: Program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+

W chwili opracowywania GPR uruchomiono system Łódzkiego Roweru Miejskiego, jako kolejnego elementu infrastruktury transportowej. Większość stacji rowerowych zostanie zlokalizowanych w obszarze rewitalizacji. Na poniższej grafice zaprezentowano transport miejski w Strefie Wielkomiejskiej i okolicy.

Ryc. 26. Ustalenia obowiązującego SUIKZP z 2010 r. dla obecnego obszaru rewitalizacji

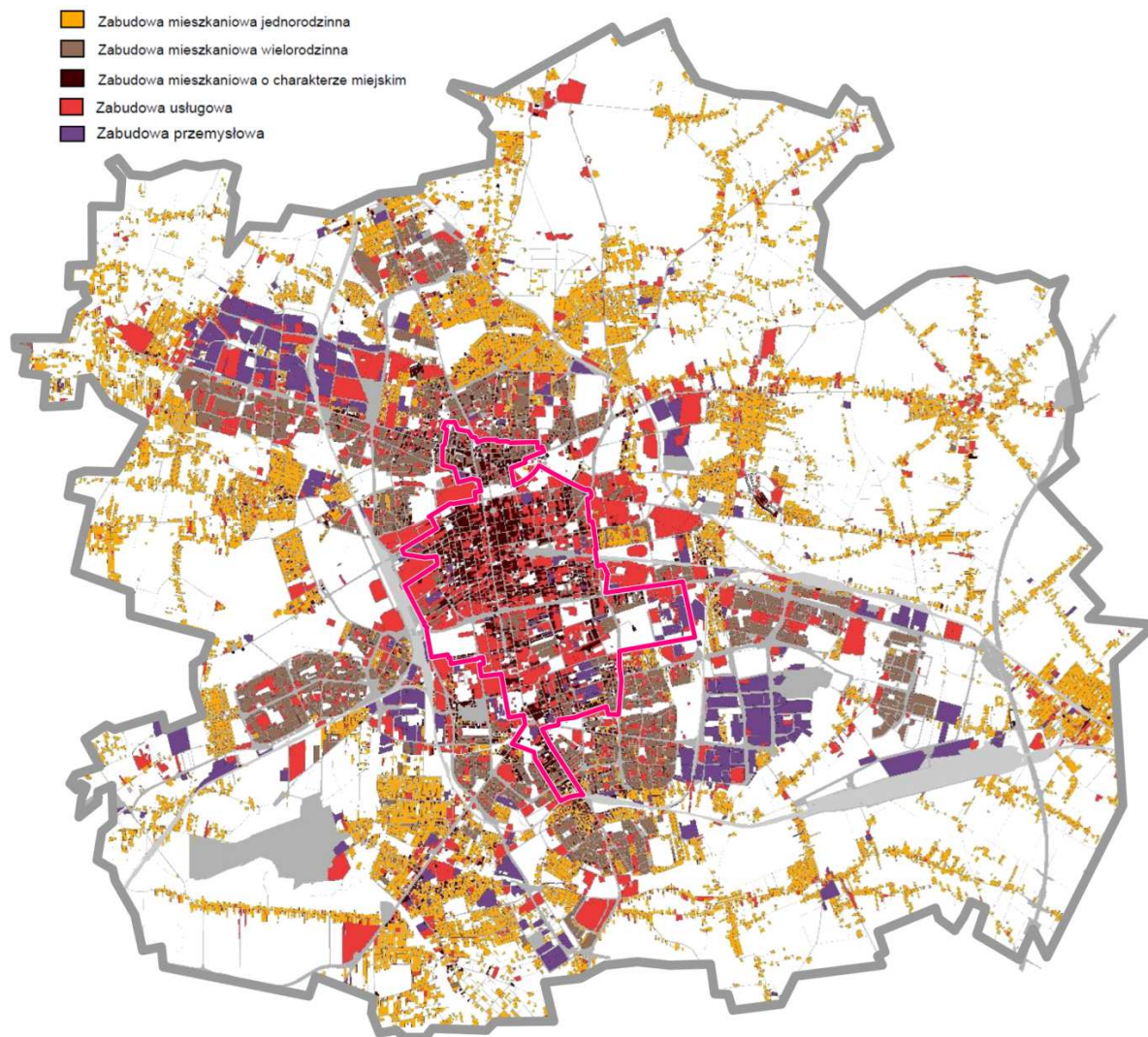
PRZEZNACZENIE TERENU

SZ	TERENY ZABUDOWY ŚRÓDMIEJSKIEJ	PP	TERENY PRZEMYSŁOWE
UJ1	TERENY OBSZARU FUNKCJONALNEGO ULICY PIOTRKOWSKIEJ	PU	TERENY PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWE
UJ2	TERENY WSPÓŁCZESNEJ OSI USŁUGOWEJ W - Z	PL	TERENY CENTRÓW LOGISTYCZNYCH
UJ3	TERENY LOKALIZACJI PROGRAMU NOWEGO CENTRUM ŁODZI	PG	TERENY EKSPLOATACJI POWIERZCHNIOWEJ
UJ4	TERENY PROGRAMU NOWEGO CENTRUM ŁODZI Z MOŻLIWOŚCIĄ LOKALIZACJI OBIEKTÓW HANDLU WIELKOPOWIERZCHNIOWEGO	ZL	TERENY ZIELENI LEŚNEJ
UJ5	TERENY SKRZYŻOWANIA GŁÓWNYCH OSI KOMPONIZYJNYCH MIASTA	ZL1	TERENY ZIELENI LEŚNEJ Z ZACHOWANIEM ISTNIEJĄCEJ ZABUDOWY
UC	TERENY KONCENTRACJI USŁUGOWYCH	ZLK	TERENY LASÓW KOMUNALNYCH ORAZ ZALESIEŃ ZWIĄZANYCH Z POWIĘKSZENIEM ISTNIEJĄCYCH KOMPLEKSÓW LEŚNYCH
UCL	TERENY KONCENTRACJI USŁUGOWYCH Z PREFERENCJĄ PROGRAMU ZWIĄZANEGO Z FUNKCJONOWANIEM LOTNISKA	ZP	TERENY ZIELENI URZĄDZONEJ Z PROGRAMEM USŁUGOWYM
UM	TERENY USŁUG METROPOLITALNYCH	ZD	TERENY OGRODÓW DZIAŁKOWYCH
UH	TERENY USŁUG HANDLU WIELKOPOWIERZCHNIOWEGO	ZC	TERENY CMENTARZY
UC*	TERENY KONCENTRACJI USŁUGOWYCH Z MOŻLIWOŚCIĄ LOKALIZACJI OBIEKTÓW HANDLU WIELKOPOWIERZCHNIOWEGO	ZN	TERENY ZIELENI NATURALNEJ I DOLIN RZECZNYCH
UM*	TERENY USŁUG METROPOLITALNYCH Z MOŻLIWOŚCIĄ LOKALIZACJI OBIEKTÓW HANDLU WIELKOPOWIERZCHNIOWEGO		TERENY WÓD OTWARTYCH
MW	TERENY O PRZEWADZE ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ WIELORODZINNEJ	KM	TERENY KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ
MN	TERENY O PRZEWADZE ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ JEDNORODZINNEJ	KK	TERENY KOLEJOWE
MNU	TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ JEDNORODZINNEJ I USŁUGOWEJ	KL	TERENY TRANSPORTU LOTNICZEGO
MN1	TERENY ZABUDOWY JEDNORODZINNEJ I USŁUGOWEJ, PRZEKSZTAŁCANEJ Z OSADNICTWA WIEJSKIEGO	IK	TERENY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ
MR	TERENY ZABUDOWY JEDNORODZINNEJ REZYDENCJALNEJ	RP	TERENY UPRAW ROLNYCH

Źródło: SUIKZP dla miasta Łodzi

Obecny stan funkcjonalno-przestrzenny w obszarze rewitalizacji jest nadal definiowany zapisami obowiązującego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego dla miasta Łodzi z 2010 roku. Na ukończeniu są prace nad nowym studium.

Ryc. 27. Istniejące tereny zurbanizowane (podział funkcjonalny), uwarunkowania – projekt nowego Studium; czerwiec 2015 r.

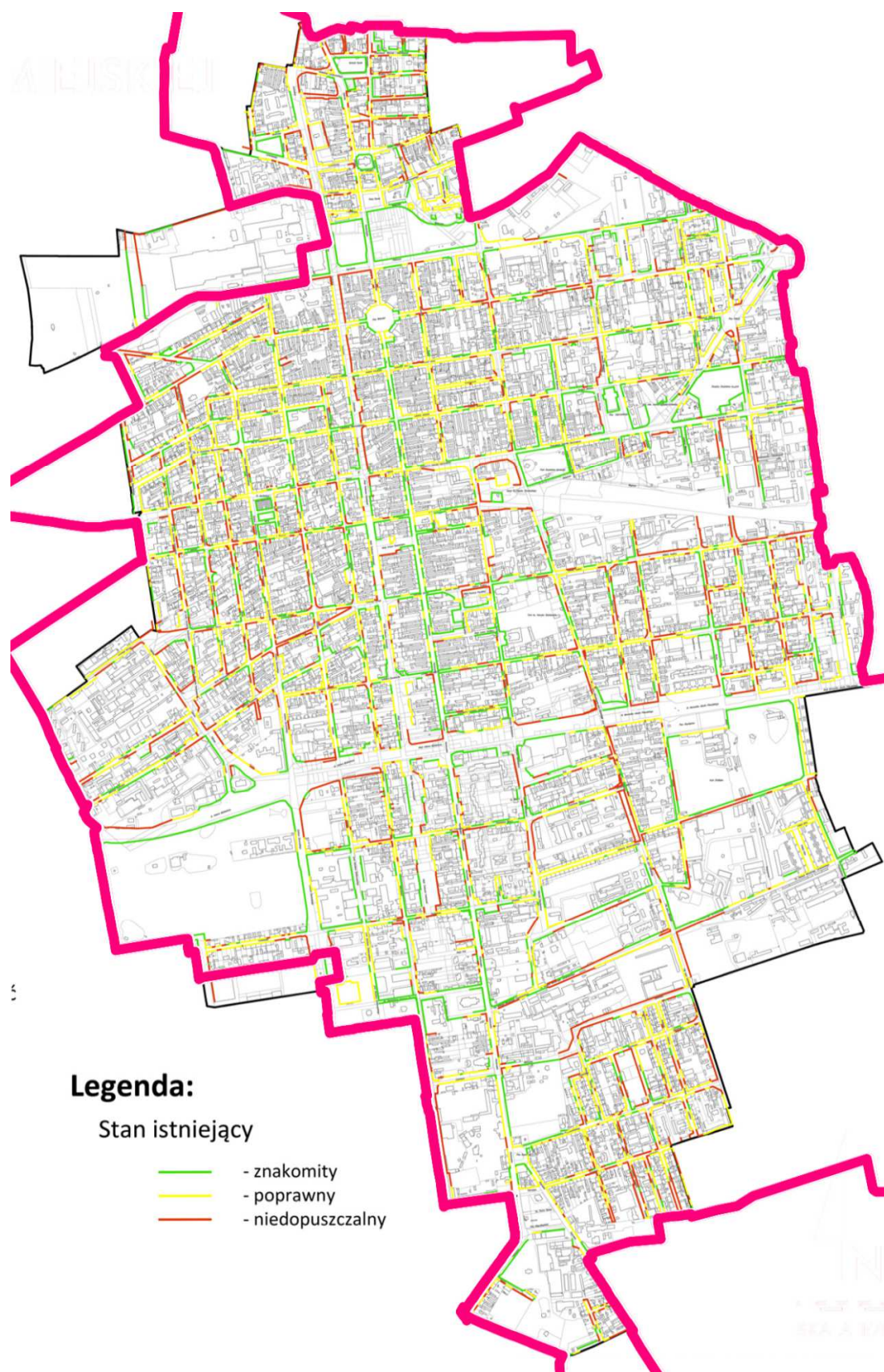

Opracowanie: Miejska Pracownia Urbanistyczna

Jak pokazuje to dobitnie mapa, w obszarze rewitalizacji koncentruje się olbrzymia większość łódzkiej zabudowy mieszkalnej o charakterze miejskim (głównie – pierzejowa zabudowa kamieniczna). Problemy funkcjonalno-przestrzenne tego obszaru przesądzą więc zarówno o jakości przestrzeni miejskich Łodzi jak i o jakości miejsca zamieszkania ponad 30% łódzian.

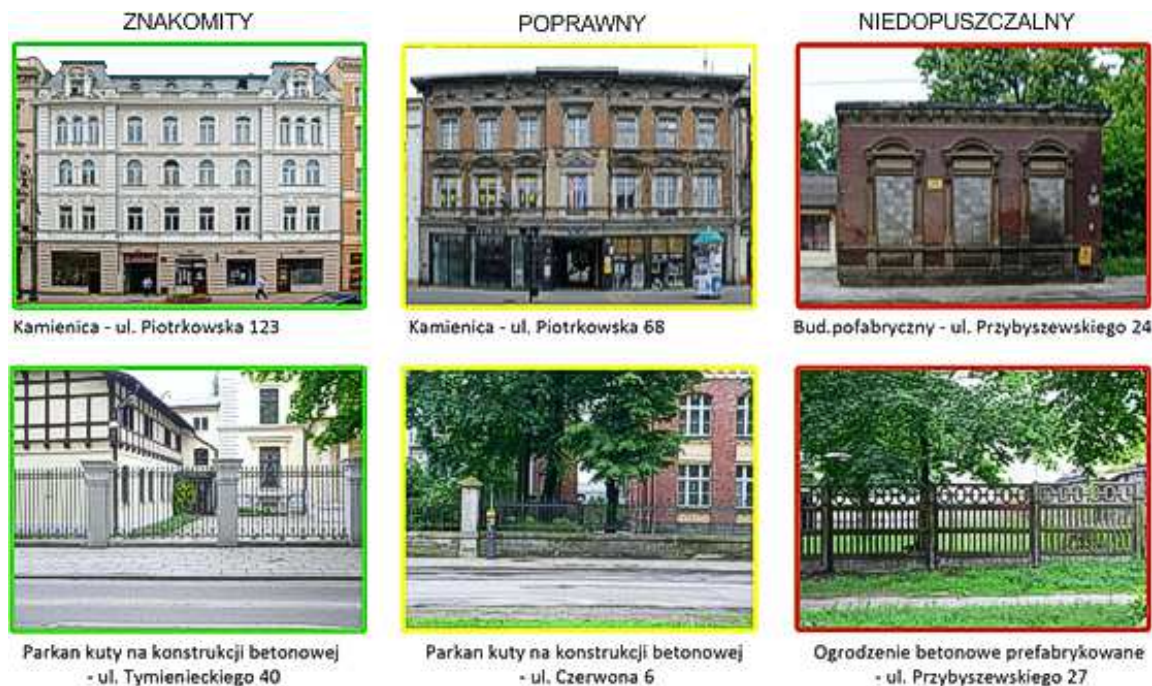
W ramach realizacji Strategii przestrzennego rozwoju Łodzi 2020+ w 2013 roku Biuro Architekta Miasta opracowało program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+ zawierający diagnozę przestrzeni publicznej oraz sposoby jej poprawy.

Ryc. 28. Jakość przestrzeni publicznej w części obszaru rewitalizacji wchodzącej w skład Strefy Wielkomiejskiej

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Łódź 2020. ZAŁOŻENIA

Ryc. 29. Przykłady znakomitego, poprawnego i niedopuszczalnego stanu przestrzeni publicznej

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Łódź 2020. ZAŁOŻENIA

2.2.2.4 Negatywne zjawiska techniczne

Na obszarze rewitalizacji określonym w Uchwale o wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Łodzi zidentyfikowano ponad 10 000 nieruchomości. Tylko 9% budynków mieszkalnych stanowi własność Miasta a w dalszych 15% Miasto posiada udziały (są to m.in. budynki wspólnot mieszkaniowych). Z ogólnej liczby niemal 2,5 tys. budynków mieszkalnych pozostających w dyspozycji Miasta (stanowiących własność Miasta, Skarbu Państwa i własność wspólnot mieszkaniowych) prawie 26% było wyeksploatowanych w ponad 70%. Około siedemdziesięciu budynków zostało zakwalifikowanych do natychmiastowego wyłączenia z użytkowania, w tym 49 do rozbiórki. W dobrym stanie technicznym, o zużyciu poniżej 30% jest zaledwie 4% budynków należących do gminnego zasobu.

Tab. 6. Zestawienie ilości budynków i lokali Strefy Wielkomiejskiej

Rodzaj zasobu:	BUDYNKI	LOKALE					
		MIESZKALNE		SOCJALNE			
		Ogółem:	Wyłączone z użytkowania	Ogółem:	wynajęte	wolne	Pomieszczenia tymczasowe
Własność:							
100% gmina	927	11613	1763	500	416	30	32
Wspólnoty z udziałem gminy	1508	19082	770	254	232	14	34
RAZEM:	2435	30695	2533	754	648	44	66

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Łodzi 2020+. ZAŁOŻENIA

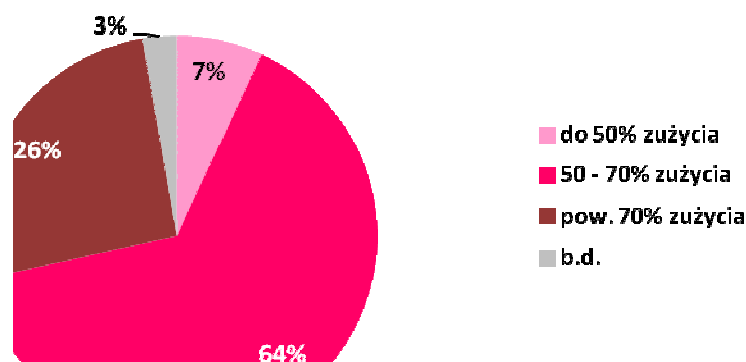
Według szacunkowych danych ilość pustostanów w granicach Rdzenia Strefy Wielkomiejskiej kształtuje się następująco:

- ok. 4 500 budynków z rezerwami lokalowymi na cele mieszkalne (ok. 1/5 znajduje się w zasobie gminnym),
- ok. 200 całkowicie opuszczonych i nieużytkowanych budynków (ok. ¼ w zasobie miejskim),

łącna powierzchnia użytkowa pustostanów to ok. 4 mln m², dodatkowo w rejonie Strefy Wielkomiejskiej znajduje się ok. 1000 działek bez zabudowy („nieużytków” miejskich) o łącznej powierzchni ok. 100 ha – prawie 8% Strefy Wielkomiejskiej²⁷. W Rdzeniu Strefy Wielkomiejskiej znajduje się 8084 lokali komunalnych, 278 lokali socjalnych i 5 pracowniczych (na czas trwania stosunku pracy). Liczba zadłużonych lokali powyżej 3 miesięcy wynosi 1850. Niepokojąca jest także skala wyburzeń budynków w Strefie Wielkomiejskiej²⁸.

Niemal cały obszar rewitalizacji jest istotną koncentracją przestrzenną budynków komunalnych w stanie technicznym złym. Dotyczy to w szczególności budynków mieszkalnych, ale także – szczególnie w północnej i środkowej części obszaru – budynków niemieszkalnych.

Ryc. 30. Procentowe zużycie budynków: udział w całym zasobie komunalnym

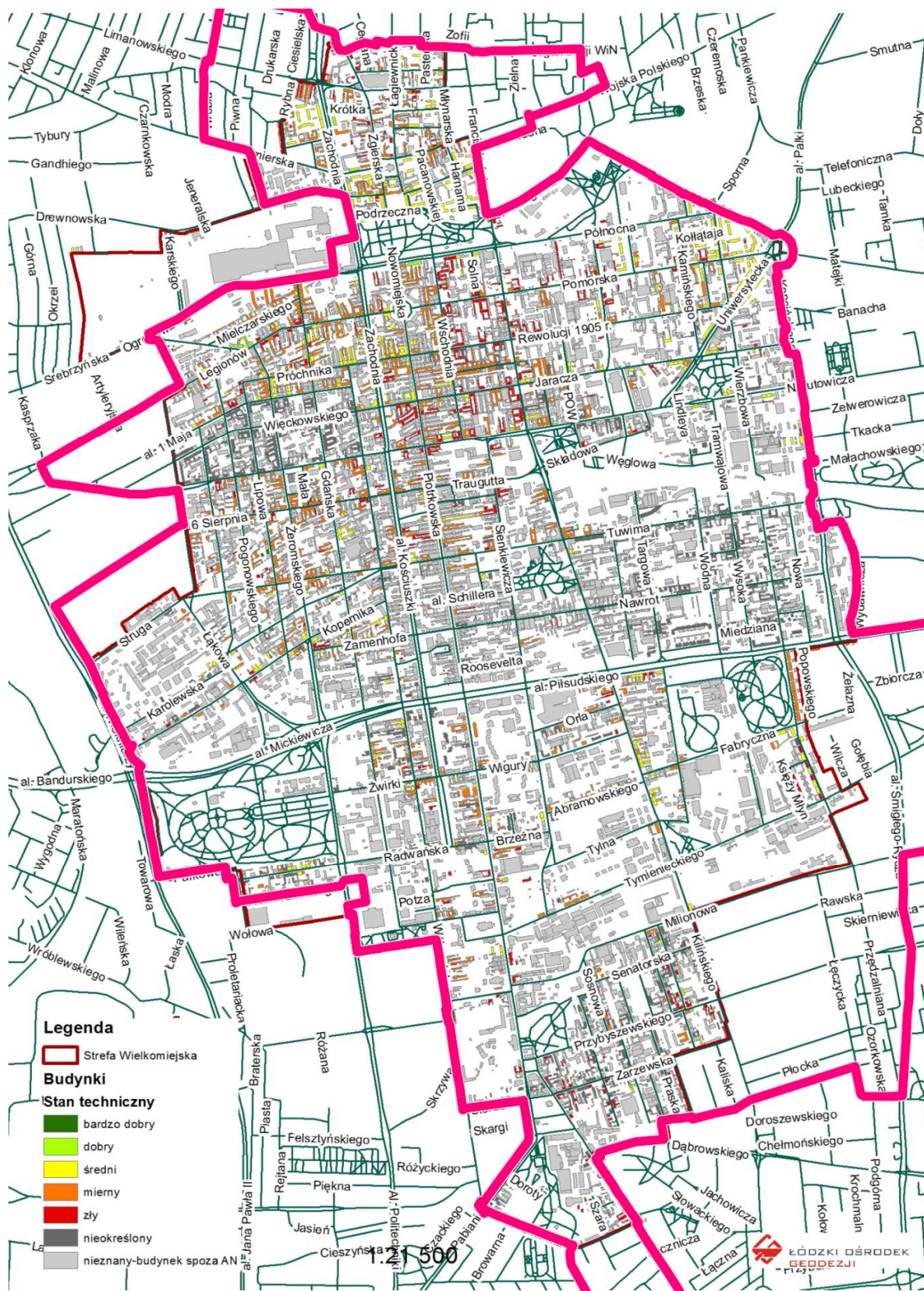
Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Łodzi 2020+. ZAŁOŻENIA

Budynki o złym stanie technicznym dominują głównie w obszarze Rdzenia Strefy Wielkomiejskiej, na Bałutach oraz w południowej części Strefy Wielkomiejskiej – w rejonie ulic Przybyszewskiego i Rzgowskiej. Brak danych dotyczących liczby pustostanów, należących do prywatnych właścicieli nie pozwala na precyzyjną analizę, jednak na podstawie obserwacji należy stwierdzić, iż ilość opuszczonych budynków stanowi istotny problem w śródmieściu. Przyczyną jest prawdopodobnie brak środków na przeprowadzenie remontu, działalność spekulacyjna, trudności w sprzedaży nieruchomości zabudowanej budynkiem objętym wpisem do ewidencji zabytków.

²⁷ Odsetka dla nowo wyznaczonego obszaru rewitalizacji jeszcze nie wyznaczono precyzyjnie, ale jest on szacowany na 8,2%

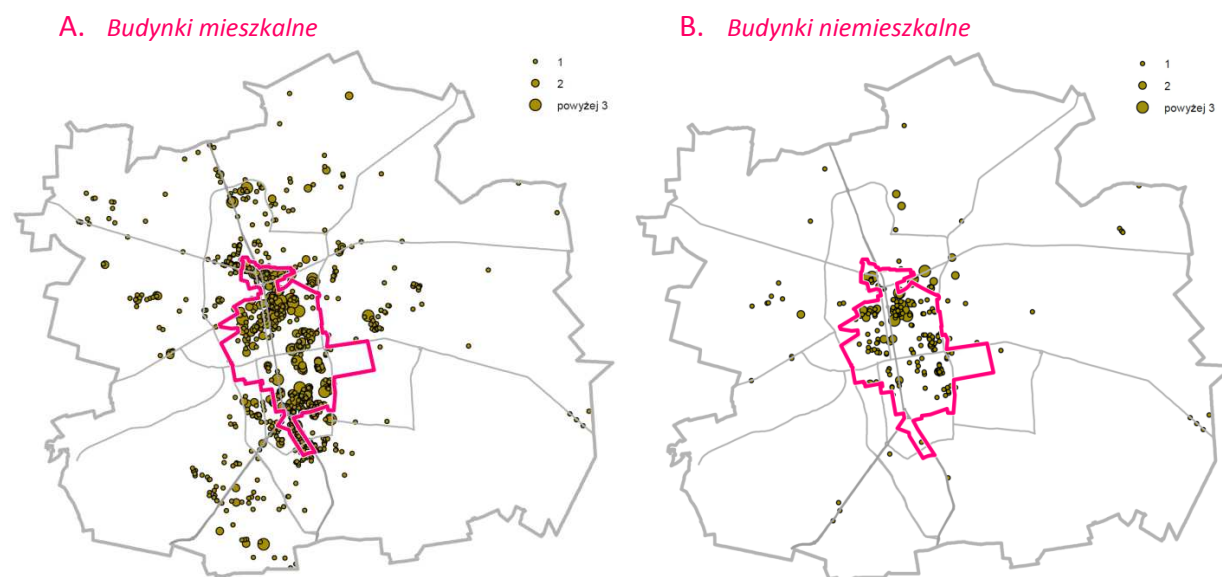
²⁸ Założenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Łodzi 2020+

Ryc. 31. Stan techniczny budynków będących własnością gminy w części obszaru rewitalizacji wchodzącej w skład Strefy Wielkowiejskiej

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Łódź 2020. ZAŁOŻENIA

Ryc. 32. Komunalne budynki o zużyciu powyżej 70%: rozkład terytorialny

Podsumowując: na stwierdzoną poprzednio koncentrację negatywnych zjawisk społecznych nakładają się zarówno **problemy gospodarcze** (w szczególności zła kondycja lokalnych przedsiębiorstw), **funkcjonalno-przestrzenne** (np. niska jakość przestrzeni publicznych, niewystarczająca infrastruktura społeczna i techniczna, niska jakość niektórych usług społecznych), jak i – w szczególności! – **problemy techniczne**: zły stan budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (w tym także budynków o istotnej wartości zabytkowej).

Należy więc stwierdzić: **diagnoza potwierdziła, że obszar rewitalizacji został wytyczony prawidłowo.**

2.3 Analiza lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji

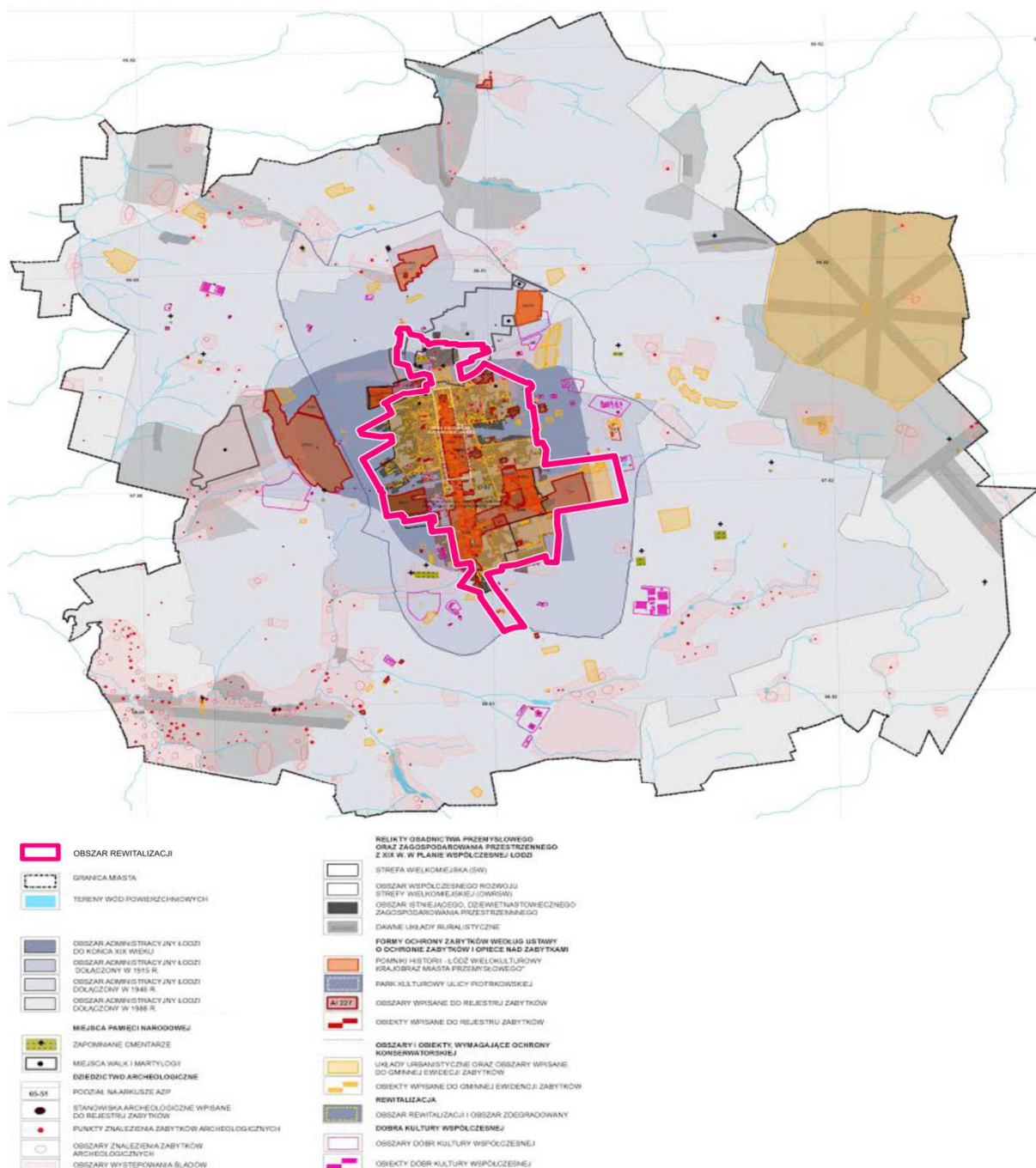
Dotychczasowa analiza negatywnych zjawisk w obszarze rewitalizacji zostanie obecnie zestawiona z analizą lokalnych potencjałów. Za potencjały obszaru uznano w szczególności:

- **Kapitał kulturowy i potencjał dziedzictwa kulturowego**, będące fundamentem współczesnej tożsamości lokalnej;
- **Potencjał aktywności gospodarczej** rozumiany jako potencjał optymizmu rynku co do szans prowadzenia z sukcesem biznesu w obszarze rewitalizacji.
- **Potencjał aktywności obywatelskiej** rozumiany przede wszystkim jako miara gotowości partycypacji mieszkańców w procesach rewitalizacyjnych.
- **Potencjał demograficzny** obszaru, w szczególności profil demograficzny w podziale na ekonomiczne grupy wieku i jego perspektywiczność.

2.3.1 Kapitał kulturowy

Kapitał kulturowy w przypadku Łodzi to w szczególności zasób chronionego dziedzictwa kulturowego składający się na wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego. Na poniższej mapie widać wyraźnie, że **kluczowa część potencjału kulturowego Łodzi koncentruje się w obszarze rewitalizacji**.

Ryc. 33. Identyfikacja dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Łodzi (projekt w trakcie opracowywania).

Opracowanie mapy: Miejska Pracownia Urbanistyczna

Jak czytamy w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Łodzi na lata 2014-2017²⁹:

„W skali całego kraju, Łódź stanowi najważniejszy i największy pod względem rozplanowania, kompletności i różnorodności form zabudowy zespół miejski, który ukazuje unikatowy krajobraz wielokulturowego Miasta ukształtowanego planistycznie i architektonicznie niemal całkowicie w okresie od początku XIX w. do wybuchu II wojny światowej. Prezentuje wybitne walory indywidualne m.in. jako najważniejszy historyczny ośrodek rozwoju przemysłu włókienniczego na ziemiach polskich, dorównując pod tym względem największym postindustrialnym miastom Europy.”

„Obiekty i obszary o największej wartości dla dziedzictwa kulturowego Łodzi, dokumentujące XIX-wieczny rozwój Miasta i okres międzywojenny, skoncentrowane są przede wszystkim na obszarze Strefy Wielkomiejskiej, której zwarta zabudowa śródmiejska zdominowana przez budynki mieszkalne wraz z obszarami poprzemysłowymi, decyduje obecnie o wyjątkowości Miasta w skali Polski, a także stanowi wyróżniający się historyczny krajobraz miejski na terenie Europy.”

„Miasto przetrwało II wojnę światową w dobrym stanie, ale radykalnie zmienił się przekrój jego mieszkańców (znacząca absencja dotychczasowej ludności głównie pochodzenia żydowskiego i niemieckiego, intensywny napływ i migracja ludności zewnętrznej w pierwszych latach powojennych). Co więcej, tuż po zakończeniu działań wojennych rozpoczął się proces nacjonalizacji łódzkiego przemysłu. Kamienice opuszczone przez prawowitych właścicieli były obejmowane zarządkiem komunalnym oraz zasiedlane ludnością napływającą do Miasta”.

Miasto zainwestowało w poprzednich latach istotne środki w remonty kamienic współtworzących łódzki wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego. Najwięcej środków zainwestowano w ramach wieloletniego programu remontów *Mia100 kamienic*, kontynuowanego następnie pod skorygowaną nazwą *Miasto Kamienic*.

W programie tym nie tylko wyremontowano kompleksowo wybrane kamienice miejskie, ale także zgromadzono bardzo istotny zasób wiedzy i doświadczenia instytucjonalnego w zakresie prowadzenia wielkoskalowych przedsięwzięć remontowych w obiektach zamieszkałych (kwestie przekwaterowań) a zarazem wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków.

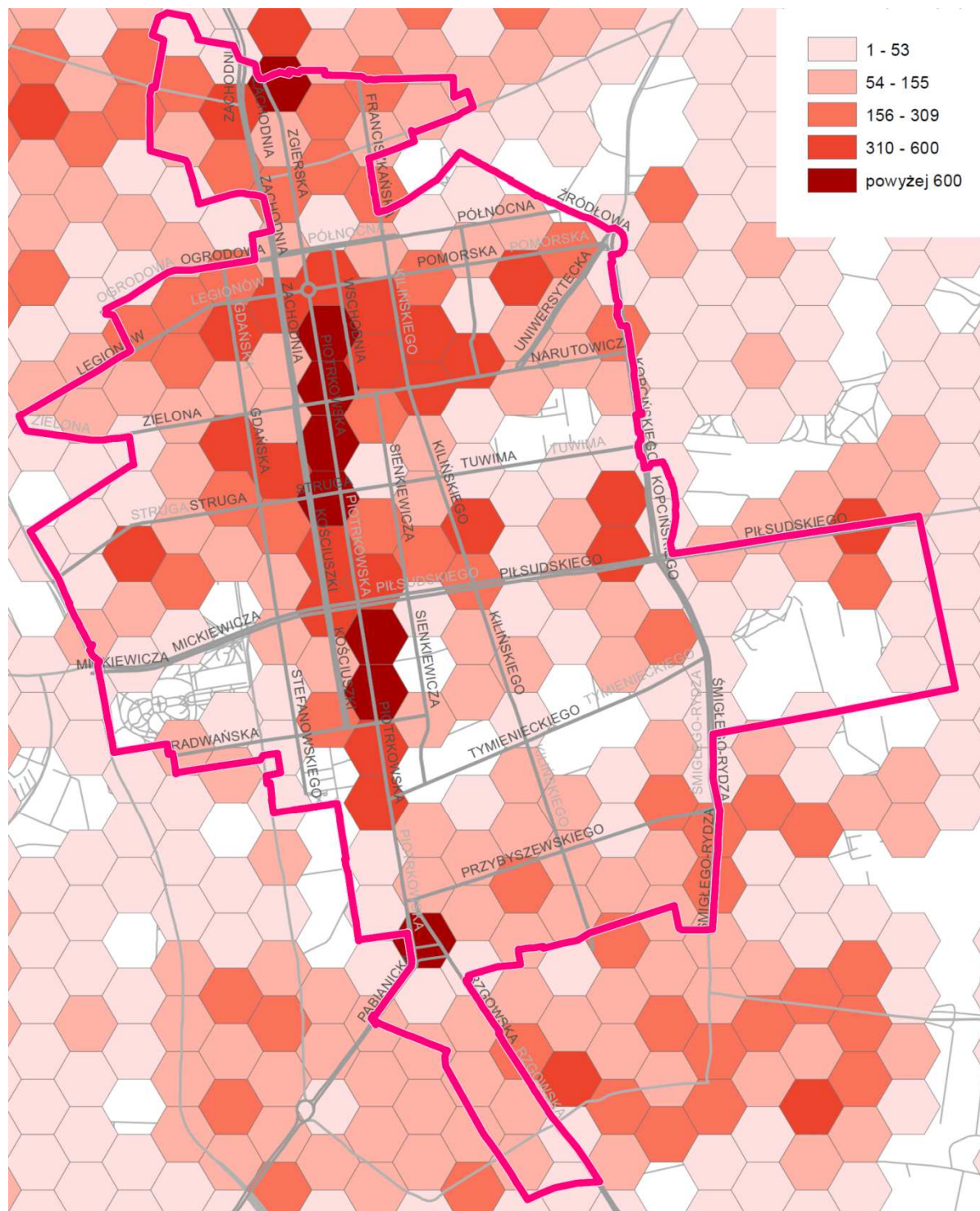
Wiedza ta, z uwagi na dbałość o komplementarność międzyokresową, zostanie wykorzystana obecnie i w następnych latach w procesie rewitalizacji Łodzi.

²⁹ Uchwała Nr XCVI/2002/14 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 22 października 2014 r.

2.3.2 Potencjał aktywności gospodarczej

Potencjał gospodarczy to działające w obszarze podmioty gospodarcze, szczególnie mikroprzedsiębiorstwa (podmioty zatrudniające do 9 osób).

Ryc. 35. Działalność gospodarcza w obszarze rewitalizacji: rozkład terytorialny

Źródło: dane ###, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Ryc. 36. Wyrejestrowania działalności gospodarczej w obszarze rewitalizacji: rozkład terytorialny

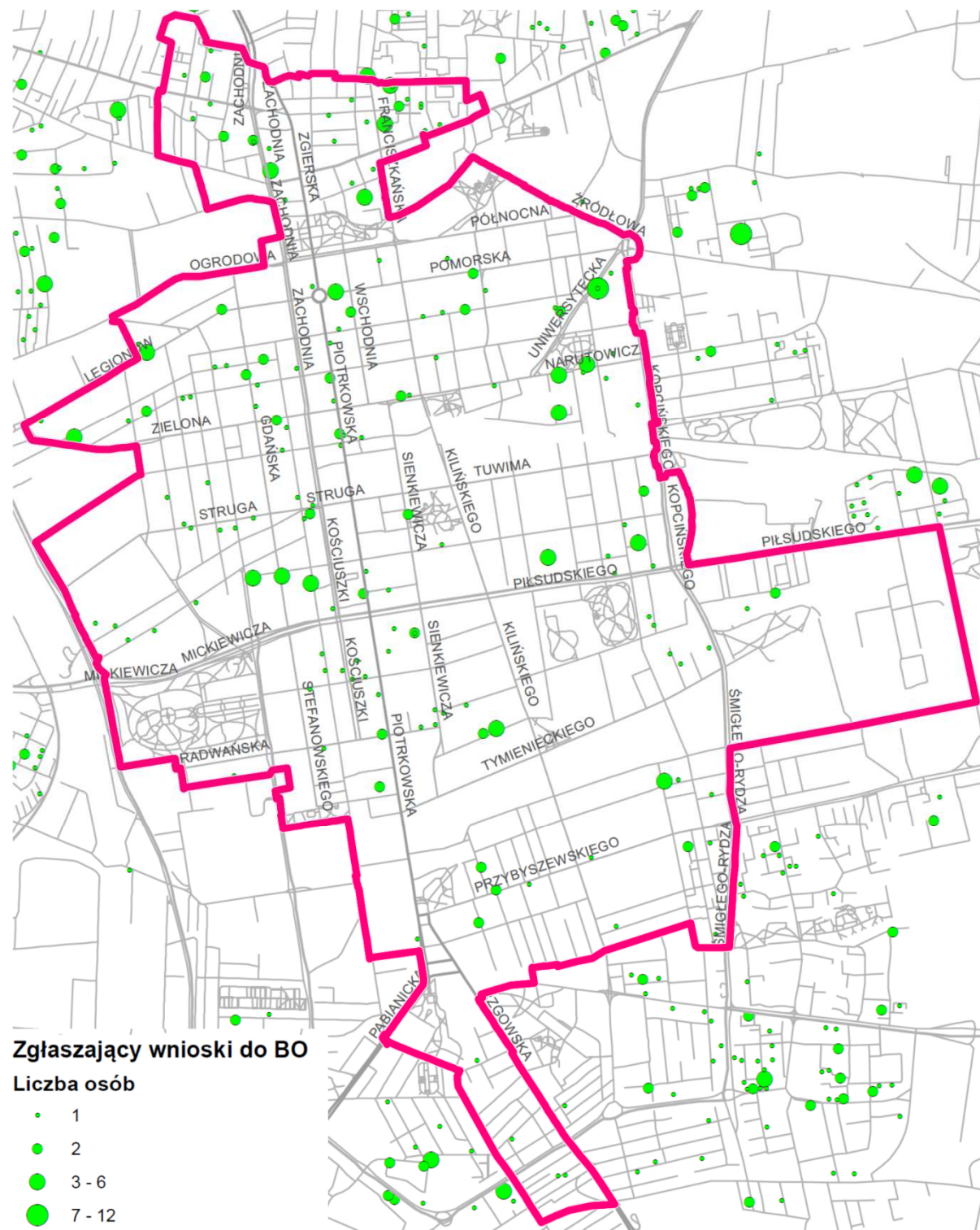
Źródło: dane ###, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

O ile firmy ogółem nie tworzą w obszarze rewitalizacji szczególnej koncentracji przestrzennej (za wyjątkiem jedynie osi ulicy Piotrkowskiej), o tyle już mikroprzedsiębiorstwa tworzą w obszarze bardzo wyraźną i rozległą koncentrację. **Mamy więc do czynienia z bardzo istotnym potencjałem lokalnym: doświadczeniem rynkowym i gotowością podejmowania ryzyka, a więc tymi elementami kapitału ludzkiego, które najtrudniej byłoby na tym obszarze wytworzyć od zera.**

2.3.3 Potencjał aktywności obywatelskiej

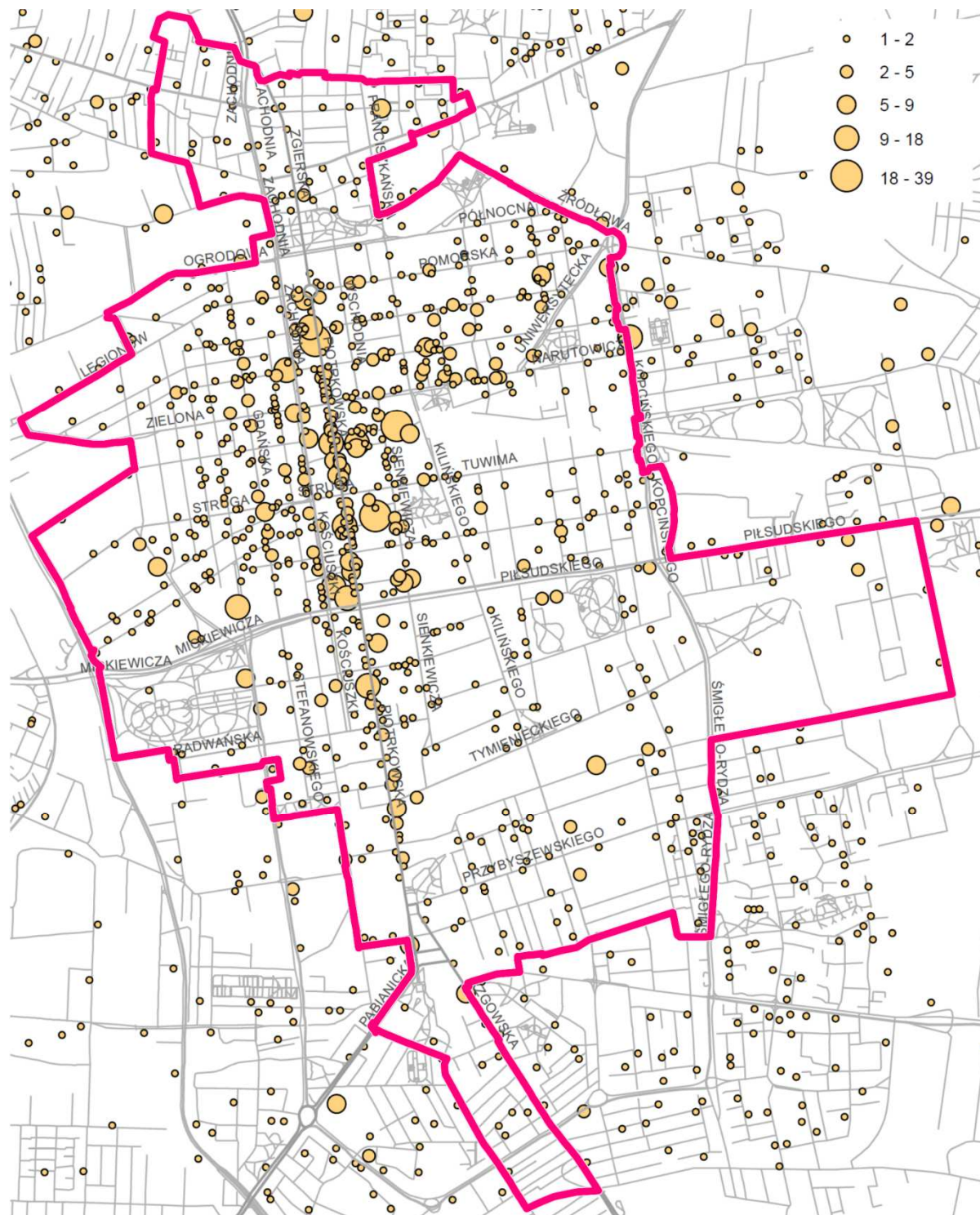
Potencjał aktywności obywatelskiej zostanie zdiagnozowany przez dwie wielkości: ilość organizacji pozarządowych oraz ilość wniosków do budżetu obywatelskiego składanych z obszaru rewitalizacji.

Ryc. 37. Składający wnioski do Budżetu Obywatelskiego: rozkład terytorialny

Źródło: dane ###, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Ryc. 38. Organizacje pozarządowe w obszarze rewitalizacji: rozkład terytorialny

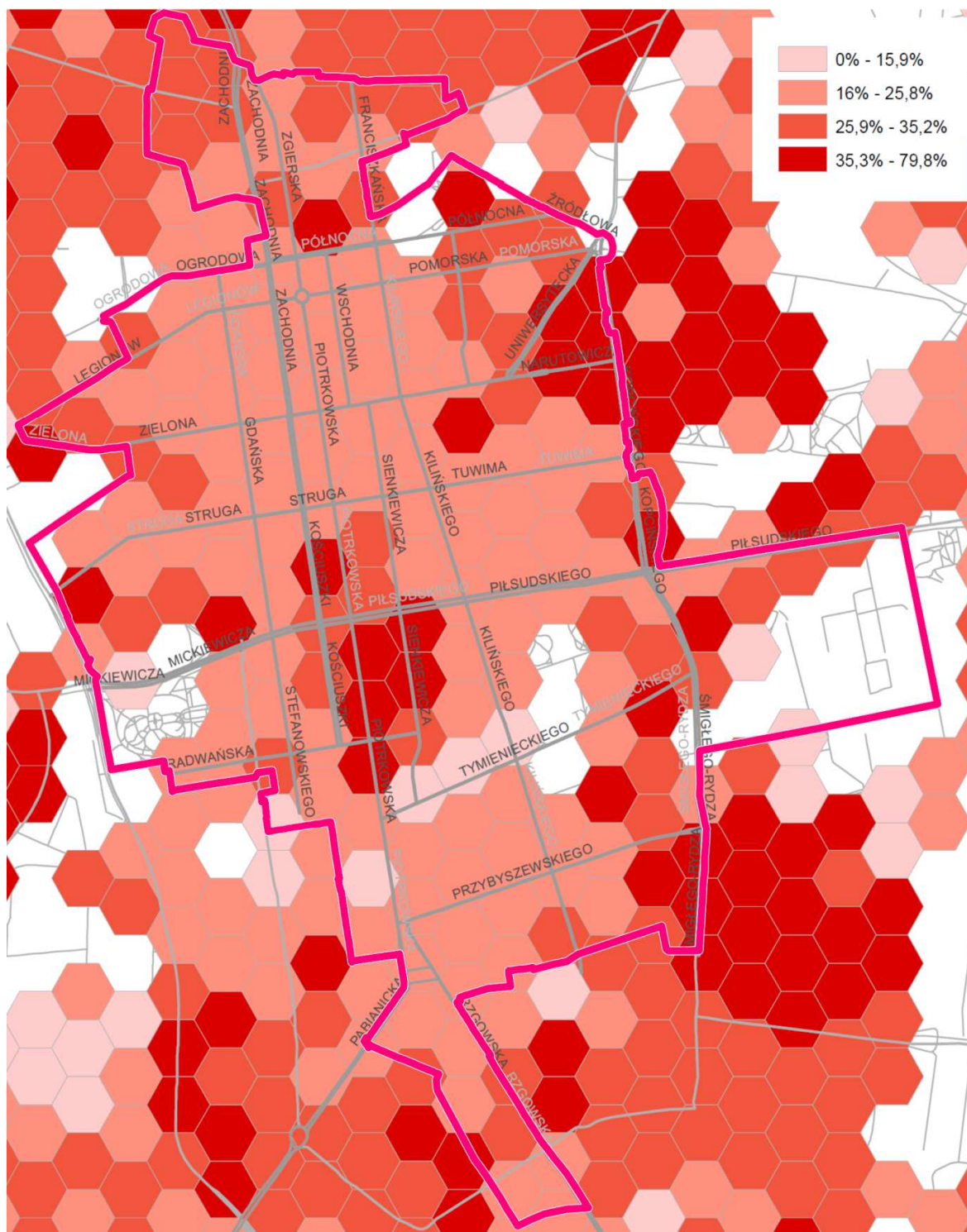
Źródło: dane ###, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Jak widać na mapach, pod względem wniosków składanych do budżetu obywatelskiego cały obszar rewitalizacji, a pod względem ilości organizacji – szczególnie jego północna i centralna część, są już obecnie obszarem aktywności obywatelskiej. **Należy uznać, że potencjał społecznej aktywności na tym obszarze jest zauważalny a nawet wyraźny. Jeżeli nawet nie ma podstaw aby uznać go za docelowo wystarczający, to w każdym razie jest z kim rozpoczynać pracę.**

2.3.4 Elementy potencjału demograficznego

Stereotyp na temat strefy wielkomiejskiej każe postrzegać ją jako dzielnicę demograficznie starą, zdominowaną przez seniorów (a więc – mniej aktywną, zdominowaną przez konserwatywny styl życia i zachowawcze wzorce konsumpcji). **Badania pokazują jednak zupełnie przeciwny obraz.**

Ryc. 39. Odsetek w populacji osób w wieku ponad 60 lat

Źródło: dane Oddziału Ewidencji Ludności UM Łodzi, przetworzone przez Łódzki Ośrodek Geodezji

Udział seniorów w populacji jest – wbrew stereotypowemu postrzeganiu tego obszaru – nieco niższy, niż średnio w mieście. **Jest to więc obszar demograficznie młody.** Obecnie grupą nadreprezentowaną są dzieci i młodzież w przedziale wieku 8 – 25 lat. Jednak z kolei dzieci do lat siedmiu także są grupą lekko niedoreprezentowaną. Perspektywiczność demograficzna nie jest więc obecnie trwała.

2.4 Zdiagnozowana skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

2.4.1 Problemy – synteza

Szczegółowa diagnoza potwierdziła trafność wytyczenia obszaru rewitalizacji. Obszar rewitalizacji został zdiagnozowany jako objęty w całości³⁰ koncentracją powiązanych ze sobą problemów bezrobocia, ubóstwa, niskiego pomostowego kapitału społecznego³¹ i niskiego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Problemy edukacyjne występują tu na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum. **Koncentracja negatywnych zjawisk społecznych jest więc faktem³².**

Na tę koncentrację nakłada się szczególna skala wyzwań technicznych związanych ze złym stanem technicznym budynków i infrastruktury technicznej. Wyzwania funkcjonalno-przestrzenne są obecnie ogromne, lecz jednocześnie trudne do precyzyjnego oszacowania z uwagi na to, że w chwili opracowywania GPR trwa nadal proces definiowania funkcji obszarów (w ramach prac nad SUIKZP oraz PF-U dla ośmiu obszarów objętych priorytetowymi projektami Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi). Problemy gospodarcze obszaru dotyczą w szczególności złej kondycji licznych mikroprzedsiębiorstw. W całym obszarze widoczne jest zjawisko prowadzenia drobnych działalności handlowych i usługowych na minimalnym poziomie rentowności, bez inwestowania w rozwój („gospodarka przetrwania”). Jednak sama gotowość do podejmowania działalności na tym obszarze jest nadal wyższa, niż w innych częściach miasta. Nieznany jest obecnie poziom *przedsiębiorczości* rozumianej jako postawa życiowa „bycia przedsiębiorczym”, brania spraw w swoje ręce, wyznaczania sobie celów i podejmowania wyzwań. A taka postawa jest bazą sukcesu gospodarczego obszaru. W obszarze rewitalizacji W obszarze rewitalizacji stwierdzono także problem ekologiczny w postaci bardzo niepokojącego poziomu emisji CO₂ oraz pyłów pochodzących głównie z niskiej emisji (spalanie w paleniskach indywidualnych) i z transportu. Kryzys w łódzkim obszarze rewitalizacji ma więc charakter społeczny (z ubóstwem jako problemem kluczowym) oraz gospodarczy, ekologiczny, techniczny i funkcjonalno-przestrzenny.

³⁰ Diagnoza potwierdziła występowanie kryzysu na całym obszarze zamieszkałym. Co zrozumiałe – bezpośrednimi miejscami kryzysu społecznego nie są tereny niezamieszkałe: parki, przestrzenie publiczne (okolice EC1 i Dworca Fabrycznego), czy teren po zabytkowej fabryce WiMa. Tereny te jednak zostały także włączone w obszar rewitalizacji jako spójne z nim funkcjonalnie i niezbędne dla zrealizowania celów rewitalizacji – podniesienia jakości życia na tym obszarze.

³¹ Kapitał społeczny to sieć społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności. Pomostowy kapitał społeczny to sieć takich relacji z grupami społecznymi spoza własnego środowiska, w odróżnieniu od wiążącego kapitału społecznego, który jest siecią relacji wewnątrz własnego środowiska i na obszarze rewitalizacji okazuje się bardzo wysoki.

³² Nie potwierdziło się natomiast podejrzenie szczególnie wysokiego zagrożenia przestępczością: w przeliczeniu na 1000 mieszkańców zagrożenia te są niższe, niż w innych częściach miasta (a należy pamiętać że spośród dużych miast w Polsce Łódź ma jedno z niższych wskaźników przestępczości).

2.4.2 Potencjały – synteza

Obszar rewitalizacji ma jednak także **kluczowe potencjały, na których można się oprzeć przeciwdziałając wyżej zdefiniowanemu kryzysowi.**

- **Kapitał kulturowy** tego obszaru jest unikalny w skali kraju i Europy. Swoisty *genius loci* związany z przeszłością wielokulturowego miasta przemysłowego i ośrodka awangardy artystycznej jest zasobem nie do skopiowania przez inne miasta, a więc – trwałą przewagą konkurencyjną Łodzi, wartą rozwijania;
- Pomimo trudności gospodarczych obszar rewitalizacji jest nadal obszarem **intensywnej aktywności gospodarczej**, a optymizm rynku na tym terenie nie wygaś;
- Jest to **obszar intensywnej i stale rosnącej aktywności obywatelskiej**.
- Wbrew stereotypowemu postrzeganiu analiza potwierdza, że **jest to obszar demograficznie względnie młody** (z czego oczywiście nie wynika, że nie należy na nim skupiać się na potrzebach seniorów; cała Łódź jest miastem bardzo intensywnie starzejącym się)

2.4.3 Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przywracania spójności społecznej

Skala i charakter potrzeb w zakresie przezwycięzania negatywnych zjawisk społecznych i przywracania utraconej spójności społecznej została oceniona następująco:

1. Trzeba w centrum tworzyć lepsze zatrudnienie. Na całym obszarze rewitalizacji potrzebne bodźce dla tworzenia zatrudnienia, lecz nie „jakiegokolwiek”, ale – zatrudnienia wyższej jakości, w szczególności kobiet. Odrębnie potrzebne jest też wyciągnięcie ręki do bezrobotnych III profilu w celu ułatwienia im przybliżenia do rynku pracy. Potrzebne jest bardzo zdecydowane wspieranie spółdzielczości socjalnej. Praca to nie tylko pieniądze na utrzymanie, ale także godność i źródło poczucia własnej wartości i motor poprawy swojej sytuacji.
2. Trzeba zdecydowanie zmniejszyć skalę narażenia na ubóstwo, a w szczególności – zahamować proces dziedziczenia ubóstwa: trzeba odbudowywać i wzmacniać sieć wzajemnego wsparcia w środowiskach dotkniętych ubóstwem. Potrzeba bardzo dużo różnorodnych formy pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa. Niezbędne jest wpieranie wszelkich form animacji kultury i pobudzania do żywego uczestnictwa w kulturze poprzez pracę animatorów w terenie. Potrzebne jest traktowanie problemu ubóstwa jako jednego z problemów węzłowych, splecionych jednak siecią współzależności z całą masą innych problemów.
3. Zdiagnozowano bardzo pilną potrzebę zwiększenia szans edukacyjnych młodych mieszkańców obszaru rewitalizacji, w szczególności na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum. Istnieje też potrzeba edukacji powszechnej i ustawicznej. Chodzi nie tyle o mechaniczne ukierunkowanie na wzmocnienie edukacji w układzie przedmiotów szkolnych, co poszukiwanie kierunków edukacji zwiększających szanse życiowe.
4. Trzeba budować wspólnotę łódzian wokół dobra wspólnego, wzmacniać tożsamość lokalną i poczucie związku z tą tożsamością, ale równolegle trzeba budować pomostowy kapitał społeczny – zapobiegającą efektowi getta sieć relacji przekraczających granice własnego środowiska społecznego, szczególnie wśród młodzieży.
5. Bezwzględnie należy zapobiegać eksportowaniu problemów społecznych poza obszar rewitalizacji: priorytetem musi być prawo powrotu na obszar każdego, kto została poza obszar czasowo przeniesiony w związku z remontami. Tworzenie nowego miksu społecznego nie może się odbywać inaczej, niż tylko w oparciu o dotychczasowych mieszkańców jako główny składnik tego miksu. Beneficjentami zmiany na lepsze muszą być także dotychczasowi użytkownicy bezumowni lokali w tym obszarze: faktyczni mieszkańcy obszaru rewitalizacji: należy poszukiwać formuł uregulowania z nimi najmu lokali zajmowanych dotychczas lub podobnych.

2.4.4 Potrzeby poprawy wizerunku centrum i odbudowania tożsamości lokalnej

Skala i charakter potrzeb w zakresie przezwycięzania negatywnych zjawisk społecznych została oceniona następująco:

1. Bardzo ważne jest aby konsekwentnie budować wizerunek centrum Łodzi jako przestrzeni atrakcyjnej, żywej, kreatywnej, ciekawej i przyjaznej. W szczególności trzeba dbać o pełną wiedzę o planowanym przebiegu procesów rewitalizacyjnych wśród bezpośrednich mieszkańców obszaru, których procesy te mają dotyczyć. Warto kontynuować medialną kampanię promocyjną rewitalizacji rozpoczętą w Pilotażu: promować przedsięwzięcia rewitalizacyjne i zmiany zachodzące dzięki nim.
2. Bardzo ważne jest tworzenie przesłanek do odczuwania dumy z faktu zamieszkiwania w centrum Łodzi (obecnie niektóre obszary centrum mają opinię obszarów w których wstyd jest mieszkać). Trzeba wprowadzać do centrum obiekty, wydarzenia i funkcje budujące prestiż: rozszerzać tu działalność wyższych uczelni, koncentrować wydarzenia kulturalne, naukowe, obywatelskie, biznesowe i polityczne. Trzeba – szanując historyczny krajobraz kulturowy Łodzi – mądrze rozwijać go o wątki współczesne i zorientowane w przyszłość.
3. Trzeba wykorzystać starania Łodzi o EXPO 2022 do wypracowania trwałych korzyści dla miasta. Należy prowadzić działania promujące Łódź na arenie międzynarodowej w kontekście prowadzonej tu rewitalizacji (Łódź – miasto rewitalizowane modelowo). Trzeba planować aranżację terenu Wystawy EXPO International 2022 oraz modelu transportowego zdolnych obsłużyć wydarzenie światowej skali, mając na uwadze długofalową przydatność struktur i funkcji dla mieszkańców Miasta.

2.4.5 Potrzeby w zakresie pobudzania przedsiębiorczości i ożywienia gospodarczego

Skala i charakter potrzeb w zakresie pobudzania przedsiębiorczości została oceniona następująco:

4. Potrzebne są nowe zróżnicowane przestrzenie dla działalności gospodarczej. Trzeba też tworzyć warunki dla ożywienia gospodarczego wewnątrz kwartałów: wspierać ożywianie parterów w oficynach, innych powierzchni i obiektów. Należy wspierać zagospodarowywanie obiektów pofabrycznych na działalność gospodarczą: powierzchnie biurowe, usługowe, produkcyjne lub handlowe.
5. Należy wspierać inkubatory, klastry i sieci współpracy przedsiębiorców. Trzeba planować i wspierać tematyzację przestrzeni miejskiej: terytorialne zagęszczenia i skupiska działalności o podobnym lub uzupełniającym się charakterze, np. skupiska działalności gastronomicznej, tradycyjnych rzemiosł, usług kreatywnych, usług rekreacyjno-lifestylowo-prozdrowotnych, kwartały tematyczne itd.
6. Potrzebne jest wspieranie przedsiębiorców z branży kreatywnej oraz tradycyjnych rzemiosł
7. Wspierać inicjatywy polegające na przestrzennym koncentrowaniu oferty kreatywnej i unikatowej oraz tradycyjnej działalności rzemieślniczej w określonych częściach obszaru rewitalizacji, w tym wspieranie nauki młodych adeptów rzemiosł oraz osób przekwalifikowujących się do wykonywania tradycyjnych rzemiosł. Rozwijać postawę przedsiębiorczą, szczególnie wśród dzieci i młodzieży
8. Bardzo ważne jest, aby kreować postawy przedsiębiorcze wśród dzieci i młodzieży. „Przedsiębiorczość” to nie tylko ‘prowadzenie przedsiębiorstwa’ ale także postawa bycia przedsiębiorczym, samostereowność, gotowość wyznaczania sobie celów i podejmowania ryzyka.
9. Trzeba budować spójne systemy identyfikacji wizualnej i reklamy, inicjować wzbogacanie przestrzeni miejskiej o dobrze zaprojektowany system szyldów i reklam, trafnie wkomponowany w krajobraz kulturowy Łodzi.

2.4.6 Potrzeby w zakresie poprawy jakości obszaru zamieszkania

Skala i charakter potrzeb w zakresie poprawy jakości obszaru zamieszkania jest następująca:

1. Bardzo pilną potrzebą jest poprawa standardu technicznego miejsc zamieszkania (remonty). Trzeba wspierać właścicieli w ich staraniach o podniesienie technicznego standardu mieszkań i części wspólnych budynków. Jednak musi się to odbywać ze szczególnym ukierunkowaniem na działania wspólno-

twórcze: aranżowanie części przestrzeni, np. poddaszy, podwórek, kondygnacji podziemnych itd. na funkcje współużytkowane, służące zawiązaniu i umocnieniu autentycznej a nie tylko formalnej wspólnoty sąsiedzkiej. Trzeba też sprzyjać termomodernizacji budynków i podniesieniu ich ogólnej efektywności energetycznej. Trzeba poprawić wyposażenie w siećową infrastrukturę ciepłowniczą. W obiektach zabytkowych oprócz typowych prac budowlanych niezbędne są prace konserwatorskie, restauratorskie.

2. Bardzo ważne jest, aby powstawały przestrzenie publiczne i półpubliczne (parapubliczne) aranżowane z udziałem mieszkańców: chodzi tu o przestrzenie w sensie formalnym prywatne np. w podwórzach i wnętrzach kwartałów, jednak z zapewnionym otwartym dostępem i funkcjonujące jak przestrzeń publiczna; przestrzenie takie są szczególnie pożądane we wnętrzach kwartałów z uliczkami bądź ciągami pieszymi łączącymi przeciwległe ulice.
3. Trzeba włączać mieszkańców w kształtowanie takich przestrzeni wspólnych jak: place, skwery, woonerfy (podwórce miejskie), trakty piesze, parki, zielone enklawy, kameralne miejsca wypoczynku i spotkań, wkomponowane pomiędzy funkcje techniczne przestrzeni miejskiej. Trzeba wytwarzać przestrzenie publiczne wokół instytucji samorządowych świadczących usługi publiczne: przedszkoli, szkół, bibliotek i ich filii, jednostek administracyjnych itd.
4. Koniecznie trzeba włączyć szeroko mieszkańców w różnym wieku, różnej sytuacji życiowej i zdrowotnej do wypracowania łódzkiego standardu przestrzeni rekreacyjnej dostosowanej do potrzeb łódzian, w szczególności – zgodnej ze standardami projektowania uniwersalnego i zasadami „przestrzeni przyjaznej seniorom”.
5. Trzeba poprawić wyposażenie obszarów zamieszkania w infrastrukturę drogową w uwzględnieniu preferencji dla ruchu pieszego, rowerowego oraz transportu publicznego, oraz z uwzględnieniem traktowania ulicy jako przestrzeni kulturowej, a nie tylko technicznej. Trzeba dostosowywać przestrzeń pieszą do zmian klimatycznych; należy stworzyć dostęp do zieleni: miejsc zacienionych i przewietrzanych oraz w możliwie największym stopniu lokalizować źródła wody w formie m.in. fontann płaskich, źródeł ulicznych etc. Zadbaj o inne elementy dostosowania obszaru rewitalizacji do zmian klimatycznych.

3 CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

Część planistyczna programu rewitalizacji jest odpowiedzią na wyniki przeprowadzonej diagnozy. Nie jest ona jednak odpowiedzią bierną: w wielu aspektach nie ogranicza się do tego, co niejako automatycznie wynika z diagnozy problemów, lecz – opierając się o zdiagnozowany potencjał – wychodzi naprzeciw wyzwaniom, podejmując przedsięwzięcia prewencyjne i wyprzedzając powstawanie problemów możliwych do przewidzenia w przyszłości. **Niniejszy plan ma więc za swe źródło – oprócz oparcia na diagnozie – wizję, która jest zakotwiczona w przyszłości.**

3.1 Wizja i cele rewitalizacji

Ustawa w art. 15 ust 1 p. 3 i 4 stanowi, że gminny program rewitalizacji zawiera w szczególności opis **wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji**, a także **cele rewitalizacji** oraz odpowiadające im **kierunki działań** służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych poprzednio negatywnych zjawisk społecznych i powiązanych z nimi problemów gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych. Wizja i uporządkowany system celów rewitalizacji powinny stanowić spójną całość w tym sensie, że każdy z celów rewitalizacji musi w sposób czytelny i nie budzący wątpliwości przyczyniać się do realizacji określonego fragmentu wizji oraz – wizji jako całości.

3.1.1 Opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Punktem wyjścia do opracowania niniejszej wizji była wizja zawarta w dokumencie „Lokalny Program Rewitalizacji Łodzi 2020+. ZAŁOŻENIA”, w którym nie sformułowano wprawdzie celów rewitalizacji, ale sformułowano pierwszą wersję wizji stanu po pomyślnym zrealizowaniu rewitalizacji. W niniejszym Programie wizja ta została znacznie rozwinięta i uszczegółowiona. Ponieważ proces rewitalizacji z istoty ma charakter ciągły i wieloletni, zdecydowano się formułować nie tyle wizję statycznego stanu po zrealizowaniu wszystkich celów rewitalizacji³³, co wizję „procesu w toku”, na którą składają się zrealizowane etapy i jasna perspektywa etapów kolejnych.

Ponieważ niniejszy GPR ma *de facto* perspektywę średnioterminową (rok 2020), wynikającą z takiego właśnie horyzontu Strategii Zintegrowanego Rozwoju Łodzi, wizja sformułowana w tak krótkim horyzoncie nie mogłaby spełnić dobrze swego zadania, ponieważ w takim horyzoncie nie ma szans osiągnięcia żadnego z celów długoterminowych. Przyjęto wobec tego, że system celów strategicznych tego GPR będzie dotyczył perspektywy 2023+, ale już stojąca na jego szczycie misja (cel generalny) oraz formułowana tu wizja (wyobrażony obraz stanu przyszłego po osiągnięciu celów) mają perspektywę dłuższą i są także trwałymi wytycznymi dla przyszłej aktualizacji GPR.

Za horyzont wizji przyjęto więc rok 2030.

³³ Nie byłoby to w praktyce możliwe, ponieważ niektóre cele rewitalizacji mają charakter aproksymatywny: są nie tyle stanami rzeczy, jakie mają zostać osiągnięte, ile – idealnymi modelami, „punktami na horyzoncie” wytyczającymi kierunek.

WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI 2030:

*W roku 2030 na **obszarze rewitalizacji** panuje powszechne poczucie trwającego ożywienia i stopniowego odradzania się centrum Łodzi, które staje się przyjazną przestrzenią do życia, dobrym miejscem zamieszkania i przedmiotem dumy łodzian. Serce miasta bije znów mocno.*

Została odtworzona i wzmocniona spójność społeczna, przede wszystkim przez tworzenie i utrwalanie więzi sąsiedzkich i mnogość oddolnych mikro-inicjatyw. Zjawisko wykluczenia społecznego – choć nie znikło – jest dobrze rozpoznane i cały czas mądrze ograniczane. Radykalnie wzmocniła się zaradność gospodarcza i społeczna i mieszkańców. Stale rośnie ilość przedsięwzięć indywidualnych i wspólnych. Wśród łodzian odrodziło się poczucie, że małe sukcesy też się liczą i są doceniane. Społeczeństwo powoli bogaci się.

Odtworzył się patriotyzm łódzki, a w jego ramach – mikro-patriotyzmy poszczególnych ulic, kwartałów i podwórek. Sieć instytucji i publicznych i obywatelskich sprzyja powstawaniu oddolnych inicjatyw. Otoczenie pięknieje nie tylko dzięki wielkim inwestycjom publicznym, ale także – a może przede wszystkim – dzięki odbudowanej zaradności i inicjatywie samych mieszkańców. Powszechnie odczuwana jest kreatywna atmosfera, która udziela się coraz większej ilości ludzi. Łódź rzeczywiście kreuje. Kreatywność jest doceniana, a rynek jest gotów płacić za nią coraz więcej.

Wskutek zachodzących zmian – szczególnie od czasu zakończenia światowej wystawy EXPO 2022, która okazała się wielkim sukcesem Łodzi –obszar stał się atrakcyjny pod względem zamieszkania i inwestowania. W obszarze rewitalizacji osiedlają się nowi mieszkańcy i przybywają nowi użytkownicy, zachęceni niepowtarzalną atmosferą tego obszaru, którą przez ostatnie lata – wykorzystując potencjał dziedzictwa historycznego – stworzyli sami łodzianie. Ożywia się przestrzeń publiczna, powstają w niej – z udziałem mieszkańców – miejsca spotkań, w których umacnia się poczucie wspólnoty.

Partery wyremontowanych kamienic zapełniają się sklepami i lokalami usługowymi, miejscami kultury i przestrzeniami aktywności obywatelskiej zaspokajającymi potrzeby mieszkańców. W wielu kamienicach działają pracownie artystów, świetlice dla dzieciaków, młodzieżowe kluby i sąsiedzkie miejsca spotkań.

Władze miejskie czuwają, aby nowe inwestycje w obszarze rewitalizacji uzupełniały nadane jej funkcje i przyczyniały się do poprawy jakości życia mieszkańców, a nie konkurowały z nimi. Wszystkie te czynniki wpływają pozytywnie na zmianę wizerunku: Łódź jest powszechnie postrzegana jako miasto rozwijające się w sposób zrównowazony, planujące swój rozwój z mieszkańcami i dla mieszkańców.

Powszechnie doceniana jest niepowtarzalna atmosfera Łodzi – miasta przedsiębiorczego, otwartego na różnorodność społeczną, kreatywnego i tętniącego żywą kulturą.

W Europie pojawia się moda na osiedlanie się w Łodzi.

3.1.2 Misja Gminnego Programu Rewitalizacji

Misja to generalna wartość, do której dążenie jest niezmiennym celem samorządu miasta Łodzi w perspektywie długoletniej. Misja rewitalizacji miasta Łodzi musi stanowić inspirującą odpowiedź na zdefiniowane problemy w długoterminowej perspektywie rozwoju, wskazując na korzyści oczekiwanych przemian płynące dla wszystkich mieszkańców.

Misja rewitalizacji Łodzi:

WYZWOLIĆ POTENCJAŁ CENTRUM ŁODZI I JEGO MIESZKAŃCÓW

Rozumiemy tę misję następująco:

- Łódź będzie wyciągać pomocną dłoń do każdego kto znalazł się w trudnej sytuacji życiowej i stwarzać szanse na udział w pozytywnych efektach procesu rewitalizacji.
- Łódź będzie aktywnie wspierać rozwój przedsiębiorczości mieszkańców, którzy coraz chętniej będą chcieli brać sprawy zawodowe we własne ręce.
- Łódź przywróci dumę z zamieszkiwania w centrum, zmieni je w obszar inspirujący.
- Łódź będzie utrzymywać wśród mieszkańców poczucie wspólnoty i współodpowiedzialności za własne miasto.
- Łódź zmieni przestrzeń martwą i opuszczone w miejsca tętniące życiem miejskim.
- Łódź dołączy do największych atrakcji turystycznych kraju jako kreatywna przestrzeń miejska stworzona na unikatowej w skali Europy poprzemysłowej zabudowie mieszkalnej, rezydencjonalnej i pofabrycznej.
- Łodzianie są postrzegani w kraju i na świecie jako społeczność przyjazna różnorodności kulturowej, żyjąca z poszanowaniem środowiska naturalnego, kreatywna i przedsiębiorcza a przede wszystkim solidarna i dbająca o słabszych.

Tak rozumiemy misję rewitalizacji Łodzi „WYZWOLIĆ POTENCJAŁ CENTRUM ŁODZI I JEGO MIESZKAŃCÓW”.

3.1.2.1 Hasło promocyjne rewitalizacji – promocyjne sformułowanie misji

W sensie zadaniowym formułujemy misję w sposób postulatyczny: WYZWOLIĆ POTENCJAŁ CENTRUM ŁODZI I JEGO MIESZKAŃCÓW. Jednak dla celów promocyjnych oraz tworzenia przekazu komunikacyjnego będzie używane równoległe hasło promocyjne „ŁÓDŹ REWITALIZUJE”. Oba sposoby sformułowania misji są **tożsame co do treści**, różnią się jedynie zakresami użycia:

- w zastosowaniach zarządczych i operacyjnych używa się postulatycznego sformułowania misji WYZWOLIĆ POTENCJAŁ CENTRUM ŁODZI I JEGO MIESZKAŃCÓW,

- natomiast w sferze promocji celów rewitalizacji częściej będzie używane sformułowanie-hasło „ŁÓDŹ REWITALIZUJE”, które dobrze promuje samo pojęcie rewitalizacji a ponadto jest spójne z hasłami *Łódź kreuje* czy *Łódź włącza*.

3.1.3 Struktura celów rewitalizacji

W myśl ustawy (art. 15 ust 1 p. 4) **cele rewitalizacji** powinny być wybrane tak, aby implikowały następnie kierunki działań służących eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk ujawnionych w pierwszej części diagnozy (negatywnych zjawisk społecznych i nakładających się na nie innych negatywnych zjawisk). Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom powinno z kolei polegać na wykorzystaniu potencjałów zidentyfikowanych w drugiej części diagnozy.

3.1.3.1 Cele rewitalizacji a wskazania ustawy

Z bardzo uproszczonego odczytania wskazań artykułu 9 ust 1 Ustawy można byłoby wyprowadzić wniosek, że skoro ustawodawca wskazał sugerowaną strukturę diagnozy, a następnie wymaga, aby przyjęte cele rewitalizacji odnosiły się wprost do zdiagnozowanych problemów, to struktura celów rewitalizacji powinna powtarzać strukturę diagnozy. Taka struktura wyglądałaby następująco.

Ryc. 40. Błędny schemat struktury celów: mechaniczne powtórzenie struktury diagnozy

1. **Przewycięzenie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych**
 - 1.1. Ograniczenie bezrobocia,
 - 1.2. Ograniczenie zjawiska ubóstwa,
 - 1.3. Poprawa bezpieczeństwa, ograniczenie przestępczości,
 - 1.4. Podwyższenie poziomu edukacji i kapitału społecznego:
 - 1.4.1. Poprawa poziomu edukacji;
 - 1.4.2. Wzmocnienie kapitału społecznego,
 - 1.5. Podwyższenie poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym:
 - 1.5.1. Intensywniejsze uczestnictwo w życiu publicznym
 - 1.5.2. Intensywniejsze uczestnictwo w życiu kulturalnym
2. **Przewycięzenie pozaspółecznych problemów obszaru:**
 - 2.1. Przewycięzenie problemów gospodarczych – w szczególności:
 - 2.1.1. Przewycięzenie problemów niskiego stopnia przedsiębiorczości,
 - 2.1.2. Przewycięzenie słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw.
 - 2.2. Przewycięzenie problemów środowiskowych – w szczególności:
 - 2.2.1. Przywrócenie standardów jakości środowiska,
 - 2.2.2. Usunięcie odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub środowiska,
 - 2.3. Przewycięzenie problemów przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności:
 - 2.3.1. Poprawa wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub poprawa jej stanu,
 - 2.3.2. Stworzenie dostępu do podstawowych usług lub poprawa ich jakości,
 - 2.3.3. Dostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru,
 - 2.3.4. Podwyższenie poziomu obsługi komunikacyjnej,
 - 2.3.5. Przewycięzenie problemów niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych,
 - 2.4. Przewycięzenie problemów technicznych – w szczególności:
 - 2.4.1. Poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym mieszkalnych,
 - 2.4.2. Poprawa energooszczędności i parametrów środowiskowych obiektów budowlanych.

Jednak przyjęcie takiego układu celów nieuchronnie prowadziłoby do zerwania integralności programu i prowokowałoby realizatorów do zajmowania się poszczególnymi zakresami problemów odrębnie, w układzie „silosowym”. **Takie podejście zaprzeczałoby istocie rewitalizacji, która musi opierać się na podejściu integralnym.** Toteż – kierując się wskazaniem art. 15 ust 1 p. 6) Ustawy, który zwraca uwagę na wymóg integralności systemu celów – przyjęto układ celów obejmujący wprowadzić całość problematyki ujawnionej w diagnozie, ale formułujący cele zawierające od razu podejście zintegrowane. Przykładowo: zadania techniczno-inwestycyjne nie są wyodrębnione jako samodzielny cel, ale włączone integralnie w niektóre cele społeczne, gospodarcze, czy przestrzenne.

3.1.3.2 Przyjęty układ celów rewitalizacji

W niniejszym Programie definiuje się trzy – podporządkowane misji – cele strategiczne, oraz strukturę celów operacyjnych podporządkowanych celom strategicznym. Struktura celów jest więc *de facto* trójstopniowa: *misja – cele strategiczne – cele operacyjne*.

Struktura przyjętych w niniejszym GPR **trzech celów strategicznych** i podporządkowanych im **piętnastu celów operacyjnych** przedstawia się następująco:

Cel strategiczny 1. PRZYWRÓCIĆ SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNĄ

- Cel operacyjny 1.1.* Tworzyć bodźce dla lepszego zatrudnienia
- Cel operacyjny 1.2.* Zmniejszyć skalę narażenia na ubóstwo, zahamować proces dziedziczenia ubóstwa, w tym - poprzez animację do żywego uczestnictwa w kulturze
- Cel operacyjny 1.3.* Zwiększyć szanse edukacyjne młodych mieszkańców obszaru rewitalizacji,
- Cel operacyjny 1.4.* Budować wspólnotę łodzian wokół dobra wspólnego,
- Cel operacyjny 1.5.* Zapobiegać segregacji przestrzennej, tworzyć zróżnicowaną społeczność na obszarach rewitalizowanych
- Cel operacyjny 1.6.* Budować pomostowy kapitał społeczny,
- Cel operacyjny 1.7.* Zapobiegać eksportowaniu problemów społecznych poza obszar.

Cel strategiczny 2. ZMIENIĆ DZIĘKI REWITALIZACJI WIZERUNEK MIASTA I JEGO CENTRUM

- Cel operacyjny 2.1.* Budować wizerunek centrum Łodzi jako przestrzeni atrakcyjnej, żywej, kreatywnej, ciekawej i przyjaznej
- Cel operacyjny 2.2.* Tworzyć przesłanki do odczuwania dumy z centrum Łodzi przez wprowadzanie do centrum projektów budujących prestiż obszaru
- Cel operacyjny 2.3.* Stopniowo uspołniać i wzbogacać krajobraz kulturowy obszaru jako fundament tożsamości lokalnej.
- Cel operacyjny 2.4.* Budować spójność między rewitalizacją a staraniami Łodzi o EXPO 2022

Cel strategiczny 3. OŻYWIĆ LOKALNĄ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

- Cel operacyjny 3.1.* Tworzyć przestrzenie dla działalności gospodarczej
- Cel operacyjny 3.2.* Wspierać synergii przedsiębiorczości: inkubatory, klastry, sieci współpracy
- Cel operacyjny 3.3.* Wspierać tradycyjne rzemiosła budujące krajobraz kulturowy miasta
- Cel operacyjny 3.4.* Rozwijać postawę przedsiębiorczą, szczególnie wśród dzieci i młodzieży
- Cel operacyjny 3.5.* Budować spójne systemy identyfikacji wizualnej i reklamy

Cel strategiczny 4. OŻYWIĆ OBSZAR ZAMIESZKANIA

- Cel operacyjny 4.1. Poprawić standard techniczny miejsc zamieszkania z uwzględnieniem tworzenia przestrzeni wspólnych i ograniczenia niskiej emisji*
- Cel operacyjny 4.2. Promować powstawanie przestrzeni publicznych i półpublicznych aranżowanych z udziałem mieszkańców*
- Cel operacyjny 4.3. Poprawić wyposażenie obszarów zamieszkania w niezbędną sieciową infrastrukturę techniczną.*
- Cel operacyjny 4.4. Tworzyć konsekwentną preferencję dla ruchu pieszego z uwzględnieniem dostosowania do zmian klimatycznych*

Układ misji i celów strategicznych Programu należy traktować jako stały w całym okresie jego obowiązywania. W miarę możliwości powinien on także być utrzymany w kolejnym programie opracowywanym na okres po 2020 roku. Natomiast cele operacyjne mogą być dołączane do Programu (lub wykreślane z Programu po ich ewentualnym zrealizowaniu) w trybie śródkresowej aktualizacji GPR.

3.1.4 Przyjęte kierunki działań odpowiadających celom rewitalizacji

Ustawa – w art. 15 ust. 1 p. 4) – wskazuje jako obowiązkowy element programu rewitalizacji – **kierunki działań** służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych wcześniej negatywnych zjawisk, **ściśle odpowiadające przyjętym celom rewitalizacji**. Toteż w niniejszym Programie kierunki działań zostały opisane właśnie w układzie celów rewitalizacji.

Cel strategiczny 1. PRZYWRÓCIĆ SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNĄ

*W myśl definicji stosowanej przez Radę Europy **spójność społeczna** to zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom, zminimalizowania różnic i uniknięcia społecznej polaryzacji. W praktyce istotą spójności społecznej jest budowanie takich relacji społecznych, aby naturalna różnorodność wzbogacająca społeczeństwo nie przeradzała się w bolesne podziały generujące nieufność i wrogość między grupami społecznymi a nawet w segregację społeczną.*

Kierunek działania: w ramach 1 celu skupiają się działania ukierunkowane na: zmniejszenie bezrobocia i zwiększanie liczby trwałych miejsc pracy dobrej jakości, szczególnie poprzez wspieranie zatrudnienia kobiet w sektorach innowacyjnych, przeciwdziałanie ubóstwu i jego dziedziczeniu, wyrównywanie szans edukacyjnych, budowanie zaangażowania obywatelskiego w dobro wspólne oraz pomostowego kapitału społecznego. Uszczegółowienie kierunków działań jest przypisane do poszczególnych celów operacyjnych.

Cel operacyjny 1.1. Tworzyć bodźce dla lepszego zatrudnienia

Kierunki działania:

- Wspierać aktywizację zawodową, poprzez zlecanie podmiotom ekonomii społecznej w trybie bezprzetargowym – zgodnie z zapisami ustawy o rewitalizacji, zadań powstających w procesie rewitalizacji, takich jak: prac porządkowych, utrzymania zieleni, prowadzenia jadłodajni itp. Wspierać zlecanie podmiotom ekonomii społecznej zlecanie niektórych zadań integrujących społeczność lokalną.
- Wspierać tworzenie trwałego zatrudnienia wysokiej jakości, w szczególności zatrudnienia dla kobiet, między innymi poprzez wspieranie programów budowania wśród łódzianek i łódzian kompetencji poszukiwanych w sektorze IT, (w tym – kompetencji programistycz-

nych i front-endowych)³⁴. Kierunek ten jest komplementarny problemowo z trzecim kierunkiem w ramach celu 1.3.

- Intensywnie wykorzystywać instrumenty ustawy o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy³⁵ ze szczególnym ukierunkowaniem na wspieranie bezrobotnych zagrożonych zaliczeniem do III profilu³⁶. Kierunkiem jest monitoring sytuacji rejestrujących się w Łodzi bezrobotnych będących na pograniczu kryteriów profilu II i III. Zaplanowane zostaną programy indywidualnej pomocy w spełnieniu kryteriów profilu II. W interesie miasta jest bowiem uzyskanie przez możliwie dużą liczbę bezrobotnych II profilu i możliwie rzadkie przyznawanie profilu III³⁷.
- Szeroko wdrożyć w miejskich zamówieniach publicznych klauzule społeczne oraz instrumenty ustawy o rewitalizacji wspierające zatrudnienie lokalne u wykonawców przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Stosować kryterium podstawy zatrudnienia personelu w przetargach/konkursach na wykonawstwo zadań w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych, także w odniesieniu do organizacji pozarządowych jako wykonawców tych zadań.
- Współpracować z pracodawcami z obszaru rewitalizacji w celu wspierania instrumentami CSR zatrudnienia godziwej jakości; promować pracodawców przez przyznawanie certyfikatu „Dobre zatrudnienie w Łodzi”
- Wytworzyć model preferencji dla handlu targowiskowego i ulicznego. Badania pilotażu, oraz Polityka Społeczna wyraźnie wskazują na potrzebę szczególnej uwagi poświęconej temu zagadnieniu³⁸.

Cel operacyjny 1.2. *Zmniejszyć skalę narażenia na ubóstwo, zahamować proces dziedziczenia ubóstwa, w tym - poprzez animację do żywego uczestnictwa w kulturze*

Kierunki działania:

- Rozwijać na obszarze rewitalizacji usługi społeczne, takie jak placówki wsparcia dziennego (opiekuńcze, specjalistyczne i w formie pracy podwórkowej), świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne i inne formy pracy z dziećmi i młodzieżą, instrumenty wsparcia rodziny, w tym rodziny sprawu-

³⁴ Wzorcowym przedsięwzięciem w tym zakresie jest międzynarodowa niekomercyjna inicjatywa Rails Girls, organizująca w różnych krajach otwarte kursy programowania dla kobiet, w oparciu o zasadę braku odpłatności od beneficjentek i pracy trenerów w etapach wstępnych na zasadzie wolontariatu. Zasada darmowego dostępu dla beneficjentek powinna być przestrzegana we wszystkich przedsięwzięciach w ramach tego kierunku.

³⁵ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity: Dz. U. RP z 2015, poz. 149, ze zmianami).

³⁶ Po nowelizacji ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach na rynku pracy przyznanie bezrobotnym jakiegokolwiek pomocy jest uzależnione od przypisania im tzw. profilu: Profil I – osoby blisko rynku pracy i gotowe do powrotu na rynek, Profil II – średnia gotowość do pracy i średnie oddalenie od rynku pracy, oraz Profil III – osoby oddalone znacznie od rynku pracy lub niegotowe do podjęcia zatrudnienia. Kryteria profilowania są niejawnie dla profilowanych.

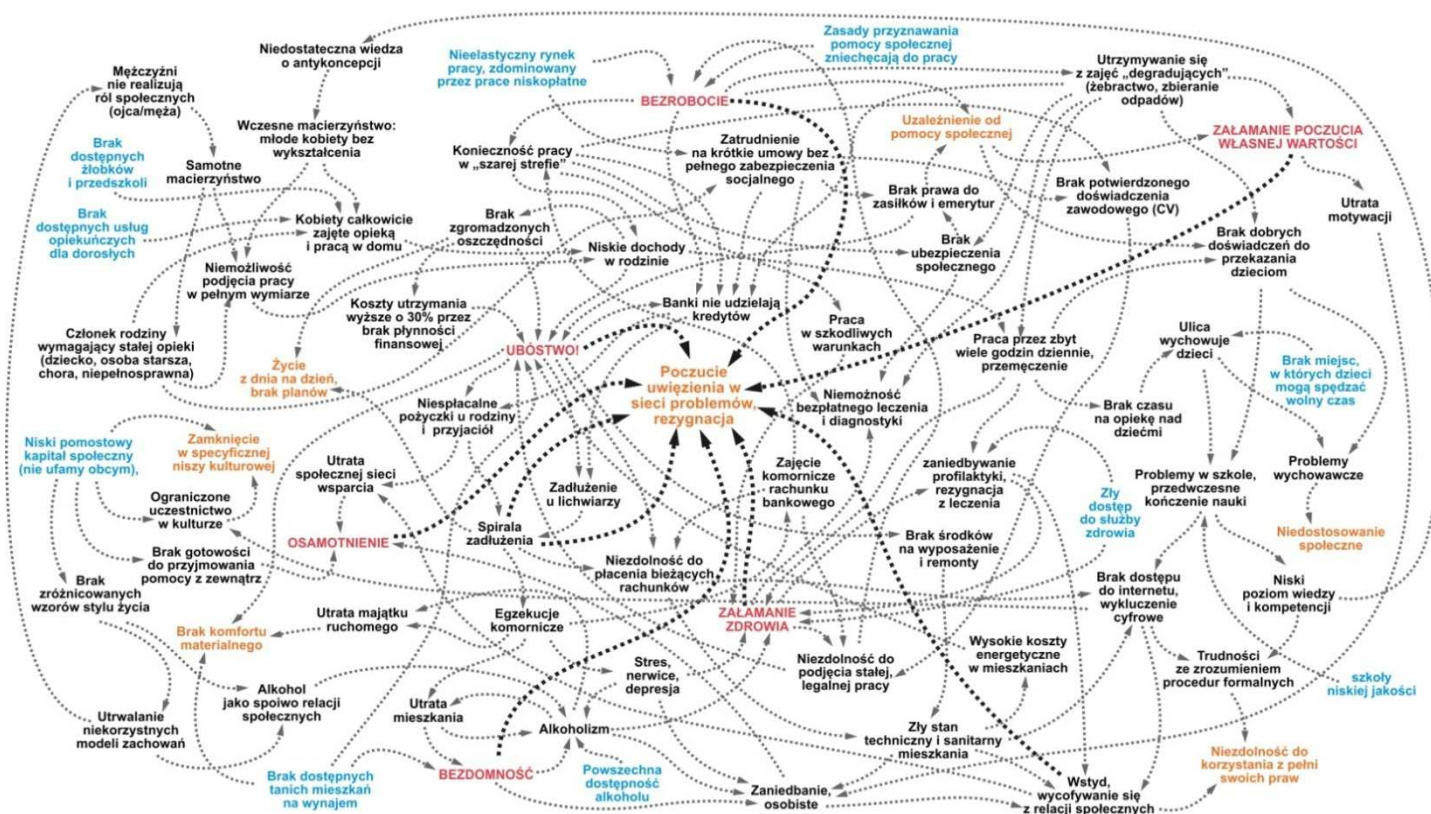
³⁷ Należy brać pod uwagę, że w obecnych realiach prawnych i ekonomicznych przyznanie komukolwiek trzeciego profilu radykalnie oddala tę osobę od rynku pracy i de facto jest przerzuceniem ciężaru wspierania tej osoby na służby socjalne miasta. Stąd uzasadnienie zaangażowania miasta we wsparcie takich osób jeszcze przed ich profilowaniem przez PUP.

³⁸ Model rewitalizacji w oparciu o „Handel uliczny i targowiskowy” jest dostępny w Centrum Wiedzy, pod adresem http://centrumwiedzy.org/wp-content/uploads/2015/10/Zalacznik_3-Model-6_Handel-uliczny-i-targowiskowy.pdf.

jącej stałą opiekę nad osobą od tej opieki zależną, usługi na rzecz seniorów, a także różne mieszkania specjalnego przeznaczenia: chronione, treningowe, wspomagane itd.

- Wspierać mikro-inicjatywy samopomocowe, współdziałanie sąsiedzkie, projekty wymiany usług i współużytkowania dóbr, w celu budowania trwałej sieci wzajemnego wsparcia w środowiskach dotkniętych ubóstwem.
- Intensywnie wspierać wszelkie formy pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa. Preferencja obejmuje także modele pracy środowiskowej z rodziną, w których obecne są nie tylko elementy interwencji w zastane problemy, ale i profilaktyka.
- Wpierać wszelkie formy aktywizacji środowisk i osób oraz odkrywania i wzmacniania ich potencjałów z wykorzystaniem instrumentów animacji kultury i pobudzania do żywego uczestnictwa w kulturze poprzez pracę animatorów w terenie.
- Stosować preferencyjne wsparcie dla działań nastawionych na zintegrowaną pracę modelem *Labiryntu Problemów* – złożonej sieci współzależnych przyczyn problemów społecznych, z których ubóstwo jest jednym z problemów węzłowych.

Ryc. 41. „Labirynt Problemów” – preferowany model pracy z problemem ubóstwa i wykluczenia

Opracowanie: Wojciech Kłossowski

- Opracować i wdrożyć program rozwiązywania problemu nawarstwionych, nieściągalnych zadłużeń czynszowych; program winien uwzględniać mechanizm stopniowego umarzania wynegocjowanej części zadłużenia pod warunkiem spłaty w ratach pozostałej części oraz opłacania czynszu bieżącego i realizowania kontraktu naprawczego.

Cel operacyjny 1.3. *Zwiększyć szanse edukacyjne młodych mieszkańców obszaru rewitalizacji,***Kierunki działania:**

- Podjąć współpracę ze szkołami w celu maksymalizowania szans edukacyjnych uczniów. Przejść w obszarze rewitalizacji na ocenę szkół poprzez kryterium Edukacyjnej Wartości Dodanej (zamiast średnich wyników ze sprawdzianu szóstoklasisty czy egzaminu gimnazjalnego).
- Szczególną uwagą objąć dzieci i młodzież przekwaterowywane z obszaru rewitalizacji na czas remontów mieszkań. Zapewnić wsparcie pedagogiczne w nowych miejscach nauki, (w tym przeszkolenie pedagogów i wychowawców z tematyki antydyskryminacyjnej), wspierać utrzymywanie sieci kontaktów ułatwiające powrót do pierwotnego miejsca zamieszkania po zakończeniu remontów; działania komplementarne z działaniami remontowymi wymagającymi czasowych przekwaterowań w ramach celu operacyjnego 4.1.).
- Wspierać inicjatywy w zakresie edukacji pozaformalnej i nieformalnej, zwiększającej potencjał sukcesu osobistego (komplementarność problemowa z pierwszym kierunkiem celu operacyjnego 1.1.)
- Wspierać inicjatywy edukacji ustawicznej ze świadomością, że edukacja ustawiczna seniorów pełni rolę wzorotwórczą dla młodzieży i podnosi ogólny poziom aspiracji edukacyjnych wśród mieszkańców obszaru.
- Realizować wieloletni program edukacji na rzecz odbudowania poczucia tożsamości lokalnej, wspierający świadomość zakorzenienia w historii miasta i lokalny patriotyzm. Kontynuować projekty edukacyjne przetestowane w Pilotażu Rewitalizacji, w tym – wykorzystywać powstałe w Pilotażu scenariusze, wiedzę metodyczną, pomoce. Kontynuować i poszerzać program Klubów Detektywów Łódzkich.

Cel operacyjny 1.4. *Budować wspólnotę łodzian wokół dobra wspólnego,***Kierunki działania:**

- Pracować nad odbudową dobrego wizerunku centrum Łodzi, jako podstawy do dumy z mieszkania tutaj. Wspierać przedsięwzięcia budujące prestiż centrum (kierunek komplementarny z działaniami w ramach wszystkich kierunków celu operacyjnego 2.1).
- Przełamać efekt bierności wobec z lokalnych procedur demokratycznych, przez specjalne działania promujące pozytywne skutki takiego zaangażowania, szczególnie w obszarze budżetu obywatelskiego lub inicjatywy lokalnej.
- Wykorzystywać oddolne inicjatywy zawiązane w celu realizacji *wspólnego interesu* (bezpośredniej korzyści) danej grupy, poprzez zapraszanie ich w kolejnym etapie do projektów nakierowanych na dobro wspólne (na korzyść szerszej wspólnoty); wykorzystać aktywność w sprawach partykularnych, jako załączek budowania aktywności *pro publico bono* (kierunek komplementarny do działań w ramach celu operacyjnego 4.2.).
- Zwiększać zakres i wachlarz tematów, w których decyzje publiczne zapadają ze współdecydującym udziałem mieszkańców; budować wśród mieszkańców poczucie „bycia rzeczywistym współgospodarzem swego terenu” (kierunek komplementarny do działań w ramach celu operacyjnego 4.2.).

Cel operacyjny 1.5. *Zapobiegać segregacji przestrzennej, tworzyć zróżnicowaną społeczność na obszarach rewitalizowanych*

Kierunki działania:

- Zgodnie z zaleceniami Krajowej Polityki Miejskiej tworzyć na obszarze rewitalizacji zróżnicowany miks społeczny, zapobiegać gettoizacji, tworzeniu się zwartych skupisk mieszkańców dotkniętych jednym typem problemów.
- Wprowadzając na obszar rewitalizacji nowe budownictwo wielorodzinne planować z wczesną i gwarantować odpowiednimi narzędziami prawnymi zasiedlanie takiego zasobu przemyślanym miksem społecznym nowych mieszkańców.

Cel operacyjny 1.6. *Budować pomostowy kapitał społeczny*

Kierunki działania:

- Przełamywać „efekt getta” (ograniczenia kręgu zaufania do osób z najbliższego środowiska), przez budowanie sieci relacji zaufania, lojalności i solidarności ponad barierami środowisk społecznych, pokoleń, klas i grup zawodowych, czy dzielnic zamieszkania.
- Szczególnie wspierać programy dla młodzieży, których celem jest budowanie osobistej sieci kontaktów ponad barierami własnego środowiska i otwieranie się na wzory zachowań, norm i stylów życia spoza tego środowiska.
- Preferować mikrodziałania na obrzeżach obszaru rewitalizacji „rozmywające granicę” tego obszaru poprzez włączanie bezpośredniego sąsiedztwa do działań rewitalizacyjnych i przeciwdziałanie „ucinaniu” działań na granicy wytyczonego formalnie obszaru.

Cel operacyjny 1.7. *Zapobiegać eksportowaniu problemów społecznych poza obszar*

Kierunki działania:

- Prowadzić pełną ewidencję ruchów ludności związanych z przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, w tym – przekwaterowań czasowych związanych z remontami i powrotów po zakończeniu remontów; wskaźnik odsetka powrotów powinien zmierzać do 100% i być podstawowym miernikiem rezultatu zadań remontowych w rewitalizacji.
- Wypracować formułę systemowej pracy z użytkownikami bezumownymi lokali w obszarze rewitalizacji; zapobiegać ich niekontrolowanemu wysiedlaniu bez obserwowania jego kierunków i zapewnienia możliwości powrotu; elementem takiej pracy powinny być indywidualne programy naprawcze.

Cel strategiczny 2. ZMIENIĆ DZIĘKI REWITALIZACJI WIZERUNEK MIASTA I JEGO CENTRUM

Wizerunek miasta i jego centrum jest nie tylko sam w sobie istotnym czynnikiem rozwoju – może wspierać lub hamować rozwój – ale także wpływa decydująco na powodzenie pozostałych działań rewitalizacyjnych: spójność społeczna, czy aktywizacja gospodarcza mają większe szanse na urzeczywistnienie się w obszarze, w który ludzie wierzą, który postrzegają jako obszar szans rozwojowych, a nie zapaści i kryzysu.

Kierunek działania: w ramach celu drugiego skupiają się działania ukierunkowane na: (1) budowanie w obszarze rewitalizacji przesłanek do postrzegania go jako przestrzeń żywa, aktywna, kreatywna, ciekawa i przyjazna; (2) kreowanie w wybranych lokalizacjach przestrzeni prestiżowych, wokół których mogłaby się budować duma

mieszkańców; (3) tworzenie poprzez rewitalizację nowego wizerunku Łodzi o oddziaływaniu kontynentalnym i światowym (*miasto rewitalizowane modelowo*), co powinno sprzyjać pozyskaniu przez Łódź praw do organizacji Światowej Wystawy EXPO 2022 poświęconej tematycznie rewitalizacji.

Cel operacyjny 2.1. *Budować wizerunek centrum Łodzi jako przestrzeni atrakcyjnej, żywej, kreatywnej, ciekawej i przyjaznej*

Kierunki działania:

- Kontynuować kampanię informacyjną o rewitalizacji rozpoczętą w Pilotażu, adresowaną zarówno do ogółu obywateli, jak i do poszczególnych grup interesariuszy. W szczególności dbać o pełną wiedzę o planowanym przebiegu procesów rewitalizacyjnych wśród bezpośrednich mieszkańców obszaru, których procesy te mają dotyczyć. Dobry wizerunek musi być oparty na pełnej i rzetelnej informacji.
- Kontynuować medialną kampanię promocyjną procesu rewitalizacji rozpoczętą w Pilotażu. Promować i nagłaśniać przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Budować pozytywny wizerunek obszaru rewitalizacji poprzez obszerne relacjonowanie całego strumienia przedsięwzięć rewitalizacyjnych i zmian zachodzących dzięki nim.
- Wspierać promowanie wizerunku centrum Łodzi jako obszaru bezpiecznego (kierunek komplementarny z kierunkami: 2 i – częściowo – 3 celu operacyjnego 4.3.)

Cel operacyjny 2.2. *Tworzyć przesłanki do odczuwania dumy z centrum Łodzi przez wprowadzanie do centrum projektów budujących prestiż obszaru*

Kierunki działania:

- Sprzyjać lokowaniu w centrum funkcji i obiektów, które będą budować prestiż tego obszaru. W szczególności dotyczy to obszaru objętego programem Nowe Centrum Łodzi, który powinien stać się obszarem koncentracji funkcji budujących prestiż.
- Wspierać rozszerzanie działalności uczelni wyższych w centrum miasta (w tym – rozbudowę bazy akademickiej) jako istotnego czynnika prestiżotwórczego.
- Koncentrować w centrum Łodzi coroczne wydarzenia prestiżotwórcze: kulturalne, naukowe, obywatelskie, biznesowe, polityczne.

Cel operacyjny 2.3. *Uspójniać i wzbogacać krajobraz kulturowy obszaru jako fundament tożsamości lokalnej*

Kierunki działania:

- Przyjmując, że unikalny krajobraz kulturowy Łodzi jest jej jedyną przewagą konkurencyjną niemożliwą do skopiowania przez inne miasta, zachować i chronić historyczną strukturę miasta oraz obiekty zabytkowe istotne dla krajobrazu kulturowego Łodzi – miasta przemysłowego o wielokulturowej przeszłości.
- Konsekwentnie kierować się zasadą „rozwoju miasta do wewnątrz: stwarzać preferencje dla uzupełniania ubytków w kamienicznej zabudowie pierzejowej, szczególnie brakujących budynków narożnych, współczesnymi budynkami plombowymi.
- Budować współczesną atrakcyjność obszaru rewitalizacji w oparciu o odważny, twórczy dialog z historią. Diagnoza wykazała, że nie znajduje akceptacji mieszkańców wizja przestrzeni ho-

mogenicznie historyczującej, będącej naiwną rekonstrukcją miasta XIX-wiecznego³⁹. Zdiagnozowano raczej oczekiwanie urozmaicenia przestrzeni, szczególnie wewnątrzkwartałowych czy pobocznych względem głównych ulic i osi, które spełniałyby potrzeby różnych grup (młodzieży, dzieci, seniorów).

- Dodatkowo zakłada się - w zależności od specyfiki danego kwartału/okolicy – wskazywanie tzw. „myśli przewodniej/tematu wiodącego” dla danego obszaru na przykład związanego z charakterem prowadzonej działalności gospodarczej, specyfiką zagospodarowania przestrzeni, dominującymi funkcjami – rekreacyjną, kulturalną, gospodarczą etc. Podejście takie powinno wpłynąć pozytywnie na możliwość identyfikowania konkretnych przestrzeni w centrum Miasta a w efekcie budowanie więzi z danym miejscem, ale również zwiększać zainteresowanie zarówno nowych mieszkańców, przedsiębiorców czy też turystów. Wpłynie to pozytywnie na ożywianie przestrzeni miejskich a tym samym wzrost poczucia bezpieczeństwa, tworzenie nowych miejsc pracy, poprawę jakości przestrzeni. Kierunek ten jest komplementarny z działaniami w ramach celu operacyjnego 3.3.

Cel operacyjny 2.4. *Budować spójność między rewitalizacją a staraniami Łodzi o EXPO 2022*

Kierunki działania:

- Prowadzić działania promujące Łódź na arenie międzynarodowej w kontekście prowadzonej tu rewitalizacji (Łódź – *miasto rewitalizowane modelowo*).
- Wykorzystać międzynarodowy wizerunek Łodzi jako miasta rewitalizowanego modelowo, dla wsparcia starań Łodzi o uzyskanie praw do organizacji Światowej Wystawy EXPO 2022,
- Planować aranżację terenu Wystawy EXPO International 2022 oraz modelu transportowego zdolnych obsłużyć wydarzenie światowej skali, mając na uwadze znaczenie tego wydarzenia dla wizerunku Łodzi i dumy Łódzian ze swego miasta, a także długofalową przydatność ewentualnych inwestycji dla tkanki Miasta.

Cel strategiczny 3. **OŻYWIĆ LOKALNĄ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ**

Przez *przedsiębiorczość* rozumiemy tutaj nie tylko prowadzoną działalność gospodarczą: produkcję, handel czy usługi, ale także – życiową postawę „bycia przedsiębiorczym” – samostereowność, aktywność i gotowość do podejmowania skalkulowanego ryzyka. Choć przedsiębiorczość rozumiana jako „bycie przedsiębiorcą” jest nadal rdzeniem celu strategicznego 2, to nie tracimy z pola uwagi cechy „bycia przedsiębiorczym”, ważnej także poza obszarem biznesu.

Kierunek działania: w ramach celu drugiego skupiają się działania ukierunkowane na: tworzenie fizycznych przestrzeni dla działalności gospodarczej, wspieranie synergii między przedsiębiorcami (inkubatory, klastry, sieci), wspieranie tradycyjnych rzemiosł, budowanie spójnych systemów identyfikacji wizualnej i reklamy oraz promowanie oddolne tworzenie standardów.

Cel operacyjny 3.1. *Tworzyć przestrzenie dla działalności gospodarczej*

Kierunki działania:

³⁹ W opiniach z badań przeprowadzonych w ramach Pilotażu pojawiały się negatywne lub ironiczne konotacje, jak „drobnomieszczański gust”, „miasto na wysoki glanc” czy „muzeum”. Zasadność podejścia w duchu odważnego dialogu współczesności z dziedzictwem potwierdza niekwestionowany sukces OFF Piotrkowska.

- Tworzyć bodźce dla przeznaczania przez wspólnoty i właścicieli lokali w parterach kamienic na cele użytkowe. Zagospodarowywać na cele użytkowe w uzasadnionych przypadkach inne części budynków (piwnice, lokalne na pierwszym piętrze itd.)
- Tworzyć warunki dla ożywiania gospodarczego wnętrz kwartałów: wspierać ożywianie parterów w biurach, innych powierzchni i obiektów.
- Wspierać zagospodarowywanie obiektów pofabrycznych na działalność gospodarczą: powierzchnie biurowe, usługowe, produkcyjne lub handlowe.

Cel operacyjny 3.2. *Wspierać synergę przedsiębiorczości: inkubatory, klastry, sieci współpracy*

Kierunki działania:

- Planować i wspierać tematyzację przestrzeni miejskiej: terytorialne zagęszczenia i skupiska działalności o podobnym lub uzupełniającym się charakterze, np. skupiska działalności gastronomicznej, tradycyjnych rzemiosł, usług kreatywnych itp.
- Wspierać organizowanie inkubatorów przedsiębiorczości, w tym szczególnie preferować inkubatory specjalizowane, o wyraźnym profilu tematycznym lub branżowym.
- Wspierać inicjatywy klastrowe, sprzyjać łączeniu się przedsiębiorców w klastry, sieci kooperacyjne, w tym także z udziałem uczelni i ośrodków badawczych.
- Wspierać i wzmacniać podmioty ekonomii społecznej.

Cel operacyjny 3.3. *Wspierać inicjatywy przedsiębiorców z branży kreatywnej oraz tradycyjnych rzemiosł*

Kierunki działania:

- Wspierać inicjatywy przedsiębiorców z branży kreatywnej oraz tradycyjne rzemiosła, poprzez różnego rodzaju preferencje, ułatwienia i zachęty, w tym specjalną politykę czynszową adresowaną do działalności tego rodzaju. Sformułować w tym zakresie oficjalną długoterminową politykę miejską.
- Wspierać inicjatywy polegające na przestrzennym koncentrowaniu oferty kreatywnej i unikatowej oraz tradycyjnej działalności rzemieślniczej w określonych częściach obszaru rewitalizacji: tworzeniu „ulic kreatywnych” czy „podwórek rzemiosł”.
- Wspierać naukę młodych adeptów rzemiosł oraz osób przekwalifikowujących się do wykonywania tradycyjnych rzemiosł.

Cel operacyjny 3.4. *Rozwijać postawę przedsiębiorczą, szczególnie wśród dzieci i młodzieży*
„Przedsiębiorczość” w rozumieniu tego Programu to nie tylko ‘prowadzenie przedsiębiorstwa’ ale także postawa bycia przedsiębiorczym, samostereowność, gotowość wyznaczania sobie samemu celów i podejmowania ryzyka.

Kierunki działania:

- Kreować postawy przedsiębiorcze wśród dzieci i młodzieży poprzez programy aktywizacji i edukacji pozaszkolnej, nastawione na wzbudzanie i utrwalanie takiej postawy z inkubacją młodzieżowych inicjatyw.

Cel operacyjny 3.5. *Budować spójne systemy identyfikacji wizualnej i reklamy*

Kierunki działania:

- Inicjować i wspierać wzbogacanie przestrzeni miejskiej o dobrze zaprojektowany system szyldów i reklam, trafnie wkomponowany w krajobraz kulturowy Łodzi.
- Tworzyć i publikować katalogi dobrej praktyki, budować wśród przedsiębiorców poczucie wspólnej odpowiedzialności za standard.
- Ustanowić miejską nagrodę przyznaną corocznie w trybie konkursowym dla najlepszych szyldów i wystaw i aranżacji lokali, trafnie wpisujących się w krajobraz kulturowy miasta.

Cel strategiczny 4. OŻYWIĆ OBSZAR ZAMIESZKANIA

Przez *obszar zamieszkania* rozumiemy tutaj nie tylko same miejsca zamieszkania: budynki mieszkalne i lokale mieszkalne, ale też ich bezpośrednie otoczenie powiązane z nimi funkcjonalnie i współtworzące jakość życia na danym terenie: przestrzenie wspólne, publiczne, ważne jako miejsca spotkań i dające poczucie wspólnoty. Przez „ożywienie” obszaru zamieszkania rozumiemy wprowadzanie na ten obszar funkcji współużytkowanych przez mieszkańców i innych użytkowników centrum miasta (lub – w niektórych, rzadszych przypadkach – przez samych mieszkańców obszaru rewitalizacji, a nawet – wyłącznie mieszkańców bezpośredniego otoczenia lokalizacji danej funkcji). Miarą sukcesu „ożywienia” danego obszaru będzie faktyczna intensywność korzystania z owych funkcji wspólnych.

Kierunek działania: w ramach celu drugiego skupiają się działania ukierunkowane na: poprawie standardu technicznego mieszkań i budynków mieszkalnych z uwzględnieniem tworzenia w tych budynkach i przy nich przestrzeni wspólnych dla ich mieszkańców, promowaniu powstawania dostępnych niewielkich przestrzeni publicznych, włączeniu mieszkańców w projektowanie i zagospodarowywanie otwartych przestrzeni publicznych, tworzeniu preferencji dla ruchu pieszego, rowowego i transportu publicznego (z uwzględnieniem dostosowania do zmian klimatycznych), oraz stopniowym uspołnianiem i wzbogacaniem krajobrazu kulturowego obszaru rewitalizacji.

Cel operacyjny 4.1. *Poprawić standard techniczny miejsc zamieszkania z uwzględnieniem tworzenia przestrzeni wspólnych i ograniczenia niskiej emisji*

Kierunki działania:

- Wspierać wspólnoty mieszkaniowe w ich staraniach o podniesienie technicznego standardu mieszkań i części wspólnych budynków, ze szczególnym ukierunkowaniem na działania wspólnototwórcze: aranżowanie części przestrzeni, np. poddaszy, podwórek, kondygnacji podziemnych itd. na funkcje współużytkowane, służące zawiązaniu i umocnieniu autentycznej a nie tylko formalnej wspólnoty sąsiedzkiej.
- Sprzyjać termomodernizacji budynków i podniesieniu ich ogólnej efektywności energetycznej, w szczególności dzięki likwidacji indywidualnych palenisk, poprawie izolacyjności termicznej budynków i instalowaniu źródeł energii odnawialnej.

Cel operacyjny 4.2. *Promować powstawanie przestrzeni publicznych i półpublicznych (parapublicznych) aranżowanych z udziałem mieszkańców*

Kierunki działania:

Przez *przestrzenie półpubliczne (parapubliczne)* rozumiemy tutaj przestrzenie w sensie formalnym prywatne np. w podwórzach i wnętrzach kwater, jednak

z zapewnionym otwartym dostępem i funkcjonujące jak przestrzeń publiczna; przestrzenie takie są szczególnie pożądane we wnętrzach kwartałów z uliczkami bądź ciągami pieszymi łączącymi przeciwległe ulice.

- Angażować mieszkańców w kształtowanie takich przestrzeni wspólnych jak: place, skwery, woonerfy (podwórce miejskie), trakty piesze, parki, zielone enklawy, kameralne miejsca wypoczynku i spotkań, wkomponowane pomiędzy funkcje techniczne przestrzeni miejskiej. Konsekwentnie stosować do przebudowy ulic standardy opisane w programie „Atrakcyjne przestrzenie miejskie” (kierunek komplementarny do kierunku 2 w ramach celu operacyjnego 4.3.).
- Wspierać aranżowanie niewielkich przestrzeni publicznych wewnątrz kwartałów, również przez wspólnoty i właścicieli nieruchomości, koordynować i integrować działania w tym zakresie w celu otwierania przejść przez kwartały i ożywiania społeczno-gospodarczego ich wnętrza (kierunek komplementarny do kierunku 3 i 4 w ramach celu operacyjnego 1.4.).
- Wytwarzać przestrzenie publiczne wokół instytucji publicznych i jednostek organizacyjnych samorządu miasta świadczących usługi publiczne: przedszkoli, szkół, bibliotek i ich filii, jednostek administracyjnych itd. Jako podstawowy sposób projektowania przestrzeni publicznych przyjęta będzie zasada włączania mieszkańców na każdym etapie tego procesu (kierunek komplementarny do kierunku 3 i 4 w ramach celu operacyjnego 1.4.).
- Włączyć szeroko mieszkańców w różnym wieku, różnej sytuacji życiowej i zdrowotnej do wypracowania łódzkiego standardu przestrzeni rekreacyjnej dostosowanej do potrzeb Łódzian, w szczególności – zgodnej ze standardami projektowania uniwersalnego i zasadami „przestrzeni przyjaznej seniorom”.

Cel operacyjny 4.3. *Poprawić wyposażenie obszarów zamieszkania w niezbędną siećową infrastrukturę techniczną.*

Kierunki działania:

- Poprawić wyposażenie obszaru w siećową infrastrukturę ciepłowniczą.
- Poprawić wyposażenie obszaru w niezbędną siećową infrastrukturę teletechniczną, w tym w szczególności infrastrukturę teleinformatyczną oraz infrastrukturę monitoringu bezpieczeństwa (kierunek komplementarny z kierunkiem 3 w ramach celu operacyjnego 2.1).
- Poprawić wyposażenie obszaru w infrastrukturę drogową w uwzględnieniem poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu, preferencji dla ruchu pieszego, rowerowego oraz transportu publicznego, oraz z uwzględnieniem traktowania ulicy jako przestrzeni kulturowej, a nie tylko technicznej (kierunek komplementarny do kierunku 1 w ramach celu operacyjnego 4.2. oraz – w aspekcie poprawy bezpieczeństwa w obszarze rewitalizacji – do kierunku 3 celu operacyjnego 2.1).

Cel operacyjny 4.4. *Tworzyć konsekwentną preferencję dla ruchu pieszego, rowerowego i transportu publicznego z uwzględnieniem dostosowania do zmian klimatycznych*

Kierunki działania:

- Uznać konsekwentnie, że ruch piesz, rowerowy i transport publiczny w centrum miasta mają znaczenie priorytetowe; tworzyć infrastrukturę przyjaznego transportu: wysokiej jakości infrastrukturę transportu publicznego, zaawansowaną infrastrukturę rowerową i infrastrukturę traktów pieszych z miejscami wytchnienia, oraz rozwiązania intermodalne.

- Zadbać o stopniowe usuwanie wszelkich kolizji innych funkcji z ruchem pieszym, rowerowym i transportem publicznym, ze szczególnym ukierunkowaniem na kolizyjność parkowania przyulicznego samochodów indywidualnych.
- Uwzględnić systemowo fakt, że pieszy w mieście użytkuje przestrzeń inaczej, niż osoba w samochodzie; stworzyć dostęp do zieleni: miejsc zacienionych i przewietrzanych oraz w możliwie największym stopniu lokalizować źródła wody w formie m.in. fontann płaskich, źródeł ulicznych etc. Zadbać o inne elementy dostosowania obszaru rewitalizacji do zmian klimatycznych.

3.1.5 Włączenie interesariuszy rewitalizacji – partycypacja w procesie tworzenia i wdrażania GPR

Działania podejmowane przez Miasto odnoszące się do poszczególnych aspektów rewitalizacji wymagają współpracy i włączenia w ten proces szerokiego grona interesariuszy. Potrzeba ta wiąże się w szczególności z koniecznością rozważenia powodzenia realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych w perspektywie długookresowej, jak również z ograniczonymi możliwościami finansowania ze środków publicznych. Na uwadze należy mieć tu między innymi fakt ostatniego już okresu wsparcia finansowego z funduszy europejskich w latach 2014-2020.

W szczególności konieczne jest podjęcie działań inwestycyjnych przez wspólnoty mieszkaniowe oraz prywatnych inwestorów umożliwiających kompleksową przemianę przestrzeni publicznych, których jakość wpływa na postrzeganie Łodzi przez mieszkańców oraz osoby przyjezdne. W tym celu w niniejszym programie zakłada się potrzebę ustanowienia mechanizmu dotacji wskazanego w art. 35 ustawy o rewitalizacji.

Istotnym aspektem jest również włączenie społeczności lokalnej w działania realizowane na obszarze objętym projektami rewitalizacyjnymi, w tym organizacji pozarządowych realizujących inicjatywy m. in. na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego i wyrównywania szans.

Dojrzała partycypacja społeczna jest podstawowym warunkiem zapewnienia komplementarności pomiędzy obranymi kierunkami działań i poszczególnymi przedsięwzięciami. Formy dojrzałej partycypacji społecznej wskazane zostały Ustawą o rewitalizacji: warunkiem dojrzałości wskazanym w art. 5 ust. 3 jest dążenie do wypowiedzenia się wszystkich interesariuszy, o których mowa w art. 2 ust. 2 pkt. 1, oraz wszystkich interesariuszy prowadzących na obszarze rewitalizacji działalność, o której mowa w art. 2 ust. 2 pkt. 3 i 4 na etapie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Partycypacja społeczna realizowana powinna być z wykorzystaniem co najmniej form wskazanych w ustawie. Dla zapewnienia powodzenia przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazane jest jednak rozważenie także innych, możliwych form współpracy pomiędzy interesariuszami, takich jak spotkania, warsztaty, imprezy okolicznościowe, itp.

Kolejnym mechanizmem zapewnienia komplementarności jest funkcjonowanie jednostki koordynującej przedsięwzięcia rewitalizacyjne na danym obszarze (tzw. operatora rewitalizacji). Jak wskazuje się w Krajowej Polityce Miejskiej „W celu zapewnienia sprawnego realizowania programu rewitalizacji władze miasta ustanowić muszą skuteczny system wdrożeniowy, który z jednej strony zapewni dobrą koordynację między poszczególnymi aktorami (w tym jednostkami organizacyjnymi gminy), z

drugiej strony będzie dostosowany do uwarunkowań instytucjonalnych, skali działań rewitalizacyjnych itd. Jako jednostkę taką wskazane zostało Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta.

Zauważyć należy, że koordynacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych dotyczy nie tylko etapu ich realizacji, ale także planowania. Planując i realizując konkretne zadania należy w optymalny sposób wykorzystywać dostępny potencjał znajdujący się na danym obszarze - zarówno społeczny jak i przestrzenny - zapewniając właściwą koordynację działań rewitalizacyjnych oraz wykorzystując dostępne instrumenty wsparcia.

Rolą jednostki koordynującej jest zatem rozpoznanie potencjału na danym obszarze już na etapie planowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych, ale także wskazanie możliwych instrumentów finansowego oraz pozafinansowego wsparcia tych przedsięwzięć, jak również instrumentów eliminacji potencjalnych barier.

W ramach koordynacji działań rewitalizacyjnych warto mieć również na uwadze fakt, że grono interesariuszy takich działań jest dość szerokie, więc zasadne jest dążenie do integracji tych działań w celu optymalizacji wykorzystania dostępnych zasobów (w tym funduszy unijnych). Istnieje zatem potrzeba ścisłej współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi a miastem w celu podejmowania działań, w tym pozyskiwania środków finansowych, na przedsięwzięcia wskazane w GPR.

3.1.5.1 Mieszkańcy

Ustawa o rewitalizacji wskazuje mieszkańców – w szczególności mieszkańców obszaru rewitalizacji, ale też w wielu aspektach mieszkańców całego miasta – jako podstawową grupę interesariuszy rewitalizacji. Należy więc ustalić, kto będzie w tym Programie uważany za mieszkańca obszaru rewitalizacji. Kategoria *zameldowania* (kategoria prawa administracyjnego) jest w tym przypadku zdecydowanie za wąska; ustawodawca nie mówi o *zameldowanych*, lecz o *mieszkańcach* a więc właściwa będzie kategoria *zamieszkania* (kategoria prawa cywilnego). W świetle art. 25 Kodeksu Cywilnego „miejszem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu”. Nie jest więc wymagane zameldowanie pod konkretnym adresem. Decyduje raczej uwiarygodniony zamiar stałego pobytu w danym miejscu. Wobec tego niniejszy Program nie może tracić też z horyzontu faktycznych mieszkańców obszaru, którzy nie są na nim zameldowani, w tym – użytkowników bezumownych lokali mieszkalnych na obszarze rewitalizacji.

W myśl zasady komplementarności terytorialnej żaden z mieszkańców obszaru rewitalizacji nie może być ze względu na swoje problemy skłaniany do opuszczenia obszaru rewitalizacji.

3.1.5.2 Wspólnoty mieszkaniowe

Specyfika wyznaczonego obszaru rewitalizacji wskazuje na znaczący udział własnościowy nieruchomości w formie wspólnot mieszkaniowych. Podmioty te tworzą małe społeczności funkcjonujące na zasadzie wyłanianego demokratycznie przedstawicielstwa w formie Zarządów i decydują o działaniach podejmowanych na terenie nieruchomości – remontach budynków, zagospodarowaniu przestrzeni podwórek, wykorzystaniu części usługowych i wspólnych. Wydaje się, że taka forma funkcjonowania jest jednym z najlepszych rozwiązań pozwalających na budowanie więzi sąsiedzkich, postaw przedsiębiorczych i poczucia odpowiedzialności za otaczające przestrzenie. Z uwagi na fakt, że wspól-

noty mieszkaniowe są swoistą „mozaiką społeczną” stopień zróżnicowania ich sytuacji finansowej, a tym samym stan techniczny nieruchomości są bardzo zróżnicowane. W celu zapewnienia możliwości poprawy stanu technicznego budynków, tworzenia stref spędzania czasu wolnego sprzyjających utrwalaniu więzi sąsiedzkich a także w celu poprawy jakości powietrza w centrum Łodzi planowane jest w ramach tworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji funduszu dotacji do remontów budynków wspólnot mieszkaniowych i prywatnych właścicieli kamienic. Szczegółowe kryteria przydzielania środków zostaną wskazane w uchwale powołującej Specjalną Strefę Rewitalizacji i powinny uwzględniać m.in. stan techniczny budynków oraz oddziaływanie na otoczenie (w tym w aspekcie społeczno-gospodarczym). Powyższe działania zostały ujęte w ramach jednego z podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w niniejszym dokumencie.

3.1.5.3 Właściciele kamienic

Zgodnie z analizą stanów własnościowych obszaru rewitalizacji do gminy należy ok. 25% ogółu nieruchomości. Stan techniczny większości budynków zgodnie z diagnozą wymaga podjęcia pilnych działań remontowych. Na podstawie szerokiego dialogu prowadzonego przez Miasto Łódź z właścicielami i zarządcami prywatnych nieruchomości wynika, że potrzebują oni wsparcia w usuwaniu barier ograniczających możliwość inwestowania w swoje nieruchomości.

Do podstawowych barier zaliczone zostały lokale mieszkalne zajmowane przez osoby z wyrokami eksmisyjnymi z prawem do lokali socjalnych. Z uwagi na niewystarczający zasób lokali socjalnych należących do Miasta Łodzi, wyroki eksmisyjne nie są realizowane. Miasto w wielu przypadkach jest zmuszone do wypłacania właścicielom nieruchomości odszkodowań, których celem jest rekompensowanie strat właścicieli wynikających z braku możliwości wynajęcia lokali na wolnym rynku. Sytuacja taka jest bardzo niekorzystna zarówno w aspekcie technicznym – budynki pozostają w złym stanie i negatywnie oddziałują na jakość otoczenia, jak i w aspekcie społecznym – osoby z wyrokami eksmisyjnymi pozostają w stanie niepewności z poczuciem bycia niepożądanym co może bardzo ograniczać możliwości budowania więzi zarówno z sąsiadami jak i z miejscem. W ramach procesu rewitalizacji podejmowane będą działania w celu rozwiązania powyższego problemu z uwzględnieniem potrzeb interesariuszy, w tym przypadku właścicieli kamienic oraz mieszkańców z wyrokami eksmisyjnymi. Podejście do sposobu zapewnienia właściwych lokali socjalnych dostosowanych do sytuacji rodzinnej i stanu zdrowia będzie uwzględniało udział w tym procesie przedstawicieli właściwych jednostek gminy w szczególności odpowiedzialnych za politykę lokalową oraz pomoc społeczną. Zakłada się, że osoby pozbawione tytułu prawnego do lokali mieszkalnych będą obejmowane odpowiednimi projektami oferującymi ścieżki wyjścia z trudnej sytuacji i umożliwiającymi aktywny udział w życiu społeczności lokalnych.

Drugą z barier wskazywanych przez właścicieli kamienic jest niska atrakcyjność otoczenia tj. przestrzeni publicznych i stan budynków sąsiadujących. Zgodnie z diagnozą i oczekiwaniami mieszkańców wyrażanymi podczas licznych konsultacji społecznych na wstępnych etapach przygotowywania założeń programu rewitalizacji, w ramach podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wymienione zostały projekty skierowane na znaczące podniesienie jakości przestrzeni publicznych – w tym przebudowa ciągów komunikacyjnych, zagospodarowanie skwerów czy też modernizacja parków. Dodat-

kowo zaplanowane zostały kompleksowe remonty kamienic komunalnych a zgodnie z treścią punktu 3.1.5.1 również wsparcie finansowe wspólnot mieszkaniowych.

Ostatnią ze zdiagnozowanych barier jest brak wystarczających środków finansowych szczególnie w odniesieniu do prac związanych z remontami elewacji frontowych czy też budową instalacji sieci tzw. centralnego ogrzewania. Odpowiedzią w tym zakresie będzie fundusz dotacji utworzony na etapie powoływania Specjalnej strefy Rewitalizacji, który powinien przewidywać możliwość dotowania również prywatnych nieruchomości.

3.1.5.4 Uczelnie wyższe

Łódź jako miasto akademickie w procesie rewitalizacji zamierza aktywnie wykorzystywać potencjał wyższych uczelni i w tym celu na wstępnym etapie przygotowywania procesu rewitalizacji podpisane zostały pomiędzy władzami największych uczelni i władzami Miasta listy intencyjne wyrażające deklaracje chęci współpracy w przygotowaniu i prowadzeniu procesu rewitalizacji w Łodzi. Do kluczowych partnerów zaliczyć tu należy Politechnikę Łódzką, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Medyczny oraz Akademię Sztuk Pięknych. Współpraca będzie przebiegała w kilku płaszczyznach m.in. wymianie wiedzy i doświadczeń, wspólnej realizacji i wspieraniu projektów, aktywnym włączaniu środowisk akademickich w proces oceny efektów realizacji programu. Wyrazem chęci środowiska akademickiego do aktywnego udziału w procesie rewitalizacji są również przedsięwzięcia zgłoszone i ujęte w niniejszym Programie.

3.1.5.5 Organizacje pozarządowe

Przy planowanym zakresie działań oraz posiadanym w mieście potencjale III sektora trudno wyobrazić sobie przygotowanie i realizację procesu rewitalizacji bez udziału organizacji pozarządowych. Z tego powodu już na wstępnym etapie przygotowywania założeń procesu powołana została Komisja Dialogu Obywatelskiego przy Biurze ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta, stanowiąca płaszczyznę dialogu pomiędzy tymi dwoma sektorami. Organizacje w Łodzi posiadają szerokie doświadczenia w realizacji działań związanych z wieloaspektową pomocą osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym w różnej sytuacji życiowej, zdrowotnej oraz w różnym wieku – zarówno dzieci i młodzież, samotne matki, seniorzy.

Łódź w procesie rewitalizacji będzie z pełną determinacją realizować zasadę pomocniczości państwa poprzez aktywne włączanie NGO's w realizację konkretnych projektów skierowanych na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów. Jednym ze sposobów współpracy jest planowane przygotowywanie lokali użytkowych w ramach remontów kamienic dla potrzeb prowadzenia świetlic środowiskowych oraz innych form organizowania czasu wolnego i wspierania mieszkańców prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Szczegółowe założenia w zakresie realizacji projektów w formie międzysektorowego partnerstwa publiczno-pozarządowego zostały opisane w punkcie 3.3.3.6 niniejszego Programu Rewitalizacji. W ramach realizowania GPR będą przestrzegane następujące ogólne zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi:

3.1.5.5.1 Zasady tworzenia partnerstw z organizacjami pozarządowymi.

Realizacja projektów w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie mogła odbywać się w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi. Zasady tworzenia partnerstw reguluje Program Współpracy Miasta Łodzi z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art 3 ust 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego o wolontariacie. Program uchwalany jest corocznie a zawarte w nim zadania są konsultowane z organizacjami pozarządowymi. Program współpracy zawiera wyszczególnione zadania publiczne, które realizowane są w 2 formach współpracy: finansowej i pozafinansowej. Program reguluje też zasady realizacji projektów partnerskich (rozdział 10).

Powstanie partnerstwa może nastąpić wówczas, gdy planowane zadanie dotyczy zadań priorytetowych wpisanych w Programie bądź wpisuje się w cele strategiczne Miasta. W przypadku GPR partnerstwo może zostać zawiązane przy realizacji projektów stanowiących kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne i/lub w odpowiedzi na wyznaczone w GPR cele.

Partnerstwo może być zawiązane z inicjatywy władz miasta bądź organizacji pozarządowej. W przypadku, gdy z inicjatywą występuje Miasto, ogłasza nabór na partnerów w drodze otwartego konkursu ofert. Ogłoszenie zamieszcza na stronie internetowej i w BIPw celu umożliwienia potencjalnym partnerom zapoznanie się z inicjatywą i zgłoszenia zamiaru wspólnego działania. W przypadku, gdy z inicjatywą występuje organizacja pozarządowa, przedstawia ona Miastu koncepcję zawierającą cel zadania, założenia merytoryczne, planowane działania i proponowany udział partnera (Miasta) w projekcie.

Decyzję o realizacji projektu w partnerstwie z organizacją władze miasta podejmuje w oparciu o spójność działań z celami strategicznymi i listą przedsięwzięć rewitalizacji.

3.1.5.5.2 Zasady użyczania lokali użytkowych

Miasto może użyczać organizacjom pozarządowym⁴⁰ lokale użytkowe znajdujące się w obszarze rewitalizacji do realizacji zadań publicznych zgodnych z GPR, w tym przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Lokale mogą być oddawane w użyczenie organizacjom pozarządowym:

- a) W trybie konkursowym
- b) W trybie pozakonkursowym.

W trybie konkursowym stosuje się następujące kryteria oceny wniosków o lokale:

⁴⁰ Zasady powyższe mogą być rozszerzone na ogół podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego.

Tab. 7. Kryteria oceny wniosków o przyznanie lokalu dla NGO w obszarze rewitalizacji

Kryteria formalne:	Kryteria merytoryczne:
dysponuje środkami pozwalającym na pokrycie kosztów użytkowania lokalu, lub środki te ma zagwarantowane w ramach finansowania zadania rewitalizacyjnego;	ocena celów, harmonogramu i zakresu planowanych działań
prowadzi w lokalu działalność statutową lub działalność odpłatną pożytku publicznego, a w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej, nie może ona przekraczać 35% powierzchni użytkowej najmowanego lokalu, przy czym zyski z jej prowadzenia przeznaczone są w całości na działalność pożytku publicznego służącą realizacji zadań Miasta Łodzi określonych w politykach publicznych;	efektywność ekonomiczna użyczenia
nie posiada zaległości finansowych wobec Miasta Łodzi;	zgodność prowadzonych działań z celami GPR, oraz z innymi politykami/strategiami Łodzi
posiada rekomendację komórki merytorycznej lub innej jednostki organizacyjnej Urzędu Miasta Łodzi.	efektywność społeczna użyczenia
	zapewnienie dostępności lokalu dla osób z niepełnosprawnościami

Trybem pozakonkursowym przekazany może być lokal, w przypadku:

1. konieczności przyznania lokalu w użyczenie na prowadzenie zadania ze względu na oddziaływanie siły wyższej np. klęski żywiołowej;
2. wypowiedzenia organizacji umowy użyczenia w związku ze sprzedażą nieruchomości;
3. przeniesienia praw do użyczenia z obecnie zajmowanego lokalu na inny, w przypadku dalszego celowego realizowania zadania publicznego Miasta Łodzi;
4. jeżeli gmina wpiera lub powierza organizacjom w drodze konkursu realizację zadania publicznego, wskazując jednocześnie konkretny lokal jako miejsce realizacji tego zadania;
5. w innej nadzwyczajnej sytuacji na podstawie decyzji Prezydenta Miasta Łodzi.

Umowy o użyczenie lokalu codo zasady zawierane są na okres 3 lat lub na okres nieoznaczony, z założeniem corocznej weryfikacji celowości użyczenia, ze względu na charakter realizowanych zadań i sposobu ich prowadzenia.

3.1.5.6 Instytucje kultury

Istotnym potencjałem obszaru rewitalizacji mogącym przyczynić się do osiągnięcia zakładanych celów procesu jest koncentracja szeregu instytucji kultury – teatrów, muzeów, galerii sztuki, bibliotek. Instytucje te powinny odegrać ważną rolę w zakresie zwiększania dostępu do kultury dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ale również jako potencjał do podejmowania nowych inicjatyw ukierunkowanych na wykorzystywanie dostępnych instrumentów i zasobów w celu realizacji różnych form wspierania procesu budowania społeczności lokalnych. W ramach zaplanowanych przedsięwzięć realizowane będą zadania związane z modernizacją oraz dostosowaniem nowych przestrzeni m.in. do prowadzenia animacji społeczności lokalnych poprzez wykorzystanie narzędzi jakie dają różne formy obcowania z kulturą – sztuka teatralna, działania artystyczne, w tym wychodzące w przestrzeń Miasta. Zakłada się również kontynuowanie i rozwijanie takich inicjatyw jak „Lokale dla studentów”, program „Strych”, „Zielone podwórka” czy „Lokale dla Kreatywnych” (w tym – pracownie twórcze), które są pozytywnym przykładem projektów komplementarnych do zadań inwestycyjnych i mogą być adaptowane do każdego z obszarów na poziomie uszczegółowienia konkretnych rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych poszczególnych kwartałów.

3.1.5.7 Gestorzy sieci

Jednym z głównych czynników negatywnie wpływających na jakość życia na obszarze rewitalizacji jest niska jakość powietrza, na którą istotny wpływ ma sposób ogrzewania budynków. W celu niwelowania tzw. *niskiej emisji* konieczne jest wprowadzanie alternatywnych źródeł ogrzewania nie powodujących emisji CO₂ w centrum Miasta.

W celu realizacji powyższego niezbędne jest włączenie w proces rewitalizacji gestorów sieci ciepłowniczych, elektrycznych oraz gazowych. Dla osiągnięcia zakładanych rezultatów konieczne jest zbudowanie partnerskich relacji i poczucia współodpowiedzialności za miasto czego wyrazem są podpisane pomiędzy władzami Miasta i firmami Veolia (Dalkia), PGE oraz PGNiG listy intencyjne z deklaracją chęci współpracy w procesie rewitalizacji. Współpraca będzie koncentrować się głównie na aspekcie właściwej koordynacji prac związanych z przebudową ulic, chodników oraz budynków z modernizacjami oraz rozbudową odpowiednich sieci energetycznych.

Gestorzy będą również prowadzić własne działania marketingowe zachęcające właścicieli do wymiany źródeł ogrzewania na źródła nie powodujące emisji CO₂ w centrum Miasta.

3.2 Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Ustawa wskazuje⁴¹, że obowiązkowym elementem gminnego programu rewitalizacji jest opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym, w tym:

1. listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, oraz
2. charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

3.2.1 Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

3.2.1.1 Ogólna charakterystyka

Lista planowanych **podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych**, zgodnie z zapisem Ustawy, powinna mieć formę opisów zawierających w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia:

1. nazwę
2. wskazanie podmiotów je realizujących,
3. zakres realizowanych zadań,
4. lokalizację,
5. szacowaną wartość,
6. prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji.

Ustawa wskazuje, też że dane takie powinny znaleźć się na liście „o ile są możliwe do wskazania”, a więc dopuszcza wyjątki od zasady.

⁴¹ W art. 15 ust 1 p 5) litera a)

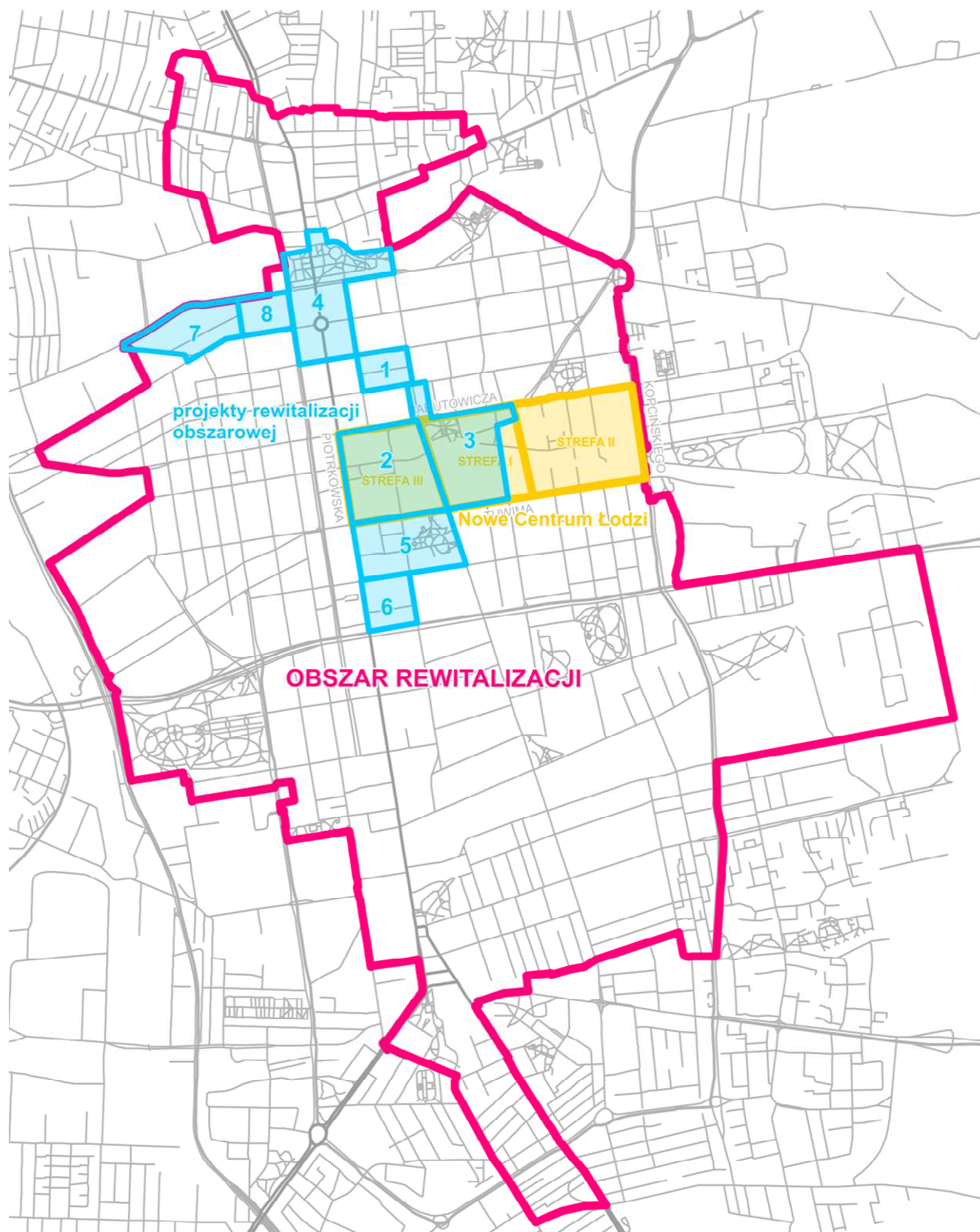
W niniejszym Programie **listę przedsięwzięć** – ze względu na jej obszerność zdecydowano się **przedstawić w formie Załącznika nr 2, stanowiącego integralną część Programu.**

3.2.1.2 Osiem projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi

Na powyższej liście umieszczonej w załączniku nr 2 do tego Programu, szczególne miejsce zajmuje osiem projektów rewitalizacji obszarowej centrum Łodzi, odpowiadających ośmiu obszarom koncentracji działań (projektom priorytetowym), o których mowa w dokumencie *Lokalny Program Rewitalizacji Łodzi 2020+. ZAŁOŻENIA*. Każdy z ośmiu projektów rewitalizacji obszarowej jest *de facto* złożonym podprogramem GPR dla wskazanego obszaru, zawierającym w sobie przedsięwzięcia poszczególnych rodzajów zaplanowane w sposób zintegrowany wewnątrz danego projektu Rewitalizacji Obszarowej. Jednak **z uwagi na jednolite finansowanie (pojedyncza umowa dla całego projektu obszarowego) zarówno działań inwestycyjnych, jak i zintegrowanych z nimi działań społecznych przewidzianych do finansowania w formule cross-financing'u, każdy z ośmiu projektów obszarowych jest wpisany na listę jako jedno złożone przedsięwzięcie rewitalizacyjne.** Oto wykaz obszarów objętych poszczególnymi projektami:

- **Projekt nr 1.** Obszar ograniczony ulicami: Kilińskiego, Jaracza, Wschodnia, Rewolucji 1905 r. Planowany czas realizacji: 60 miesięcy. Liczba mieszkańców: 1 957.
- **Projekt nr 2.** Obszar ograniczony ulicami: Piotrkowska, Narutowicza, Kilińskiego, Tuwima. Planowany czas realizacji: 60 miesięcy. Liczba mieszkańców: 3 038.
- **Projekt nr 3.** Obszar ograniczony ulicami: Narutowicza, Targowa/Nowotargowa, Tuwima, Kilińskiego + obie pierzeje Kilińskiego od Jaracza do Narutowicza (tzw. „łącznik Kilińskiego”). Planowany czas realizacji: 48 miesięcy. Liczba mieszkańców: 1 500.
- **Projekt nr 4.** Obszar ograniczony ulicami: Zachodnia, Podrzeczna/Stary Rynek/Wolborska, Franciszkańska, Północna, Wschodnia, Rewolucji 1905 r. Planowany czas realizacji: 60 miesięcy. Liczba mieszkańców: 3 750.
- **Projekt nr 5.** Obszar ograniczony ulicami: Kilińskiego, Nawrot, Piotrkowska, Tuwima. Planowany czas realizacji: 36 miesięcy. Liczba mieszkańców: 1 759.
- **Projekt nr 6.** Obszar ograniczony ulicami: Piotrkowska, Nawrot, Sienkiewicza, Piłsudskiego. Planowany czas realizacji: 36 miesięcy. Liczba mieszkańców: 993.
- **Projekt nr 7.** Obszar ograniczony ulicami: Cmentarna, Ogrodowa, Gdańska, Legionów. Planowany czas realizacji: 72 miesiące. Liczba mieszkańców: 3 096.
- **Projekt nr 8.** Obszar ograniczony ulicami: Gdańska, Ogrodowa, Zachodnia, Legionów. Planowany czas realizacji: 40 miesięcy. Liczba mieszkańców: 1 144.

Ryc. 42. Projekty Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi na tle obszaru rewitalizacji i NCL

Opracowanie własne

3.2.2 Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

- Dla realizacji kierunków działań, o których mowa w rozdziale 3,1,4., niniejszy Program charakteryzuje poniższe **typy pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych**. Dla tych przedsięwzięć nie ustala się indykatorywnych kwot finansowania; mogą one być sfinansowane w

przypadku pojawienia się dodatkowych źródeł finansowania, w tym – oszczędności w środkach przeznaczonych na finansowanie przedsięwzięć z listy przedsięwzięć podstawowych.

Typ 1: Przedsięwzięcia wspierające tworzenie godziwego zatrudnienia, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Programy wspierające kompetencje poszukiwane w sektorze IT, w szczególności programistyczne, z preferencją programów skierowanych do kobiet.
- b. Programy wspierające bezrobotnych, w szczególności bezrobotnych zagrożonych zaliczeniem do III profilu w spełnieniu kryterium II profilu,
- c. Programy promowania godziwego zatrudnienia instrumentami CSR, promocja pracodawców przez przyznawanie certyfikatu „Dobre zatrudnienie w Łodzi”,
- d. Zlecanie podmiotom ekonomii społecznej z obszaru rewitalizacji usług utrzymania czystości, konserwacji zieleni, prowadzenia jadłodajni itp.

Typ 2: Przedsięwzięcia zmniejszające narażenie na ubóstwo, oraz hamujące proces dziedziczenia ubóstwa, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Programy wspierające, aktywizacyjne i budujące kompetencje osób doświadczających ubóstwa, szczególnie programy oparte o model Labiryntu Problemów,
- b. Mikro-inicjatywy samopomocowe, współdziałanie sąsiedzkie, projekty wymiany usług i współużytkowania dóbr. Budowanie trwałej sieci wzajemnego wsparcia,
- c. Formy pracy i młodzieżą nakierowane na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa
- d. Formy animacji kultury, działania na rzecz żywego uczestnictwa w kulturze,
- e. Inicjatywy tworzenia i rozwijania podmiotów ekonomii społecznej.

Typ 3: Przedsięwzięcia zwiększające szanse edukacyjne, przez co rozumie się szczególnie:

- a. innowacyjne projekty przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów, zwiększające szanse edukacyjne uczniów ze środowisk defaworyzowanych,
- b. inicjatywy edukacji pozaformalnej i nieformalnej, zwiększającej potencjał osobisty,
- c. Przedsięwzięcia z zakresu edukacji ustawicznej,
- d. Przedsięwzięcia edukacyjne na rzecz odbudowy poczucia tożsamości lokalnej.

Typ 4: Przedsięwzięcia budujące wspólnotę łodzian na rzecz tworzenia dobra wspólnego, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Inicjatywy lokalne na rzecz bezpośredniego otoczenia,
- b. Inicjatywy związane z projektami finansowanymi z budżetu obywatelskiego,
- c. Inicjatywy grup realizujących projekty dla szerszej wspólnoty,
- d. Inicjatywy na rzecz szerszego włączenia mieszkańców w lokalne decyzje.

Typ 5: Przedsięwzięcia na rzecz wzmacniania pomostowego kapitału społecznego, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Inicjatywy budowanie sieci relacji zaufania, lojalności i solidarności ponad barierami środowisk społecznych, pokoleń, klas i grup zawodowych, czy dzielnic zamieszkania,
- b. programy skierowane do młodzieży, których celem jest budowanie osobistej sieci kontaktów ponad barierami własnego środowiska,
- c. mikrodziałania na obrzeżach obszaru rewitalizacji „rozmywające granicę” obszaru.

Typ 6: Przedsięwzięcia polegające na tworzeniu powierzchni (lokali, budynków) dla działalności gospodarczej, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Wygospodarowywanie lokali użytkowych w dolnych kondygnacjach kamienic, zarówno w częściach przyulicznych, jak i w oficynach,
- b. Przystosowywanie na cele działalności gospodarczej obiektów pofabrycznych.

Typ 7: Przedsięwzięcia na rzecz synergii w biznesie (np. inkubatory, klastry, sieci), przez co rozumie się szczególnie:

- a. Inicjatywy w zakresie tematyzacji przestrzeni miejskiej (tematycznych skupisk działalności określonego rodzaju: *uliczki tematyczne, podwórka tematyczne* itp.),
- b. Inkubatory, w szczególności inkubatory tematyczne,
- c. Klastry i sieci współpracy, w szczególności klastry z uczelniami lub ośrodkami badań,

Typ 8: Przedsięwzięcia na rzecz wsparcia tradycyjnych rzemiosł budujących krajobraz kulturowy miasta, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Inicjatywy na rzecz kształcenia adeptów rzemiosł tradycyjnych,
- b. Inne inicjatywy działań na rzecz wsparcia tradycyjnych rzemiosł i ginących zawodów, cennych dla krajobrazu kulturowego Łodzi.

Typ 9: Przedsięwzięcia wspierające postawę przedsiębiorczą wśród dzieci i młodzieży, przez co rozumie się szczególnie:

- a. programy aktywizacji i edukacji pozaszkolnej, nastawione na wzbudzanie i utrwalanie postawy przedsiębiorczej, w tym programy inkubacji młodzieżowych inicjatyw,
- b. Dwuetapowy konkurs dla szkół na programy edukacji przedsiębiorczej, w którym pierwszy etap to konkurs dla młodzieży na koncepcję konkursu głównego: „Jak moja szkoła mogłaby nie tłumić przedsiębiorczości?”.

Typ 10: Przedsięwzięcia na rzecz uspoźnienia systemu identyfikacji wizualnej i reklamy, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Systemy identyfikacji wizualnej,
- b. Indywidualne realizacje w miejscach kluczowych dla krajobrazu kulturowego Łodzi
- c. katalogi wzorów dobrej praktyki.

Typ 11: Przedsięwzięcia polegające na poprawie standardu technicznego miejsc zamieszkania z uwzględnieniem aranżowania przestrzeni wspólnych, przez co rozumie się szczególnie:

- a. podniesienie technicznego standardu mieszkań i części wspólnych budynków, ze szczególnym ukierunkowaniem na działania wspólnototwórcze: aranżowanie części przestrzeni, np. poddaszy, podwórek, kondygnacji podziemnych itd. na funkcje współużytkowane,
- b. Przedsięwzięcia z zakresu efektywności energetycznej budynków.

Typ 12: Przedsięwzięcia polegające na tworzeniu dostępnych niewielkich przestrzeni półpublicznych, przez co rozumie się szczególnie:

- a. aranżowanie przestrzeni półpublicznych przez wspólnoty i właścicieli nieruchomości połączone z otwieraniem przejść przez kwartały,

- b. aranżowanie przestrzeni półpublicznych wokół miejskich instytucji i jednostek organizacyjnych: przedszkoli, szkół itd.

Typ 13: Przedsięwzięcia włączające mieszkańców obszaru w projektowanie i zagospodarowywanie przestrzeni publicznych, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Procedury projektowania uspołecznionego (obywatelskiego) przestrzeni, których funkcje są adresowane bezpośrednio do mieszkańców obszaru,
- b. Procedury pogłębionych konsultacji w procesach projektowania przestrzeni, których funkcje NIE są adresowane bezpośrednio do mieszkańców obszaru.

Typ 14: Przedsięwzięcia tworzące preferencję dla ruchu pieszego z uwzględnieniem dostosowania do zmian klimatycznych, przez co rozumie się szczególnie:

- a. usuwanie wszelkich kolizji z ruchem pieszym innych funkcji (szczególnie parkowania samochodów kosztem ruchu pieszego),
- b. stwarzanie dla ruchu pieszego udogodnień z zakresu dostosowania do zmian klimatycznych: zacienionych, zielonych miejsc wypoczynku z dostępem do wody.

Typ 15: Przedsięwzięcia na rzecz uspołeczniania i wzbogacania krajobrazu kulturowego Łodzi, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Zachowanie i ochrona historycznej struktury miasta oraz obiektów zabytkowych istotnych dla krajobrazu kulturowego Łodzi,
- b. preferencje dla dogęszczania zabudowy śródmiejskiej, w tym uzupełniania ubytków w zabudowie pierzejowej współczesnymi budynkami plombowymi,
- c. Budowanie atrakcyjność obszaru rewitalizacji w oparciu o wątki zaczerpnięte z historii miasta lub podejmujące z tą historią.

Typ 16: Przedsięwzięcia na rzecz poprawy jakości środowiska, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Programy wspierające przyłączanie budynków do sieci ciepłowniczej, likwidujące niską emisję,
- b. Programy poprawy termoizolacyjności budynków: wymiany okien, poprawy izolacyjności ścian (z zachowaniem zasady, że izolowanie elewacji obiektów zabytkowych nie może odbywać się kosztem ich wartości architektonicznej) stropów i dachów;
- c. Programy wspierające instalowanie źródeł energii odnawialnej, w szczególności źródeł solarnych (ciepłych i fotowoltaicznych).
- d. Programy wspierające rewaloryzację i rozwój zieleni miejskiej, w tym zazieleniania wnętrz kwartałów oraz – w uzasadnionych przypadkach – projektowania i urządzania zielonych elewacji i dachów czynnych biologicznie.

Typ 17: Przedsięwzięcia na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Programy rozwoju systemu monitoringu kamerowego z preferencją dla podsystemów wpiętych w ogólny system monitoringu miejskiego,
- b. Tworzenie lokalnych systemów bezpieczeństwa (alarmy, domofony, monitoring obiektowy) – przy rygorystycznym przestrzeganiu zasady, że bezpieczeństwo lokalne nie może być budowane kosztem dostępu do przestrzeni publicznych.
- c. Programy edukacji powszechnej na rzecz podniesienia bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w tym – adresowane do dzieci i młodzieży.

Typ 18: Przedsięwzięcia na rzecz zmniejszania zadłużeń czynszowych, przez co rozumie się szczególnie:

- a. Tworzenie oferty lokali mieszkalnych o niskim czynszu całkowitym i niskich kosztach eksploatacyjnych, oraz program ułatwiania zamian lokali zadłużonych na takie lokale;
- b. Powszechny programy na rzecz ułatwiania zamian mieszkań;
- c. Programy na rzecz odpracowywania zadłużenia czynszowego.
- d. Całościowe indywidualne programy naprawcze wychodzenia z zadłużeń nawarstwionych, w tym – zadłużeń odziedziczonych, przewidujące częściowe umarzanie zadłużeń w zamian za realizację kontraktu naprawczego.

3.3 Niezbędne zmiany w dokumentach strategicznych Łodzi

Ustawa przewiduje możliwość wprowadzenia gminnym programem rewitalizacji zmian w gminnych dokumentach strategicznych i wynikających z nich aktach prawa miejscowego.

3.3.1 Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej Łodzi

Przewiduje się konieczność zmian w uchwałach definiujących politykę mieszkaniową gminy, i konieczność dostosowania tej polityki oraz *Wieloletniego programu gospodarowania zasobem* do wymogów ustawowych i celów rewitalizacji. Istnieje całe obszerne opracowanie na ten temat⁴². Korekty wymagają też poszczególne Zarządzenia Prezydenta Miasta⁴³.

3.3.2 Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

Od 2013 roku trwają prace nad zmianą, przyjętego uchwałą Nr XCIX/1826/10 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 października 2010 r., Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi. Do opracowania nowego studium przystąpiono uchwałą Nr LXVI/1416/13 Rady Miejskiej w Łodzi w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi” z dnia 3 lipca 2013 r. Prace nad nowym studium poprzedziło opracowanie „Oceny aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Łodzi”, która stanowi załącznik do uchwały Nr LXVI/1415/13 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 3 lipca 2013 r.

W związku z uchwaleniem niniejszego Programu nie przewiduje się zmian w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Łodzi.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są zgodne z niniejszym Gminnym Programem Rewitalizacji. Zgodne z GPR są także plany miejscowe opracowywane na obszarze rewita-

⁴² Opracowanie to znajduje się w prowadzonym przez miasto Łódź Centrum Wiedzy: <http://centrumwiedzy.org/wp-content/uploads/2016/03/PILOTAŻ-ŁÓDŹ-J-RAPORT-KOŃCOWY-ZAGROŻENIA-REWITALIZACJI.pdf>, s. 95, Rozdział 5.1.4 Integracja polityk gminnych z planowaną rewitalizacją.

⁴³ Przykładem jest tu wprowadzona Zarządzeniem Prezydenta Miasta konieczność rozwiązania umowy najmu z najemcą na czas jego tymczasowego przekwaterowania z powodu remontu, co jest już obecnie niezgodne z zapisami ustawy.

lizacji w chwili uchwalania Programu. Poniżej przedstawiono wykaz planów obowiązujących oraz obecnie opracowywanych na obszarze rewitalizacji:

1. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- Uchwała Rady Miejskiej nr XL/776/2000 o miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w Łódzkiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej – kompleksie CENTRUM
- Uchwała Rady Miejskiej nr LI/1098/2000 o zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi, obejmującej obszar w granicach pomiędzy: al. Politechniki, ul. Radwańską, ul. Wólczańską, północną granicą działki nr 87 w obrębie P-30 i północną granicą terenów Łódzkiego Ośrodka Sportu
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXII/1620/01 zmieniająca miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi dla części obszaru miasta położonej w rejonie ulic Drewnowskiej, Zachodniej, Ogrodowej i projektowanego przebiecia ulicy Gen. L. Żeligowskiego
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXXIII/1858/02 zmieniająca miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Łodzi dla części obszaru miasta położonej w rejonie ulic: Ogrodowej, Cmentarnej i projektowanego przebiecia ulicy Gen. L. Żeligowskiego
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXV/1219/06 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic Sienkiewicza, Tylnej, Kilińskiego i ks. bp. W. Tymienieckiego
- Uchwała Rady Miejskiej nr XL/0804/08 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części terenu miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Piotrkowskiej, Czerwonej, Wólczańskiej, Wróblewskiego, Skrzywana i Sieradzkiej
- Uchwała Rady Miejskiej nr XVIII/333/11 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru dawnej fabryki położonego w Łodzi przy ulicy Senatorskiej 70
- Uchwała Rady Miejskiej nr XVIII/334/11 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru zespołu fabrycznego położonego w Łodzi przy ulicy Senatorskiej 14/16
- Uchwała Rady Miejskiej nr XIX/347/11 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru dawnej fabryki Teodora Steigerta z willą, położonego w Łodzi przy ulicy Milionowej 53/55
- Uchwała Rady Miejskiej nr XXVIII/483/11 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Targowej, Fabrycznej, Magazynowej i ks. bp. Tymienieckiego, zmieniającego obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego przyjęte uchwałami Nr XL/776/2000 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 24 maja 2000 r. i Nr LII/950/05 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 14 lipca 2005 r.

- Uchwała Rady Miejskiej nr XXXV/648/12 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru dawnej fabryki Zygmunta Richtera położonego w Łodzi przy ulicach Radwańskiej 30 i prof. Bohdana Stefanowskiego 17
- Uchwała Rady Miejskiej nr XXXV/649/12 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Stefana Jaracza, Polskiej Organizacji Wojskowej, Prezydenta Gabriela Narutowicza i Grzegorza Piramowicza
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXVI/1569/13 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Marii Skłodowskiej – Curie, Wólczańskiej, Mikołaja Kopernika i Gdańskiej
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXX/1684/14 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: płk. dr. Stanisława Więckowskiego, Zachodniej, Zielonej i Wólczańskiej
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXX/1685/14 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: dr. Adama Próchnika, Zachodniej, płk. dr. Stanisława Więckowskiego i Wólczańskiej
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXXVIII/1823/14 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Stanisława Przybyszewskiego, Kruczej, Zarzewskiej, Łomżyńskiej, gen. Jarosława Dąbrowskiego, Rzgowskiej, Bednarskiej, Wólczańskiej, Sieradzkiej i Piotrkowskiej oraz placu Reymonta
- Uchwała Rady Miejskiej nr XCIV/1990/14 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru dawnego browaru Gustawa Keilicha z budynkiem mieszkalnym, położonego w Łodzi przy ulicy Orlej 25
- Uchwała Rady Miejskiej nr III/40/14 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Prezydenta Gabriela Narutowicza, dr. Stefana Kopcińskiego i Juliana Tuwima na wschód od planowanego przedłużenia ulicy Uniwersyteckiej
- Uchwała Rady Miejskiej nr III/41/14 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie ulic: Prezydenta Gabriela Narutowicza, Williama Lindleya, Wodnej, Juliana Tuwima i Henryka Sienkiewicza
- Uchwała Rady Miejskiej nr XXIII/566/16 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie Alei Marszałka Józefa Piłsudskiego i ulic: Sobolowej do terenów kolejowych, Stanisława Przybyszewskiego oraz projektowanej Konstytucyjnej
- Uchwała Rady Miejskiej nr XXIX/756/16 w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Łodzi położonej w rejonie alei Tadeusza Kościuszki i ulic: Zachodniej, Ogrodowej, Północnej, Wschodniej, Prezydenta Gabriela Narutowicza, Henryka Sienkiewicza, Juliana Tuwima i Andrzeja Struga (wejdzie w życie 1 lipca 2016 r.)

2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na etapie opracowywania:

- Uchwała Rady Miejskiej nr LXVIII/1312/09 (Andrzeja Struga i Łąkowa)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XCIII/1698/10 (Zachodnia, Krótka, Berka Joselewicza, Franciszkańska, Ogrodowa, Północna)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XCIII/1700/10 (6 sierpnia, Generała Lucjana Żeligowskiego, św. Jerzego, Cmentarna, Legionów, Zachodnia, Wólczańska)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XCIII/1701/10 (Kościuszki, Struga, Żeromskiego, Skłodowskiej-Curie, Łąkowa, Żeligowskiego i 6 Sierpnia)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XCIII/1702/10 (Mickiewicza, Kościuszki, Łąkowa, Skłodowskiej-Curie, Żeromskiego, Struga, Gdańska, Kopernika i Wólczańska)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XVII/305/11 (Rzgowska, Karpia, płk. Jana Kilińskiego, Śląska, Kwartalna, Kominowa i Króla Wł. Warnerczyka)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XXXI/558/12 (Konstytucyjna, al. Piłsudskiego, Kopcińskiego i tereny PKP)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XLI/805/12 (Ogrodowa, Zachodnia, Legionów i Cmentarna)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XLVII/901/12 (Politechniki, Walerego Wróblewskiego, Wólczańska i inż. Stefana Skrzywana)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XLVIII/981/12 (Piotrkowska, Czerwona, Wólczańska, Radwańska, Brzeźna, Edwarda Abramowskiego, Jana Kilińskiego, Tylina, Henryka Sienkiewicza i ks. bp. Wincentego Tymienieckiego)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XLVIII/982/12 (Piotrkowska, ks. bp. Wincentego Tymienieckiego, Jana Kilińskiego i Milionowa)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XLVIII/983/12 (Piotrkowska, Sieradzka, Wólczańska, Czerwona, Milionowa i Stanisława Przybyszewskiego)
- Uchwała Rady Miejskiej nr LVIII/1224/13 (Piłsudskiego, Śmigłego-Rydza, Milionowa, Kilińskiego, Fabryczna i Przędzalniana)
- Uchwała Rady Miejskiej nr LXXXVII/1799/14 (Andrzeja Struga i Łąkowa oraz Al. Włókniarzy)
- Uchwała Rady Miejskiej nr XC/1852/14 (ul. Łagiewnicka, Spacerowa, Pasterska, Franciszkańska i płk. B. Joselewicza)
- Uchwała Rady Miejskiej nr VIII/147/15 (Wschodnia, Rewolucji 1905 r., Kilińskiego, Włókiennicza, Jaracza, Piramowicza i Narutowicza)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/171/15 (Piłsudskiego, Kilińskiego, Tuwima i Targowa)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/172/15 (Piłsudskiego, Targowa, Tuwima i Wodna)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/173/15 (Piłsudskiego, Wodna, Tuwima i Przędzalniana)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/174/15 (Piłsudskiego, Przędzalniana, Tuwima i Kopcińskiego)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/175/15 (Tuwima, Kilińskiego, Nawrot i Piotrkowska)

- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/176/15 (Piłsudskiego, Piotrkowska, Nawrot i Sienkiewicza)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/177/15 (Kościuszki, Mickiewicza, Struga i Piotrkowska)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/178/15 (Piłsudskiego, Sienkiewicza, Nawrot i Kilińskiego)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/179/15 (Piłsudskiego, Sienkiewicza i Orla)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/180/15 (Piłsudskiego, Targowa, Fabryczna, Kilińskiego, Abramowskiego, Sienkiewicza i Orla)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/181/15 (Kościuszki, Mickiewicza, Piłsudskiego, Sienkiewicza, Brzeźna i Radwańska)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/182/15 (Lutomierska, Zachodnia i Drewnowska)
- Uchwała Rady Miejskiej nr IX/183/15 (Limanowskiego, Zachodnia, Lutomierska i Modra)

W związku z uchwaleniem niniejszego Programu **nie wskazuje się miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego koniecznych do uchwalenia albo zmiany**. Nie przewiduje się także konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

3.4 Specjalna Strefa Rewitalizacji

Na całym obszarze rewitalizacji, w celu zapewnienia sprawnej realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, przewiduje się ustanowienie na okres 10 lat Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o której mowa w art. 25, Ustawy. **Ustanowienie Strefy oraz dokładny zakres jej regulacji – zgodnie z dyspozycją Ustawy – będzie przedmiotem odrębnej uchwały Rady.**

4 CZĘŚĆ ZARZĄDCZA

Z uwagi na usytuowanie niniejszego Programu w fundamencie struktury zarządzania strategicznego oraz operacyjnego miasta Łodzi, jako definicję przyjęto wykorzystanie wiedzy, doświadczeń oraz dobrych praktyk z zakresu zarządzania programami, rozumianymi jako zespoły projektów powiązanych ze sobą i realizowanych dla osiągnięcia celu strategicznego określonego w ramach programu. Niezbędne przy tym staje się zapewnienie i utrzymanie wszystkich wymaganych komplementarności dotyczących rewitalizacji: problemowej, przestrzennej, źródeł finansowania, proceduralno-instytucjonalnej, a także zasady partycypacji oraz kompleksowości.

4.1 Struktura zarządzania realizacją Programu

Program rewitalizacji realizowany będzie w strukturach organizacyjnych Miasta. Zadania każdej komórki organizacyjnej wykonywane w ramach Programu zostaną określone i ściśle zdefiniowane przez Koordynatora Rewitalizacji (mający do współpracy odpowiedni Zespół ds. Rewitalizacji), pełniącego rolę zarządzającego Programem. W ramach swoich kompetencji, każda z komórek organizacyjnych będzie realizowała te zadania dostosowując swoje zasoby do potrzeb w sposób elastyczny w ramach istniejących struktur hierarchicznych (formalnych). Decyzje strategiczne podejmować będzie Komitet Sterujący po zasięgnięciu opinii Komitetu Rewitalizacji.

4.1.1 Koordynator Rewitalizacji

Za zarządzanie Gminnym Programem Rewitalizacji, jako ramą operacyjną dla przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji oraz wszystkich innych działań miasta Łodzi, które merytorycznie wchodzą w zakres rewitalizacji, odpowiada **Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta**. Dyrektor Biura jest Koordynatorem Rewitalizacji, działającym w tym zakresie z upoważnienia Prezydenta Miasta.

Zakłada się wyodrębnienie zadań związanych z zarządzaniem projektami/programami rewitalizacyjnymi z całego systemu zarządzania projektami w mieście i podporządkowania ich Koordynatorowi. Nie zmienia to faktu, iż projekty te będą zarządzane według wspólnego schematu (wdrożenie metodyki zarządzania projektem rewitalizacyjnym wg wspólnego schematu Zarządzania Projektami). Metodyka ta, wypracowana przez Miasto wykorzystuje i opiera się na szczegółowym i indywidualnym podejściu do poszczególnych projektów na każdym z etapów realizacji projektu, począwszy od etapu planowania i przygotowania projektu po etap realizacji i monitorowania. Metodyka ta może znaleźć zastosowanie także w zarządzaniu programami i działaniami rewitalizacyjnymi w poszczególnych obszarach. Z uwagi na konieczność włączenia w proces większości komórek organizacyjnych Urzędu Koordynator Rewitalizacji w ramach swoich kompetencji powinien posiadać możliwość wydawania wiążących dyspozycji i rekomendacji Dyrektorom innych jednostek w zakresie ich udziału w procesie rewitalizacji. W przypadkach wymagających rozstrzygnięć decyzje podejmie Komitet Sterujący Rewitalizacji w formie uchwały lub Prezydent Miasta, po stosownej rekomendacji Komitetu Sterującego.

4.1.2 Zespół do spraw rewitalizacji

Prezydent Miasta powołał zarządzeniem⁴⁴ Zespół ds. Rewitalizacji, który po uchwaleniu niniejszego Programu będzie stanowił płaszczyznę współpracy na poziomie Urzędu Miasta Łodzi. Skład Zespołu zostanie dostosowany do specyfiki przyjętych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz zadań z zakresu rewitalizacji realizowanych na mocy innych polityk miejskich. Szczegółowy skład zespołu ustali Prezydent Miasta na podstawie rekomendacji Komitetu Sterującego Rewitalizacji. Skład ten może się zmieniać adekwatnie do zakresu przedsięwzięć realizowanych na poszczególnych etapach. Członkowie zespołu wykonują swoje zadania w ramach zadań służbowych bez dodatkowego wynagrodzenia. Koszty obsługi technicznej i administracyjnej zespołu ponosi Biuro ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabytków Miasta.

Dyrektorzy poszczególnych jednostek, których przedstawiciele zostali powołani do Zespołu, mają obowiązek umożliwienia wyznaczonym pracownikom pełnego zaangażowania w realizację zadań związanych z uczestnictwem w Zespole.

4.1.3 Komitet Sterujący do spraw projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi

Prezydent Miasta powołał zarządzeniem⁴⁵ Komitet Sterujący ds. projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi, który stanowi płaszczyznę współpracy kluczowych podmiotów zaangażowanych w przygotowanie i realizację ośmiu projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi. Choć zadania Komitetu Sterującego⁴⁶ - koordynacyjne, koncepcyjne i monitoringowe – są skoncentrowane terytorialnie na obszarze realizacji ośmiu projektów rewitalizacji obszarowej, to niektóre wypracowane przez Komitet Sterujący narzędzia mogą być wykorzystane szerzej. W szczególności dotyczy to dobrych praktyk koordynacji przedsięwzięć, oraz systemów monitorowania.

4.1.4 Komitet Rewitalizacji

Komitet Rewitalizacji, przewidziany w ustawie jako obligatoryjne ciało doradcze Prezydenta Miasta w zakresie Rewitalizacji, będzie powołany w ciągu trzech miesięcy od chwili przyjęcia przez Radę niniejszego programu, w trybie przewidzianym przez Ustawę.

Zasady wyznaczania składu Komitetu oraz zasady jego działania określi Rada Miejska w stosownej uchwale podjętej po wcześniejszym przeprowadzeniu konsultacji społecznych projektu uchwały.

⁴⁴ Zarządzenie nr 2692/VII/16 Prezydenta Miasta Łodzi dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw Rewitalizacji

⁴⁵ Zarządzenie nr 2691/VII/16 Prezydenta Miasta Łodzi z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie powołania Komitetu Sterującego do spraw Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi

⁴⁶ Komitetu Sterującego nie należy mylić z Komitetem Rewitalizacji – społecznym ciałem doradczym Prezydenta Miasta, przewidzianym w ustawie o rewitalizacji, jako obowiązkowy komponent systemu zarządzania rewitalizacją.

4.2 Mechanizmy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Integrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych objętych niniejszym programem zostanie zrealizowane poprzez wpisanie w system realizacyjny Programu stałej dbałości o:

- Komplementarność problemową,
- Komplementarność przestrzenną,
- Kompleksowość,
- Komplementarność źródeł finansowania,
- Komplementarność proceduralno-instytucjonalną,
- Realizację zasady partnerstwa i partycypacji.

4.2.1 Założenia dotyczące integracji działań rewitalizacyjnych (źródło: projekt pilotażowy):

1. Wykorzystanie szansy na rozwój poprzez rewitalizację (wykreowanie w obszarze rewitalizacji nowych ofert i warunków rozwoju dla sektora prywatnego, a także dla obecnych mieszkańców i właścicieli nieruchomości).
2. Zwiększanie nacisku na organizację finansowania dla działań rewitalizacyjnych z uwzględnieniem celów bieżących i perspektywicznych poprzez ujęcie potrzeb rewitalizacyjnych w Wieloletniej Prognozie Finansowej, zapewnienie odpowiednich wkładów własnych z budżetu miasta dla projektów z zewnętrznym finansowaniem, wykorzystanie środków ze sprzedaży nieruchomości na realizację działań rewitalizacyjnych.
3. Planowanie działań rewitalizacyjnych przez pryzmat celów długookresowych. Zakłada się planowanie działań rewitalizacyjnych nie ograniczone wyłącznie od programów pomocowych, w tym nowej perspektywy unijnej 2014-2020.
4. Podporządkowanie celów sektorowych celom procesu rewitalizacji. Proces rewitalizacji w takiej skali, w jakiej występuje z Mieście Łodzi powinien stanowić cel nadrzędny względem pozostałych celów sektorowych, w szczególności w zakresie polityki społecznej, komunikacyjnej i mieszkaniowej, zarówno na etapie planowania jak i wdrażania.
5. Umacnianie aktywnego sąsiedztwa poprzez kreowanie sąsiedztwa w rozumieniu fizycznym i funkcjonalnym oraz odbudowywanie relacji społecznych.
6. Rewitalizacja w sferze mieszkaniowej powinna być adresowana do mieszkańców zarówno ubogich jak i zamożnych, lokatorów i najemców lokali socjalnych. Akcja remontowa nie powinna prowadzić do segregacji przestrzennej mieszkańców. Z tego punktu widzenia, interesujący jest przykład niemiecki np. Berlin (Kreuzberg, Prenzlauerberg), gdzie określono katalog dofinansowywanych standardów remontowych, aby ich wynik nie powodował nadmiernego wzrostu czynszów. Wprowadzono, zatem regulowany czynsz określający maksymalną stawkę rocznego wzrostu czynszu w obszarach rewitalizowanych otrzymujących wsparcie publiczne. Dzięki temu działaniu ograniczono spekulację i ekonomiczną segregację mieszkańców oraz ochroniono strukturę sąsiedztwa. Uznano, że wzrost standardów powinien być stopniowy lub umiarkowany. Konieczne jest zaprogramowanie tzw. instrumentów przeciwdziałających gentryfikacji. W obecnych uwarunkowaniach prawnych możliwość ustanowienia tego rodzaju instrumentów przez Miasto jest istotnie ograniczona, gdyż brakuje dedykowanych instrumentów prawnych. Wobec powyższego rozważać należy wprowadzanie stosownych mechanizmów umownych, polegających na wprowadzaniu dotkliwych kar umownych w przypadku naruszenia narzuconych przez Miasto warunków udzielania wsparcia na rewitalizację (np. utrata udzielonej dotacji remontowej w przypadku naruszenia ustalonych zasad regulowania czynszu w danej nieruchomości).

7. Zapewnienie właściwego rozumienia procesu rewitalizacji i jego potrzeb przez wszystkie jednostki i podmioty zaangażowane w ten proces. Przy tak rozległym zakresie potrzeb w obszarze rewitalizacji, jaki występuje w Łodzi, świadomość i wiedza wszystkich zaangażowanych podmiotów zarówno dotycząca wagi całego procesu, jak i sposobów prowadzenia działań rewitalizacyjnych oraz koniecznych obszarów współdziałania poszczególnych jednostek i podmiotów w tym procesie jest bardzo istotnym czynnikiem powodzenia procesu rewitalizacji (polityka edukacyjna dotycząca rewitalizacji, jako szansy rozwojowej).
8. Zaangażowanie/współpraca z potencjalnymi inwestorami na etapie przygotowania terenu poprzez: (1) konsultacje programów rozwojowych z potencjalnymi inwestorami, promocja wśród inwestorów, dopasowanie rozmiarów działań do potencjalnego popytu, (2) uwzględnienie kwestii społecznego władania przestrzeni oraz (3) uwzględnienie potrzeb społeczności lokalnych oraz zespołów sąsiadujących z obszarem rewitalizacji.
9. Wzmacnianie oraz integracja działań rewitalizacyjnych w obszarach: społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, kulturowym.
10. Systemowe przygotowywanie terenów inwestycyjnych, jako element aktywnej gospodarki zasobami, celem wzmocnienia aspektu ekonomicznego i społecznego rewitalizacji, w tym analiza popytu, tworzenie katalogu nieruchomości, kreowanie oferty atrakcyjnej dla inwestowania, np. z pustymi kwaterami w centrum miasta pod zabudowę. Działania te powinny być prowadzone równolegle do konsultacji z potencjalnymi inwestorami. Umożliwia to wprowadzenie nowych funkcji na obszarze rewitalizowanym lub stworzenie oferty dla prywatnych inwestorów (zarówno osób fizycznych na cele mieszkaniowe, jak i przedsiębiorców na cele usługowe). Działanie to ma na celu zwiększenie i przyspieszenie efektu ożywienia rewitalizowanego obszaru poprzez wprowadzenie działań towarzyszących. Stworzenie katalogu terenów inwestycyjnych oraz ramowych planów dla ich zagospodarowania, które następnie mogą być poddane konsultacjom z potencjalnymi inwestorami lub procedurze konkursowej w zakresie pomysłów na zagospodarowanie. Lepsza organizacja promocji i rozpowszechniania informacji wśród potencjalnie zainteresowanych. Scalenie struktury właścicielskiej i porządkowanie podziałów własnościowych powinno być prowadzone, jako działania równoległe. Jest to możliwe pod warunkiem zbudowania planu ramowego, który wskaże obszary Miasta problemowe pod względem własnościowym i pozwoli dopasować plan działań w tym zakresie.
11. Zmiana podejścia do rewitalizacji wewnątrz kwartałów, polegająca na umożliwieniu realizacji zupełnie nowych obiektów mieszkalnych i mieszkalno-usługowych w miejscu wyburzonych elementów (w tym miejskich form zabudowy jednorodzinnej, tzw. townhouses) lub przestrzeni otwartych dla mieszkańców (niekoniecznie publicznych). Ideą takiego podejścia jest utrzymanie historycznej struktury miasta, przy jednoczesnym wprowadzeniu nowoczesnych standardów techniczno-funkcjonalnych. Oferta mieszkaniowa powinna być adresowana do szerszego grona użytkowników, dziś zmuszonych do wyboru lokalizacji poza centrum, tj. mieszkańców takich jak duże rodziny, młode małżeństwa z dziećmi. Taki kierunek wskazują zarówno doświadczenia zagraniczne (np. Lipsk, Liverpool), jak i interpretacja wyników ankiet badania preferencji mieszkańców Łodzi dotyczących zamieszkania w śródmieściu. Wymaga to podjęcia prac studialnych nad nowymi rozwiązaniami architektoniczno-urbanistycznymi (energooszczędność, nowe modele zabudowy śródmiejskich kwartałów, tj. co-housing, kooperatywy, modele rewaloryzacji zabudowy z użyciem pracy własnej mieszkańców) we współpracy z wiodącymi uczelniami i ich wydziałami architektury w kraju i zagranicą.
12. Zaangażowanie prywatnych właścicieli nieruchomości w procesy rewitalizacyjne poprzez wdrożenie konkretnych modeli współpracy oraz stworzenie instrumentów wspierających ich indywidualne działania.
13. Inicjowanie przez Miasto działań rewitalizacyjnych skutkujących wytworzeniem silnego punktowego impulsu rozwojowego wywołującego efekt reakcji łańcuchowej, aktywizującej podmioty prywatne. W długim okresie skutkuje to pozytywnym oddziaływaniem na rozległy obszar oraz działa zachęcająco dla pozostałych właścicieli nieruchomości. Jednym z istotnych narzędzi, jakie Miasto posiada jest możliwość inwestycji infrastrukturalnych i włączanie w ten proces właścicieli nieruchomości oraz udostępnianie na cele inwestycyjne poszczególnych terenów oraz polepszanie wizerunku istniejących obiektów.
14. Wykorzystanie różnorodnych form współfinansowania – zarówno bezzwrotnych (EFRR, EFS) jak i zwrotnych i PPP. Należy jednak zadbać, aby całość działań rewitalizacyjnych nie była podporządkowana jedynie celom programów pomocowych. Wykorzystanie środków zewnętrznych rozumiane, jako wykorzystanie

szansy, a nie cel sam w sobie. W tym kontekście zakłada się także podział dużych programów na zadania inwestycyjne dla celów aplikacji o środki z UE. Pozwoli to uniknąć ryzyka odrzucenia wniosku dla całego programu.

15. Stworzenie oferty i wsparcia dla działań z zakresu ekonomii społecznej i umacniania roli III sektora w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego i skutecznego systemu wspierania mieszkańców.

4.2.2 Komplementarność problemowa

Niniejszy Program spełnia wszystkie wymogi komplementarności problemowej i jest dokumentem merytorycznie spójnym, harmonijnie włączonym w system zarządzania strategicznego Łodzi:

- opis powiązań niniejszego Programu z dokumentami strategicznymi gminy zawiera w zwartej formie rozdział 1.3.;
- wizja stanu obszaru po zrealizowaniu programu rewitalizacji została przedstawiona w rozdziale 3.1.1.;
- cele rewitalizacji w układzie hierarchicznym przedstawiono w rozdziałach:
 - 3.1.2 misja (cel generalny) i
 - 3.1.3. cele strategiczne i operacyjne;
- kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie zdiagnozowanych negatywnych zjawisk przedstawiono w rozdziale 3.1.4.;
- listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny, przedstawiono w rozdziale 3.2.1. a pełną, uszczegółowioną listę zawiera Załącznik nr 2. będący integralną częścią tego programu;
- charakterystykę osiemnastu typów pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, realizujących kierunki działań przedstawiono w rozdziale 3.2.2.;
- mechanizmy zapewnienia komplementarności – zarówno pomiędzy rodzajami przedsięwzięć rewitalizacyjnych, różnymi rodzajami podmiotów je realizujących jak i pomiędzy różnymi źródłami ich finansowania – są opisane w tym rozdziale (4.2.) i jego kolejnych podrozdziałach:
 - 4.2.2. – komplementarność problemowa,
 - 4.2.3. – komplementarność przestrzenna,
 - 4.2.5. – komplementarność źródeł finansowania,
 - 4.2.6. – komplementarność proceduralno-instytucjonalna) i
 - 4.2.8. – komplementarność międzyokresowa.
- Przedsięwzięcia rewitalizacyjne w niniejszym Programie są komplementarne na poziomie ogólnym (dopełniania się rodzajami). Wzajemne dopełnianie się poszczególnych przedsięwzięć z listy szczegółowej zostanie zapewnione na poziomie regulaminów konkursów na dofinansowanie, gdzie **kryterium dopełniania się z innymi przedsięwzięciami lub tworzenia z nimi pozytywnej synergii będzie kryterium dostępu**, a sfinansowanie przedsięwzięcia niepowiązanego komplementarnie z innymi będzie niemożliwe. należy zaznaczyć że:
 - Przyjęto zasadę, że komplementarność problemowa występuje jeżeli jest wykazane dopełnianie się przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania co najmniej jednemu problemowi społecznemu i co najmniej jednemu innemu, niż społeczny.

- Pożądany stan, do którego ma być doprowadzony obszar rewitalizacji, na poziomie ogólnego opisu jest wskazany w wizji (3.1.1.), natomiast kwantyfikowalne rezultaty rewitalizacji są opisane i opatrzone wskaźnikami oceny postępów wdrażania, w rozdziale 4.6.

4.2.3 Komplementarność przestrzenna

Niniejszy Program spełnia wymogi komplementarności przestrzennej, w szczególności był budowany ze szczególną dbałością o nieprzenoszenie negatywnych zjawisk poza obszar rewitalizacji:

- Przedsięwzięciom w obszarze rewitalizacji zapewnia się komplementarność przestrzenną na dwa sposoby odrębne dla dwóch sytuacji występujących na obszarze rewitalizacji:
 - Dla przedsięwzięć zlokalizowanych w jednym z ośmiu projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi, dla których po opracowywaniu GPR sporządzane będą Programy Funkcjonalno-Użytkowe (PFU), komplementarność przestrzenna zostanie zagwarantowana na poziomie wstępnej koncepcji PFU, której powstawanie jest koordynowane z Programem rewitalizacji. Kolejne przedsięwzięcia powstające na tych obszarach muszą co do zasady być zgodne z taką koncepcją.
 - Dla przedsięwzięć zlokalizowanych lub realizowanych poza tymi ośmioma projektami, komplementarność przestrzenna zostanie zagwarantowana na poziomie ogólnym – w nowo powstającym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, a na poziomie szczegółowym – w regulaminach konkursów lub analogicznych dokumentach warunkujących przyznanie dofinansowania. Wymóg komplementarności przestrzennej będzie w nich kryterium dostępu.
- Program zawiera również przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które będą realizowane poza obszarem rewitalizacji zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy o rewitalizacji.

4.2.4 Kompleksowość

Niniejszy Program spełnia wymogi kompleksowości:

- Na liście przedsięwzięć rewitalizacyjnych ujęto przedsięwzięcia finansowane lub współfinansowane z różnych źródeł publicznych i prywatnych, w tym w szczególności z:
 - EFRR,
 - EFS,
 - Budżetu Miasta Łodzi,
 - Środków beneficjentów niepublicznych: wspólnot mieszkaniowych, przedsiębiorców, osób fizycznych, organizacji pozarządowych itd.
- Wzajemne powiązania i synergia zostały opisane na poziomie rodzajów przedsięwzięć. Szczegółowe powiązania i synergia w odniesieniu do każdego pojedynczego przedsięwzięcia będzie badana i opisywana na dwóch poziomach:
 - Na poziomie wymogów konkursów na finansowanie (kryterium dostępu).
 - Na poziomie warunków umowy na finansowanie z danym realizatorem przedsięwzięcia.
- Synchronizacja efektów oddziaływania przedsięwzięć rewitalizacyjnych na sytuację kryzysową została wstępnie opisana w rozdziale 4.3. (Ramowy harmonogram realizacji Programu). Dokładne zaplanowanie synchronizacji efektów będzie możliwe w uszczegółowionych harmonogramach etapowych (rocznych), w których będzie uwzględnione ostateczne zestawienie przedsięwzięć, jakie zwyciężą w konkursach (obecnie z oczywistych względów nieznane).

- Uzasadnienia dla realizacji niektórych przedsięwzięć rewitalizacyjnych poza obszarem rewitalizacji wynika z fizycznej lokalizacji niektórych elementów infrastruktury oddziałującej na obszar rewitalizacji – poza tym obszarem (np. część placówek edukacyjnych obsługujących obszar; granice rejonów szkół przecinają granice obszaru rewitalizacji). Szczegółowe uzasadnienia będą każdorazowo konkretyzowane na poziomie opisu szczegółowego dla danego przedsięwzięcia bądź projektu.

4.2.5 Komplementarność źródeł finansowania

Program spełnia wymogi komplementarności źródeł finansowania:

- Program zawiera indykatywne ramy finansowe dla wszystkich przedsięwzięć z listy przedsięwzięć podstawowych, w tym kwoty finansowania dla każdego z nich (Załącznik nr 2),
 - W przypadku pozyskania dodatkowych środków finansowych przewiduje się zwiększenie kwot dla następujących przedsięwzięć podstawowych:
 - Przedsięwzięcia wspólnot mieszkaniowych: remonty podnoszące standard miejsca zamieszkania z elementem wytworzenia przestrzeni wspólnej – planowane źródło finansowania: środki w ramach limitów zadania budżetowego *Rewitalizacja obszarowa centrum Łodzi - udział Gminy we wspólnotach mieszkaniowych Cel: Przestrzeń i środowisko - rewitalizacja*
 - Miejski program współpracy z organizacjami pozarządowymi – rewitalizacja – środki zostaną określone corocznie na podstawie rocznego programu współpracy Miasta Łodzi z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
 - Budowa lub przebudowa budynków służących rozwojowi społecznego budownictwa czynszowego - wyłączenia, budownictwo społeczne – planowane źródło finansowania- środki z budżetu Miasta i środki zapewnione w ramach pozyskanych środków zewnętrznych, m.in.. z Banku Gospodarstwa Krajowego. Możliwość realizacji zadania przez spółki zależne Miasta
- Dla przedsięwzięć dodatkowych, których charakterystykę zawiera rozdział 3.2.2., nie ustala się szacunkowych kwot finansowania. Przedsięwzięcia te mogą być sfinansowane wyłącznie w przypadku pojawienia się oszczędności w kwotach przeznaczonych na finansowanie przedsięwzięć z listy podstawowych.
- W programie została zapewniona komplementarność źródeł finansowania poprzez zapewnienie finansowania przedsięwzięć zarówno ze środków własnych Miasta jak i środków zewnętrznych, m.in. ze środków unijnych, w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Przy każdym przedsięwzięciu na liście (Załącznik nr 2), dla którego dane takie są znane w chwili opracowywania tego Programu, wskazano komplementarne źródła finansowania.

4.2.6 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

- System wdrażania GPR został opisany w Części IV Programu, a jego podsystem opisujący strukturę zarządzania wdrażaniem GPR – w szczególności w rozdziale 4.1.
- System monitorowania został opisany w rozdziale 4.5. a system oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych (oceny postępów realizacji celów Programu) – w rozdziale 4.6.

- Mechanizm wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmienność otoczenia programu (w tym na zmiany wywołane przez sam program) przedstawiono w rozdziale 4.7.
 - Obecnie system zarządzania rewitalizacją jest wpięty jako podsystem w ogólny system zarządzania Łodzią w następujący sposób:
 - poprzez uwzględnienie Gminnego Programu Rewitalizacji w „fundamencie” schematu struktury zarządzania miastem, jako ramy operacyjnej integrującej działania z wszystkich trzech filarów strategicznych.
 - poprzez wyspecjalizowaną jednostkę organizacyjną – Biuro do spraw Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta, koordynujące całość działań rewitalizacyjnych,
 - poprzez specjalnie powołane ciało: Komitet Sterujący do spraw projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi i Zespół do spraw Rewitalizacji. Komitet Sterujący jest odpowiedzialny za wypracowywanie kluczowych decyzji a Zespół do spraw Rewitalizacji wspiera Dyrektora Biura do spraw Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta w zarządzaniu bieżącym.
- Pełne wpięcie systemu zarządzania rewitalizacją w strukturę zarządzania miastem nastąpi z chwilą uchwalenia GPR i powołania na jego podstawie Koordynatora Rewitalizacji.

4.2.7 Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji

- Niniejszy Program realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji poprzez angażowanie interesariuszy na każdym etapie jego realizacji. Poniżej omówiono szczegółowo sposób realizacji tej zasady.

4.2.7.1 Partnerstwo

- Przewiduje się zawieranie szerokich partnerstw z podmiotami spoza sektora finansów publicznych. Miasto Łódź planując tego typu partnerstwa będzie w szczególności opierać się na zasadach określonych w ustawie „wdrożeniowej”⁴⁷. Partnerstwa będą zawierane w oparciu o cztery typy projektów wymienione w ustawie:
 - projekt **zintegrowany** (taki typ projektu będzie stosowany bardzo szeroko),
 - projekt **partnerski** (ten typ projektu będzie stosowany w odniesieniu do partnerstw z organizacjami pozarządowymi, w ramach wyznaczonych przez instytucję zarządzającą regionalnym programem operacyjnym),
 - projekt **hybrydowy** (będzie używany do realizacji w partnerstwie niektórych przedsięwzięć budowlanych, których elementem będzie też wyposażenie a następnie zarządzanie wytworzonym majątkiem),
 - projekt **grantowy** (będzie stosowany prawdopodobnie bardzo szeroko w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie celu strategicznego 1 i 3 a także niektórych celów operacyjnych celu strategicznego 4).

4.2.7.2 Partycypacja

- Ważnym narzędziem partycypacji interesariuszy we wdrażaniu rewitalizacji będzie Komitet Rewitalizacji, który zostanie powołany niezwłocznie po zatwierdzeniu przez Radę tego programu.

⁴⁷ Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020.

Komitet będzie ciałem doradczym Prezydenta Miasta w sprawach dotyczących rewitalizacji, reprezentującym wobec Prezydenta interesariuszy rewitalizacji.

- Realizacja projektów w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie mogła odbywać się również w partnerstwie Miasta z organizacjami pozarządowymi.
 - Zasady tworzenia partnerstw reguluje Program Współpracy Miasta Łodzi z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Program uchwalany jest corocznie a zawarte w nim zadania są konsultowane z organizacjami pozarządowymi. Program współpracy zawiera wyszczególnione zadania publiczne, które realizowane są w 2 formach współpracy: finansowej i pozafinansowej. Program reguluje też zasady realizacji projektów partnerskich (rozdział 10).
 - Powstanie partnerstwa może nastąpić przy realizacji projektów stanowiących przedsięwzięcia rewitalizacyjne i/lub w odpowiedzi na wyznaczone w GPR cele.
 - Partnerstwo może być zawiązane z inicjatywy Miasta bądź organizacji pozarządowej. W przypadku, gdy z inicjatywą występuje Miasto, ogłasza nabór na partnerów w drodze otwartego konkursu ofert. Ogłoszenie zamieszcza na stronie internetowej i w BIP w celu umożliwienia potencjalnym partnerom zapoznania się z inicjatywą i zgłoszenia zamiaru wspólnego działania. W przypadku, gdy z inicjatywą występuje organizacja pozarządowa, przedstawia ona Miastu koncepcję zawierającą cel zadania, założenia merytoryczne, planowane działania i proponowany udział Miasta w projekcie, a także ewentualnych innych partnerów z sektora organizacji pozarządowych.
 - Decyzję o realizacji projektu w partnerstwie z organizacją Miasto podejmuje w oparciu o spójność działań z celami strategicznymi i listą przedsięwzięć rewitalizacji, a także potencjał zasobów ludzkich, organizacyjnych, technicznych i finansowych organizacji biorących udział w partnerstwie. Miasto może również zorganizować nabór na liderów projektów w wybranych obszarach tematycznych, oraz zastosować preferencje lokalne (wybrać ofertę partnera ze środowiska, w którym ma być realizowane działanie, zamiast oferty wykonawcy zewnętrznego).

Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przez poszczególnych interesariuszy będzie zapewniać na każdym etapie partnerskie relacje i zasady współpracy.

4.2.8 Komplementarność międzyokresowa

Ponadto niniejszy Program budowano z myślą o spełnieniu wymogów komplementarności międzyokresowej i spójności jego przedsięwzięć rewitalizacyjnych z działaniami finansowanymi w poprzednim okresie programowania:

- Dokonując wyboru przedsięwzięć do realizacji miasto Łódź bierze pod uwagę ich spójność i synergiczność z przedsięwzięciami sfinansowanymi w poprzednim okresie programowania, w szczególności z następującymi projektami:
 - Pilotaż rewitalizacji (finansowany z Pomocy Technicznej 2014-2020);
 - EC1 i jego otoczenie: Nowe Centrum Łodzi (Strefa I);
 - Program remontowy MIA100 KAMIENIC;
 - Zrewitalizowany zespół Księżego Młyna.
- Przy obecnie realizowanych przedsięwzięciach są wzięte pod uwagę doświadczenia (w tym – wyniki ewaluacji) programów zrealizowanych w poprzednim okresie. W szczególności:

- Projekty typów: 2, 3, 4 i 5 (przywracanie spójności społecznej) będą korzystać z doświadczeń i dorobku Pilotażu Rewitalizacji.
- Przedsięwzięcia typu 6 (remonty obiektów pofabrycznych na powierzchnie biurowe lub usługowe) będą korzystały z doświadczeń projektu EC1 oraz programu rewitalizacji obiektów fabrycznych Księżego Młyna.
- Przedsięwzięcia typu 11 (remonty kamienic i famułów wspólnot mieszkaniowych) będą korzystały z doświadczeń programu remontowego MIA100 KAMIENIC (kamienice) oraz programu rewitalizacji Księżego Młyna (remonty łódzkich domów rodzinnych, tzw. famułów)
- Przedsięwzięcia typu 13 (partycypacyjnie projektowane przestrzenie publiczne) będą korzystały z doświadczeń realizacji tego typu w poprzednim okresie programowania, w szczególności – woonerfu na ul. 6 sierpnia.

4.3 Szacunkowe ramy finansowe Programu

Szacunkowe⁴⁸ ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji zostały zaplanowane na cały dziesięcioletni okres 2017 – 2026. Przedstawiają się one następująco (kwoty podano w zł):

1. Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych Programu wyniesie **3 237 593 591,25 zł zł.**
2. W tej kwocie wkład budżetu miasta Łodzi wyniesie **1 302 852 680,74 zł.**
3. Pozostały bezpośredni wkład (publiczny i prywatny razem) w przedsięwzięcia rewitalizacyjne wyniesie w tym czasie **1 934 740 910,51 zł.**
4. W ramach wkładu *pozostałego*, o którym mowa w p. 3, szacuje się, że wkład środków prywatnych wyniesie około **598 954 814,81 zł.**⁴⁹
5. Wobec tego całkowity strumień wydatków na GPR ze środków publicznych szacuje się na kwotę **2 638 638 776,44 zł.**
6. Wydatki programu rewitalizacji powinny wpłynąć pośrednio na uruchomienie równoległego strumienia wydatków prywatnych (prywatnych inwestycji remontowo-budowlanych i gospodarczych realizowanych pod wpływem ogólnego ożywienia obszaru i wzrostu koniunktury). Strumień wydatków prywatnych uruchomionych pośrednio przez Program szacuje się na co najmniej **3 500 000 000 zł (trzy i pół miliarda)** w okresie 10-letnim.
7. Całkowity (zsumowany bezpośredni i pośredni) strumień środków prywatnych uruchomiony dzięki Programowi wyniesie według oszacowania **4 098 954 814,81 zł.**, co daje dźwignię finansową równą **1,41** (każda zaangażowana złotówka publiczna generuje 1,41 zł. komplementarnego wydatku prywatnego)

⁴⁸ Szacunkowe ramy finansowe przedstawiono z dokładnością możliwą do oszacowania na koniec maja 2016. Dokładność ta jest bardzo zróżnicowana dla poszczególnych przedsięwzięć: w odniesieniu do niektórych z nich kwoty są znane na poziomie kosztorysu wykonawczego, ale dla innych znane jest tylko szacowanie parametryczne (przez porównawcze odniesienie się do projektów podobnych), które należy uznać za przybliżone z dokładnością +/-30%.

⁴⁹ Bezpośredni wkład prywatny oszacowano na 18,5% całkowitych nakładów na program (a więc 528 155 307,20 zł). Stopa udziału prywatnego 18,5% została przyjęta na podstawie porównywalnych danych dla możliwie podobnych projektów rewitalizacji w miastach niemieckich: Lipsku (2007) i Monachium (2005), przy czym przyjęto najostrożniejszy wariant oszacowania.

8. Nie ma obecnie podstaw do precyzyjnego oszacowania kosztów zarządzania programem. Według wstępnego oszacowania powinny one mieścić się w granicach 2,5 – 6,0% całkowitych kosztów programu, a więc od 71,4 do 171,3 mln zł w całym okresie (czyli od 7,1 do 17,1 mln zł średnio rocznie).

4.4 Monitorowanie realizacji Programu

Monitoring to obserwowanie jakiegoś procesu i odnotowywanie jego zmieniającego się stanu w celu uzyskania wiedzy o jego przebiegu. System monitorowania Gminnego Programu Rewitalizacji musi umożliwiać dokonywanie obiektywnych pomiarów poszczególnych wskaźników w przyjętych odstępach czasu, dzięki czemu możliwa będzie ocena efektywności realizowanych przedsięwzięć.

Celem monitorowania procesów rewitalizacyjnych w mieście jest dostarczenie informacji, na podstawie których następuje ocena postępu prowadzonych działań oraz weryfikacja tempa i kierunku zmian, do których proces ten zmierza. Monitoring pozwala na identyfikację trudności lub nieprawidłowości we wdrażaniu Programu. Gwarantuje również zgodność realizacji przedsięwzięcia z przyjętymi założeniami i wcześniej zatwierdzonymi celami, a także spełnia funkcję wewnętrznej kontroli, obejmującej ocenę skuteczności i terminowości realizacji poszczególnych działań względem harmonogramu, a także kontrolę końcową – sprawdzenie czy ustalone cele zostały osiągnięte.

Związana z monitoringiem sprawozdawczość obejmuje zbieranie informacji dotyczących wdrażania przedsięwzięć z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazanie ich odpowiednim jednostkom w określonej formie i terminach dla potrzeb monitorowania realizacji Programu.

Monitorowanie Programu będzie prowadzone w zakresie rzeczowym i finansowym, w zależności od charakteru dostarczanych danych:

- rzeczowym – dostarczenie danych i informacji na temat aktualnego stanu wdrażania GPR oraz przeprowadzenie oceny poziomu jego realizacji,
- finansowym – analiza danych finansowych realizacji przedsięwzięć, celem oceny postępu finansowego we wdrażaniu Programu,

Monitoring procesu rewitalizacji będzie prowadzony na dwóch głównych poziomach:

- strategicznym – całego Programu,
- operacyjnym - poszczególnych przedsięwzięć.

Monitorowanie będzie się odbywać zarówno na podstawie danych przekazanych przez komórki, jednostki i podmioty realizujące poszczególne zadania, ale również uwzględniając inne dane kontekstowe odnoszące się do wskaźników, przy czym wskaźnikowane będą produkty i rezultaty, a dla całego Programu również oddziaływania. Wszystkie wskaźniki mierzone będą cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźników jest uzależniona od kategorii wskaźnika. Monitorowanie finansowe obejmować będzie dane finansowe z realizacji przedsięwzięć, będących podstawą do oceny efektywności wydatkowania przeznaczonych na nie środków, w oparciu o raporty okresowe uwzględniające wysokość wkładu finansowego pochodzącego ze środków publicznych i prywatnych. Kluczowymi podmiotami zaangażowanymi w system monitoringu Programu będą:

- Biuro do spraw Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta, do którego zadań będzie należało między innymi:
 - o przygotowanie projektu założeń dla systemu monitoringu, w tym odpowiednich wzorów raportów;
 - o sporządzanie na podstawie zebranych sprawozdań częściowych sprawozdania z realizacji Programu nie rzadziej niż raz na 1 rok wraz jego oceną, w terminach ustalonych zgodnie z wewnętrznymi regulacjami Urzędu Miastach Łodzi dotyczącymi monitoringu dokumentów strategicznych;
- Komitet Sterujący do spraw projektów Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi, do zadań którego będzie należało między innymi:
 - o przyjęcie ramowych założeń systemu monitoringu, w tym systemu raportowania;
 - o przyjmowanie raportów rocznych z realizacji Programu.

Podstawą systemu monitoringu i oceny realizacji programu będzie ciągły dialog pomiędzy interesariuszami procesu rewitalizacji.

Celem umożliwienia aktywnego udziału różnych interesariuszy w przygotowaniu, prowadzeniu oraz ocenie rewitalizacji, raporty monitoringowe powinny być udostępnione lokalnej społeczności, m.in. poprzez ich publikację na odpowiedniej stronie internetowej Urzędu Miasta. Aby ułatwić proces i obniżyć koszty gromadzenia danych, system zostanie w istotnej części oparty na wskaźnikach gromadzonych przez różne instytucje (np. GUS, Policja, Szkoły, MOPS, PUP) i w ramach współpracy uzgodniony zostanie system wymiany informacji:

- przekazywanie już gotowych danych (wykorzystując agregację lub desegregację danych z innych pomiarów),
- wypracowany mechanizm zbierania dodatkowych danych dla obszaru rewitalizacji i konkretnych przedsięwzięć, w tym w ramach badań zleconych.

Uzyskiwane wyniki pomiarów będą przedmiotem analizy w kontekście oceny skuteczności prowadzonych działań i będą stanowić podstawę do wprowadzania ewentualnych zmian w celu optymalizowania procesu rewitalizacji. W celu wdrożenia skutecznego systemu monitorowania opracowany zostanie przez Łódzki Ośrodek Geodezji we współpracy z Biurem ds. Rewitalizacji i Rozwoju Zabudowy Miasta, system pozyskiwania danych przy wykorzystaniu programu informatycznego dedykowanego procesowi rewitalizacji (projekt komplementarny) uwzględniający podział ról pomiędzy właściwymi jednostkami i instytucjami.

4.5 Ocena postępów osiągnięcia celów Programu

Ocena (ewaluacja) osiągnięcia celów Gminnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Łodzi 2026+ będzie dokonywana etapami rocznymi (ocena roczna) oraz na koniec 2026 roku (ocena końcowa). Dodatkowo w pierwszym kwartale 2021 roku zostanie przeprowadzona ocena etapowa, podsumowująca czteroletni etap realizacji Programu w latach 2017 – 2020.

Ocena opiera się na **68 wskaźnikach** przypisanych do **4 celów strategicznych** i podporządkowanych im **20 celów operacyjnych**. Maksymalna ocena w ramach poszczególnych celów strategicznych wy-

nosi: cel 1 – 40 pkt., cel 2 – 14 pkt., cel 3 – 24 pkt. i cel 4 – 22 pkt., co odzwierciedla proporcję ważności poszczególnych celów.

Ocena będzie polegała na sprawdzeniu osiągnięcia na danym etapie każdego z 68 wskaźników wymienionych w poniższej tabeli. Wskaźniki mają przypisane wagi liczbowe 1 lub 2. Osiągnięcie danego wskaźnika (np. *utrzymanie wzrostu danego zjawiska* lub *spełnienie danego warunku binarnego typu TAK/NIE*) powoduje włączenie do oceny punktów (1 lub 2 zależnie od wagi danego wskaźnika). Suma uzyskanych punktów za wszystkie osiągnięte wskaźniki wyraża ocenę postępu osiągania celów GPR na danym etapie jego realizacji (za wskaźniki nieosiągnięte przyznaje się 0 punktów). Ponieważ maksymalna możliwa do osiągnięcia liczba punktów za wszystkie wskaźniki w ramach wszystkich celów strategicznych wynosi 100, **wynik oceny można umownie traktować jako procentowy wskaźnik zrealizowania celów rewitalizacji zaplanowanych na dany etap, a więc osiągnięcie 100 punktów oznacza realizację idealną a odpowiednio niższe wyniki – realizację odbiegającą od założeń o dany procent**, ponieważ w przypadku nieosiągnięcia niektórych wskaźników będzie obniżona o ich wartość (1 lub 2 punkty za każdy nieosiągnięty wskaźnik).

Tab. 8. System oceny postępów realizacji Programu – tabela wskaźników i wag liczbowych

OCENIANY ELEMENT PROGRAMU:			OCENA realizacji	
Cel operacyjny	Wskaźnik	Wskaźnika	celu	
Cel strategiczny 1. PRZYWRÓCIĆ SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNĄ				40
1.1. Tworzyć bodźce dla lepszego zatrudnienia	• Ilość podmiotów ekonomii społecznej otrzymujących zlecenia w trybie Ustawy o rewitalizacji – nie malejąca	1	6	
	• Ilość osób objęta programami podnoszenia kompetencji rocznie – nie malejąca (rok do roku)	1		
	• Odsetek bezrobotnych III profilu wśród bezrobotnych ogółem – nie rosnący	1		
	• Odsetek przetargów (wg wartości robót/usług), w których zastosowano klauzule społeczne – nie malejący	1		
	• Ilość pracodawców objętych programem CSR – nie malejąca	1		
	• Wprowadzony model preferencji dla handlu ulicznego – w roku 2017 (tak/nie)	1		
1.2. Zmniejszyć skalę narażenia na ubóstwo, zahamować proces dziedziczenia ubóstwa	• Liczba oczekujących na miejsce w placówce wsparcia dziennego/mieszkania specjalnego przeznaczenia jako odsetek ilości miejsc w placówkach/mieszkaniach ogółem – malejący.	2	12	
	• Liczba aktywnych inicjatyw samopomocowych/liczba rodzin objętych inicjatywami – rosnąca (rok do roku)	2		
	• Ilość dzieci/młodzieży objętych formami pracy nastawionymi na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa – rosnąca	2		
	• Ilość form pracy opartych o animację kultury/ ilość osób nimi objętych – rosnąca (rok do roku)	2		
	• Ocena trafności programów (ocenia zamawiający) powyżej 4,5 w skali sześciostopniowej (jako próg konkursowy)	2		
	• Utrzymywanie się średniej oceny użyteczności programów (na podstawie opinii beneficjentów po zakończeniu programów) na poziomie nie mniejszym niż 4,5 w sześciostopniowej skali ocen szkolnych)	2		
1.3. Zwiększyć szanse edukacyjne młodych mieszkańców obszaru rewitalizacji	• Odsetek szkół i przedszkoli z obszaru rewitalizacji włączonych w program: 100% począwszy od roku szk. 2017-18	1	6	
	• Odsetek dzieci/młodzieży przekwaterowanej, objętej wsparciem pedagogicznym w nowych miejscach: 100%	2		
	• Ilość programów edukacji nieformalnej i pozaformalnej/osób nimi objętych – niemalejąca (rok do roku)	1		
	• Ocena trafności programów (zamawiający) powyżej 4,5 (próg)	1		
	• Utrzymywanie się średniej oceny użyteczności programów (beneficjenci) na poziomie 4,5 w 6-stopniowej skali	1		
1.4. Zbudować wspólnotę łodźian zaangażowaną w tworzenie dobra wspólnego	• Ilość przedsięwzięć budujących prestiż centrum miasta – nie malejąca (rok do roku)	1	4	
	• Wskaźnik oddanych głosów na wnioski budżetu obywatelskiego – corocznie rosnący	1		
	• Ilość mieszkańców zaangażowanych w inicjatywy i włączonych w decyzje – począwszy od 2017 roku – niemalejąca	1		
	• Ilość inicjatyw w których decyzje zapadają z udziałem mieszkańców – począwszy od 2017 roku – niemalejąca	1		
1.5. Zapobiegać segregacji przestrzennej	• Przyjęto program przeciwdziałania gettoizacji (tworzenia zaplanowanego miksu społecznego) – Tak/Nie	2	4	
	• Dla każdego z projektów rewitalizacji obszarowej przyjęto podprogram przeciwdziałania gettoizacji – Tak/Nie	2		
1.6. Budować pomostowy kapitał społeczny	• Ilość mieszkańców objętych inicjatywami – począwszy od 2017 roku niemalejąca (rok do roku)	1	3	
	• Ocena trafności programów (zamawiający) powyżej 4,5 (próg)	1		
	• Utrzymywanie się średniej oceny użyteczności programów (beneficjenci) na poziomie 4,5 w 6-stopniowej skali	1		
1.7. Nie eksportować	• Istnieje pełna ewidencja przekwaterowań czasowych związanych z przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi i powro-	2	5	

problemów społecznych poza obszar	tów po zakończeniu remontów – TAK/NIE		
	• Wskaźnik odsetka powrotów po remontach pod pierwotny adres – co najmniej 75%	1	
	• Istnieje opracowana formuła pracy z użytkownikami bezumownymi lokali w obszarze rewitalizacji zapobiegającej ich niekontrolowanemu wysiedlaniu, w tym – indywidualne programy naprawcze – TAK/NIE	2	
Cel strategiczny 2. ZMIENIĆ DZIĘKI REWITALIZACJI WIZERUNEK MIASTA I JEGO CENTRUM			14
2.1. Budować atrakcyjny wizerunek centrum Łodzi	• Kampania informacyjna o rewitalizacji (spotkania z interesariuszami w terenie) jest kontynuowana – TAK/NIE	1	3
	• Kampania medialna promująca przedsięwzięcia rewitalizacyjne adresowana do mieszkańców – TAK/NIE	1	
	• Kampania promocji bezpieczeństwa publicznego w obszarze rewitalizacji adresowana do mieszkańców – TAK/NIE	1	
2.2. Wprowadzać do centrum projekty budujące prestiż obszaru	• Obiekty budujące prestiż obszaru Centrum – co najmniej jeden obiekt rocznie począwszy od 2017 roku	2	4
	• Rozszerzanie bazy uczelni wyższych w centrum – co najmniej jeden projekt na 2 lata począwszy od 2017 roku	1	
	• Coroczne wydarzenia prestiżotwórcze w centrum Łodzi – co najmniej 4 wydarzenia o skali krajowej rocznie	1	
2.3. Uspójniać i wzbogacać krajobraz kulturowy obszaru	• Uzupełniona zabudowa pierzejowa: co najmniej 3 odbudowane lub nowo wybudowane obiekty rocznie	1	4
	• Realizacje architektoniczne wchodzące w twórczy dialog z historią Łodzi: co najmniej 2 realizacje rocznie	1	
	• Realizacje służące otwieraniu przejść przez kwartały i ożywianiu ich wnętrza: co najmniej trzy realizacje rocznie	2	
2.4. Budować spójność między rewitalizacją a staraniami Łodzi o EXPO 2022	• Międzynarodowa promocja rewitalizacji Łódź: co najmniej jedno przedsięwzięcie promocyjne rocznie	1	3
	• Działania na rzecz pozyskania EXPO 2022: realizacja według harmonogramów rocznych – TAK/NIE	1	
	• Program przystosowania infrastruktury budowanej na EXPO do długofalowych potrzeb mieszkańców – TAK/NIE	1	
Cel strategiczny 3. OŻYWIĆ LOKALNĄ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ			24
3.1. Tworzyć przestrzenie dla działalności gospodarczej	• Łączna powierzchnia lokali użytkowych w zabudowie kamienicznej oddanych do użytku corocznie: nie malejąca	2	5
	• Łączna ilość lokali użytkowych we wnętrzach kwartałów, oddanych do użytkowania corocznie: nie malejąca	1	
	• Łączna powierzchnia użytkowa oddana do użytkowania/wynajęta w obiektach pofabrycznych: wzrost	2	
3.2. Wspierać synergię przedsiębiorczości: inkubatory, klastry, sieci współpracy	• Co najmniej jedna przestrzeń tematyczna rocznie – począwszy od 2018 roku	2	6
	• Co najmniej jedna inicjatywa inkubatorowa rocznie od 2018	2	
	• Co najmniej jedna inicjatywa klastrowa rocznie od 2018	1	
	• 100% zidentyfikowanych podmiotów ekonomii społecznej objętej systemem wsparcia i wzmocnienia	1	
3.3. Wspierać inicjatywy przedsiębiorców branży kreatywnej i tradycyjnych rzemiosł	• Istnieje miejska polityka wsparcia przedsiębiorstw branży kreatywnej (twórczej): 2017 – TAK/NIE	2	6
	• Istnieje miejska polityka wsparcia tradycyjnych rzemiosł, w tym – system kształcenia adeptów: 2017 – TAK/NIE	2	
	• Uruchomienie kształcenia adeptów tradycyjnych rzemiosł i systemu ulg w czynszach wg uchwalonej polityki – 2018	2	
3.4. Rozwijać postawę przedsiębiorczą, dzieci i młodzieży	• Co najmniej 15 inicjatyw corocznie począwszy od 2017 r.	2	4
	• I połowa 2017: opracowany harmonogram włączania szkół i/lub przedszkoli w program (TAK/NIE); Następnie – uczestnictwo w programie co najmniej 95% szkół i/lub przedszkoli w porównaniu z planem (docelowo 100%)	2	
3.5. Budować spójne systemy identyfikacji wizualnej i reklamy	• Co najmniej trzy certyfikowane systemy identyfikacji wizualnej rocznie – począwszy od 2017	1	3
	• Co najmniej pięć indywidualnych realizacji począwszy od 2017	1	
	• Miejski katalog wzorów dobrej praktyki – począwszy od 2018	1	
Cel strategiczny 4. OŻYWIĆ OBSZAR ZAMIESZKANIA			22
4.1. Poprawić standard techniczny miejsc zamieszkania,	• Co najmniej 85% zgodności z zaplanowanym harmonogramem przedsięwzięć remontowych (podniesienie technicznego standardu mieszkań i części wspólnych, w tym działania wspólnototwórcze) w danym roku	2	4
	• Co najmniej 85% zgodności z zaplanowanym harmonogramem przedsięwzięć termomodernizacyjnych (działania termomodernizacyjne i likwidacja niskiej emisji) w danym roku	2	
4.2. Promować powstawanie przestrzeni półpublicznych projektowanych i aranżowanych z udziałem mieszkańców	• Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji przestrzeni publicznych (takich jak place, skwery, wóznice, trasy piesze, parki, zielone enklawy, miejsca wypoczynku i spotkań) w danym roku	2	8
	• Co najmniej 85% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji przestrzeni publicznych wewnątrzkwartałowych (w tym uliczek wewnątrzkwartałowych) w danym roku	2	
	• Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji otwartych przestrzeni publicznych wokół instytucji i jednostek miejskich: przedszkoli, szkół, bibliotek i ich filii, jednostek administracyjnych itd. w danym roku	2	
	• Wypracowany Łódzki Standard Przyjaznej Przestrzeni Rekreacyjnej (dostosowanej do potrzeb mieszkańców w różnym wieku, różnej sytuacji zdrowotnej, zgodny ze standardami projektowania uniwersalnego): TAK/NIE	2	
4.3. Poprawić wyposażenie obszarów zamieszkania w infrastrukturę techniczną	• Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji sieciowej infrastruktury ciepłowniczej w danym roku	1	4
	• Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji sieciowej infrastruktury teletechnicznej (w tym teleinformatycznej oraz infrastruktury monitoringu bezpieczeństwa) w danym roku	1	
	• Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji infrastruktury drogowej (w tym poprawy bezpieczeństwa, infrastruktury ruchu pieszego, rowerowego oraz transportu publicznego) w danym roku	2	
4.4. Tworzyć preferencję dla ruchu pieszego,	• Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji infrastruktury przyjaznego transportu (transportu publicznego, infrastruktury rowerowej i traktów pieszych z miejscami wytchnienia) w danym roku	2	6

rowerowego i transportu publicznego z dostosowania do zmian klimatycznych	Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji preferencji transportowych (usuwanie wszelkich kolizji innych funkcji z ruchem pieszym, rowerowym i transportem publicznym) w danym roku	2	
	Co najmniej 95% zgodności z zaplanowanym harmonogramem realizacji dostosowań do zmian klimatycznych (tworzenia dostępu do zieleni, miejsc zacienionych i przewietrzanych oraz dostępu do wody).	2	

Opracowanie własne

4.6 System wprowadzania zmian w reakcji na zmienność otoczenia

Coroczna ewaluacja będzie przesłanką do reakcji na zmienność otoczenia korekt na poziomie pojedynczych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Korekty takie będą w miarę potrzeby wprowadzane raz do roku, a w przypadkach uzasadnionych – także śródrocznie (doraźnie).

W razie nagromadzenia w ramach któregoś z celów operacyjnych przedsięwzięć wymagających korekty w liczbie ponad 20% całkowitej liczby przedsięwzięć danego celu operacyjnego – zostanie rozważona korekta sformułowania tego celu i ewentualnie – skorygowania przypisanych mu wskaźników.

Na początek 2021 roku zaplanowano **ewaluację etapową**, w ramach której zostanie przeprowadzony przegląd uzasadnień dla korekt celów operacyjnych w reakcji na zmienność otoczenia Programu, a w przypadku uznania konieczności korekty co najmniej dwóch celów operacyjnych w ramach tego samego celu strategicznego – zostanie przeanalizowana także ewentualność korekty takiego celu strategicznego.

Zmiany misji nie przewiduje się w całym horyzoncie Programu.

5 Spis załączników:

Załącznik nr 1.: załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji sporządzony na mapie w skali 1:5000 opracowanej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej;

Załącznik nr 2.: lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, o ile dane te są możliwe do wskazania.